

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Redacteur(en):
DPV-AM

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
's-Gravenhage
070 - 348 5578643

14 januari 2005

	<i>Pagina</i>
Inhoudsopgave	
1 Inleiding	4
2 Politieke- en veiligheidssituatie	6
2.1 Land en volk	6
2.2 Geschiedenis	8
2.3 Staatsinrichting	11
2.4 Politieke ontwikkelingen	13
2.5 Veiligheidssituatie	23
2.6 Humanitaire situatie	36
3 Mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië	39
3.1 Juridische context	39
3.2 Toezicht	40
3.2.1 Nationaal toezicht	40
3.2.2 Internationale organisaties	46
3.3 Naleving en schendingen	49
4 Ontheemden uit Tsjetsjenië, in de Russische Federatie	59
4.1 Inleiding	59
4.2 Juridische status van ontheemden in de Russische Federatie	59
4.3 Documenten in de Russische Federatie	63
4.4 Situatie in de aangrenzende deelrepublieken	66
4.4.1 Algemeen	66
4.4.2 Situatie in Ingoesjetië	67
4.4.3 Situatie in de rest van de Noordelijke Kaukasus	75
4.5 Verblijf elders in de Russische Federatie	81
5 Specifieke groepen	101
5.1 Inleiding	101
5.2 Militaire dienstplicht in de Russische Federatie	101
5.2.1 Oproepsystematiek	101
5.2.2 Militaire documenten	102
5.2.3 Uitstel en vrijstelling	103
5.2.4 Alternatieve dienstplicht	103
5.2.5 Dienstplichtontduiking	104
5.2.6 Dienstweigeraars en deserteurs	105
5.2.7 Specifieke situatie in Tsjetsjenië	106
5.3 Etnische minderheden uit Tsjetsjenië	106
5.4 Minderjarigen	108
6 Vluchtelingen buiten de Russische Federatie en beleid andere landen	110
6.1 Vluchtelingen buiten de Russische Federatie	110
6.1.1 Georgië	110

6.1.2	Azerbeidzjan	113
6.1.3	Jordanië	114
6.1.4	Kazachstan	115
6.2	Beleid van andere landen	116
6.3	Visie UNHCR	117
7	Samenvatting	118
	Bijlage 1: Overzicht terroristische aanslagen buiten Tsjetsjenië	121
	Bijlage 2: lijst van gebruikte afkortingen	125
	Bijlage 3: literatuurlijst	127
	Bijlage 4: Topografische kaart van Tsjetsjenië	134
	Bijlage 5: Topografische kaart van de Russische Federatie	135

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

1 Inleiding

In dit algemene ambtsbericht wordt informatie gegeven over de situatie in de noordelijke Kaukasus, die is ontstaan door het conflict tussen de Russische federale autoriteiten en Tsjetsjeense illegale gewapende groepen, voor zover van belang voor de beoordeling van asiolverzoeken en voor de beoordeling van de vraag of terugkeer van uitgeprocedeerde afgewezen asielzoekers verantwoord is. Voorts wordt aandacht besteed aan de positie van etnisch Tsjetsjenen in andere delen van de Russische Federatie. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere algemene ambtsberichten over de situatie in de noordelijke Kaukasus (laatstelijk mei 2003). Dit algemene ambtsbericht beslaat de periode van juni 2003 tot en met december 2004.

Alhoewel de bevolking van Tsjetsjenië voor 1994 uit verschillende etniciteiten bestond, bestaan burgerbevolking, ontheemden en vluchtelingen uit Tsjetsjenië thans vrijwel uitsluitend uit personen van etnisch Tsjetsjeense origine en nog slechts voor een uitermate klein deel uit personen van een andere etniciteit. Het onderhavige ambtsbericht richt zich derhalve grotendeels op de situatie van etnisch Tsjetsjeense burgers, ontheemden en vluchtelingen. Het is echter niet altijd mogelijk om bij een beschrijving van de situatie in de noordelijke Kaukasus een onderscheid te maken tussen de situatie voor etnisch Tsjetsjenen en de situatie voor de etnische minderheden uit Tsjetsjenië. Daar waar dit onderscheid te maken valt en relevant is, zal dit expliciet genoemd worden. In dit algemeen ambtsbericht wordt voor iedere persoon die Tsjetsjenië verlaten heeft met het oogmerk het geweld achter zich te laten de term ‘ontheemde’ gebruikt, ongeacht de juridische status die deze persoon in de Russische Federatie heeft. Voorts worden in dit ambtsbericht verschillende benamingen gebruikt voor de illegale gewapende groeperingen die binnen en buiten Tsjetsjenië actief zijn.¹ Wanneer over “Tsjetsjeense rebellengroeperingen” gesproken wordt, wordt bedoeld dat de groepen hun oorsprong vinden in het conflict in Tsjetsjenië. Bij een groep zullen dikwijls echter ook personen van niet-Tsjetsjeense etniciteit zijn aangesloten, evenals personen die niet afkomstig zijn uit Tsjetsjenië. Evenzo wordt met de termen “Tsjetsjeense rebel/terrorist/strijder” niet noodzakelijkerwijs een persoon bedoeld die etnisch Tsjetsjeen is dan wel uit Tsjetsjenië afkomstig is.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie uit openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, de Raad van Europa en verschillende non-gouvernementele organisaties, evenals van vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

---

¹ Hier ligt geen juridische stellingname aan ten grondslag.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van onder andere de Nederlandse ambassade te Moskou, andere Europese landen en de Raad van Europa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar dergelijke bronnen zijn vermeld, is de tekst in veel gevallen eveneens gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is verkregen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en humanitair gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van de deelrepubliek Tsjetsjenië. Ook is een korte passage over geografie en bevolking van Tsjetsjenië opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië geschetst. Na een beschrijving van de federale wetgeving en internationale verdragen waarbij de Russische Federatie partij is, komen mogelijkheden van toezicht aan de orde. In paragraaf drie volgt de daadwerkelijke beschrijving van de mensenrechtensituatie.

In hoofdstuk vier wordt de situatie in de naburige deelrepublieken Ingoesjetië, Dagestan, Noord-Ossetië, Kabardino-Balkarië en Karatsjevo-Tsjerkessië beschreven en wordt de positie van Tsjetsjenen elders in de Russische Federatie in kaart gebracht.

In hoofdstuk vijf wordt de positie van specifieke groepen belicht. In hoofdstuk zes wordt aandacht besteed aan de positie van Tsjetsjenen in de regio, buiten de Russische Federatie, alsmede het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Tsjetsjenië en de positie van UNHCR.

Een samenvatting volgt in hoofdstuk zeven.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

2 Politieke- en veiligheidssituatie

2.1 Land en volk

Tsjetsjenië ligt in de olierijke, noordelijke Kaukasus en is wat grootte betreft – ongeveer 17.000 vierkante kilometer – te vergelijken met Nederland bezuiden de rivieren. De Tsjetsjenen vormen samen met de Ingoesjeten een volk dat reeds eeuwenlang de noordelijke hellingen van het Kaukasusgebergte bewoont. De meeste Tsjetsjenen hebben Tsjetsjeens als moedertaal, maar velen spreken daarnaast Russisch.² De Tsjetsjeense samenleving is sterk traditioneel van aard: gewoonten en normen en waarden als respect voor ouderen, gastvrijheid, loyaliteit jegens vrienden, gebruik van het gewoonterecht (adat), bloedwraak en een sterke macho-cultuur worden nog steeds in ere gehouden. Hoewel als gevolg van de twee Tsjetsjeense conflicten in de afgelopen tien jaar het belang van de tribale structuren is verminderd, voelen Tsjetsjenen zich nog steeds duidelijk verbonden met hun clan, de zogenaamde *teip*. In totaal telt Tsjetsjenië zo'n 150 teips.³

Eind achttiende, begin negentiende eeuw bekeerden de meeste Tsjetsjenen zich tot de islam, zonder hun oude "heidense" gebruiken op te geven.⁴ De Tsjetsjenen zijn over het algemeen gematigde, soennitische moslims.⁵ Voorts kent het soefisme, in de zin van de oude, volkse islam, veel aanhang. Hoewel de islam een belangrijke rol speelt in het dagelijkse leven, is deze rol nooit allesbepalend geweest. Wel is de islam altijd een factor geweest die het in clans verdeelde volk verbond.⁶ Om deze reden is de islam in het kader van de Tsjetsjeense onafhankelijkheidsstrijd bewust bevorderd door de opeenvolgende Tsjetsjeense presidenten⁷. Daar komt bij dat godsdienst na de periode van onderdrukking door het communisme, overall in de voormalige Sovjet-Unie tot op zekere hoogte een wederopleving heeft

---

² Moscow Helsinki Group, "Nationalism, Xenophobia and Intolerance in Contemporary Russia" (2002), pp. 397-399.

³ Emil Souleimanov, "Chechen Society and Mentality" (25 mei 2003), op de website van Prague Watchdog.

⁴ Zo bleef men het gewoonterecht (adat) gebruiken, in plaats van het islamitische sharia-recht toe te passen.

⁵ In 1991 beschouwde 94% van de Tsjetsjenen zichzelf als moslim. Recentere officiële cijfers zijn niet beschikbaar. Emil Souleimanov, "Islam as a uniting and dividing force in Chechen society", op de website van Prague Watchdog (13 augustus 2004).

⁶ Sicco van der Meer, "Oorlogsmoe Tsjetsjenië biedt Poetin kans op vrede", in: Internationale Spectator nr. 10 (oktober 2003), p. 494; Rajan Menon, "Russia's Quagmire", www.bostonreview.net (21 augustus 2004).

⁷ Te weten (in chronologische volgorde): Doedajev, Jandarbiyev, Maskhadov.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

doorgemaakt. Anno 1999 waren er 500 actieve moskeeën in Tsjetsjenië, waarvan de meesten na 1991 waren gebouwd, dan wel herbouwd.⁸

Onder interim-president Jandarbiyev, die aantrad nadat Doedajev in april 1996 door een raket werd gedood, en de begin 1997 gekozen president Maskhadov, werd het islamitische shari'a recht geïntroduceerd, alcohol werd verboden en op alle middelbare scholen werd islamitisch onderwijs en de Arabische taal verplicht gesteld. Hoewel verreweg de meeste Tsjetsjenen hun traditionele, liberale vorm van islam bleven belijden, is naar schatting 5 tot 10% thans aanhanger van het wahabisme.⁹ Het wahabisme is een fundamentalistische, uit Saudi-Arabië afkomstige stroming binnen de islam. Wahabisten streven naar een islamitische staat en samenleving, waarin alle burgers (dus ook andersdenkenden) zich dienen te voegen naar de meest strikte, conservatieve interpretatie van islamitische gedragsnormen. Zo dienen vrouwen volledig gesluierd te zijn en hebben zij een volstrekt ondergeschikte positie. In principe mogen vrouwen zelfs niet werken. Wahabisten hebben een grote weerzin van moderniteit en alle invloeden van buitenaf (vooral die uit het Westen), die de pure islam in hun ogen corrumperen. Om deze reden dient de meeste kunst, muziek, literatuur, film et cetera wat hen betreft verboden te worden. Voorts beoogt het wahabisme strikte toepassing van het shari'a recht, waaronder lijfstraffen en steniging.¹⁰

De meest recente officiële volkstelling in de Russische Federatie werd gehouden in oktober 2002. Uit de telling kwam naar voren dat de Russische Federatie 145,2 miljoen inwoners telt, waarvan 1.100.300 mensen in Tsjetsjenië woonachtig zijn.¹¹ De VN meldt een lager bevolkingsgetal: 800.000 personen, waaronder circa 200.000 ontheemden. In totaal verblijven ongeveer een half miljoen etnisch Tsjetsjenen elders in de Russische Federatie, waarvan een groot aantal reeds decennia lang.

---

⁸ Emil Souleimanov, "Islam as a uniting and dividing force in Chechen society", op de website van Prague Watchdog (13 augustus 2004).

⁹ Emil Souleimanov, "Islam as a uniting and dividing force in Chechen society", op de website van Prague Watchdog (13 augustus 2004). Zoals nader beschreven in paragraaf 2.5 zijn in Tsjetsjenië diverse wahabistische rebellengroeperingen actief, die financiering van islamitisch-fundamentalistische organisaties ontvangen. Tsjetsjenen die zich bij de wahabistische beweging hebben aangesloten, hebben dit veelal gedaan om wraak te nemen nadat zij als gevolg van het Russisch ingrijpen in Tsjetsjenië familieleden hadden verloren of bv. slachtoffer waren geworden van marteling.

¹⁰ Matt Bryden, "No quick fixes" (juli 2003).

¹¹ Interfax, "Chechnya's Population 1.1 million People" (24 april 2003).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

2.2 Geschiedenis

In de achttiende en negentiende eeuw hebben beurtelings het Russische, het Ottomaanse en het Perzische Rijk hun invloed laten gelden in de strategisch gelegen Kaukasus. In verscheidene veldslagen hebben de Tsjetsjenen hier weerstand tegen geboden. Uiteindelijk heeft het Russische Rijk in 1864 de gehele Kaukasus veroverd.

De Tsjetsjeense en Ingoesjetische autonome oblasts (regio's) werden in 1922 respectievelijk 1924 gevormd. Deze oblasts zijn in 1934 samengevoegd en in 1936 opgewaardeerd tot de Tsjetsjeens-Ingoesjetische autonome socialistische sovjet-republiek. In 1944 werd deze republiek ontbonden als vergelding voor verscheidene gewapende opstanden tegen de Russische autoriteiten en vermeende collaboratie met nazi-Duitsland. Zowel het Tsjetsjeense als het Ingoesj volk werd naar Centraal-Azië en Siberië verbannen.¹² Tsjetsjenië werd een aantrekkelijk vestigingsgebied voor onder andere Russische en Armeense migranten.¹³ In 1957, na de dood van Stalin¹⁴, werd het de verbannen volkeren toegestaan terug te keren. Een kwart van de verbannen Tsjetsjenen was toen echter al omgekomen. Op 9 januari 1957 werd de Tsjetsjeens-Ingoesjetische autonome socialistische Sovjetrepubliek opnieuw opgericht. De Russische en Armeense migranten hadden ondertussen sleutelposities verworven in onder andere de olie-industrie.¹⁵

Eerste Tsjetsjeense conflict

In 1991 werden binnen de Tsjetsjeens-Ingoesjetische Sovjetrepubliek afspraken gemaakt over de scheiding van het grondgebied in een Tsjetsjeens en een Ingoesj gedeelte, waarbij het grootste deel Tsjetsjeens gebied werd. Deze Tsjetsjeense republiek verklaarde zich eind 1991 onafhankelijk van de Russische Federatie.¹⁶ De onafhankelijkheidsbeweging werd geleid door het Tsjetsjeens Nationaal Congres. Een prominent lid van deze beweging, Dzhokhar Doedajev, werd op 27 oktober 1991 gekozen tot president van Tsjetsjenië.

De Tsjetsjeense onafhankelijkheid werd internationaal niet erkend. De autocratische Doedajev¹⁷ bleek niet in staat Tsjetsjenië effectief te besturen en het

---

¹² Evenals 9 andere etnische minderheden (onder andere Meskheten en Krimtataren).

¹³ Onder andere: Amnesty International, brief over Tsjetsjenië d.d. 8 april 2002.

¹⁴ Stalin stierf in 1953. In 1957 maakte Chroetsjov terugkeer van de verbannen etnische minderheden mogelijk.

¹⁵ "The Territories of the Russian Federation 2001" (Europa Publications, second edition), p. 54-55.

¹⁶ Onafhankelijk Tsjetsjenië noemt zichzelf officieel: Tsjetsjeense Republiek Itsjkerië. Zie: "Eastern Europe, Russia and Central Asia 2003" (Europa Publications, third edition) pp. 361-362.

¹⁷ Na de Russische inval in Tsjetsjenië werd Doedajev de leider van het Tsjetsjeense gewapende verzet. In april 1996 werd hij gedood door een Russische raket.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

land werd een centrum van criminele activiteiten. November 1994 was de maat vol voor de federale regering en werden Russische federale troepen naar Tsjetsjenië gestuurd.¹⁸

Ondanks jaren van hevige strijd slaagde de federale regering er niet in Tsjetsjenië weer onder controle te krijgen. Uiteindelijk werden in augustus 1996 de vijandelijkheden beëindigd door het sluiten van het Akkoord van Chasavjoert. In dit akkoord werd onder meer de terugtrekking van de Russische troepen geregeld. Verder werd bepaald dat vijf jaar lang niet over de staatsrechtelijke positie van Tsjetsjenië zou worden gesproken.¹⁹ Het vredesakkoord tussen de Russische Federatie en Tsjetsjenië volgde op 12 mei 1997.

Dit vredesakkoord en de verkiezing²⁰ van de relatief gematigde Aslan Maskhadov tot president van Tsjetsjenië leidden echter niet tot een verbetering van de politieke en sociaal-economische situatie. Maskhadov had onvoldoende macht en middelen om zijn autoriteit te vestigen en te handhaven en Tsjetsjenië viel terug in een patroon van anarchie, bestuurlijke onbekwaamheid, wisselende machtscoalities, criminele activiteiten, wapen- en drugshandel en ontvoeringen.²¹ Reguliere inkomstenbronnen bestonden nauwelijks meer in Tsjetsjenië, waar ongeveer negentig procent van de inwoners geen vast werkverband had. Een van de oorzaken van de slechte economische situatie was dat de Russische federale regering toezeggingen over steun bij de wederopbouw en uitbetaling van sociale uitkeringen slechts gedeeltelijk nakwam en de financiële steun daarenboven doorgaans niet bij de bestemde doelgroepen terecht kwam.

Vanaf 1996 werd de al bestaande anarchie vergroot doordat Arabische wahabisten dankzij zeer aanzienlijke financiële middelen binnen het verzet een radicaal-islamitische vleugel wisten te creëren.²² Maskhadov probeerde zijn macht te handhaven door compromissen te sluiten met de islamitische fundamentalisten, onder andere door sharia-wetgeving in te voeren. Hierdoor hadden de bevolking en andere krijgsheren steeds minder vertrouwen in hem. In de zomer van 1999 vielen fundamentalistische milities de buurrepubliek Dagestan binnen. Het Russische leger sloeg deze aanval vrij snel af. Bijna tegelijkertijd werden Moskou, Volgodonsk (Zuid-Rusland) en Buinaksk (Dagestan) getroffen door een reeks bomaanslagen waarbij 241 burgerslachtoffers vielen. Hoewel sluitende bewijzen niet openbaar werden gemaakt, wezen de Russische autoriteiten Tsjetsjeense

---

¹⁸ Onder andere: Amnesty International, brief over Tsjetsjenië d.d. 8 april 2002.

¹⁹ Van Tongeren, Van de Veen and Verhoeven, "Searching for Peace in Europe and Eurasia, an overview of conflict prevention and peacebuilding activities" (Londen, 2002), p. 355.

²⁰ Begin 1997.

²¹ Amnesty International, brief over Tsjetsjenië d.d. 8 april 2002.

²² Bekende krijgsheren als Shamil Basayev en de inmiddels omgekomen Khattab behoren tot deze vleugel.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

rebellen als dader aan.²³ Eind april 2003 werd door de Russische procureur-generaal een lijst met de tien daders openbaar gemaakt, waarvan allen, met uitzondering van de leider, inmiddels gevangen of gedood waren.²⁴ Op 12 januari 2004 veroordeelde een Moskouse rechtbank twee medeplichtigen tot levenslange gevangenisstraf.²⁵

Tweede Tsjetsjeense conflict

Met grote steun van parlement en bevolking gaven president Jeltsin en premier Poetin medio september 1999 het Russische leger de opdracht wederom de strijd aan te binden met de Tsjetsjeense rebellen. Tegelijkertijd gaf Moskou aan Maskhadov als terrorist te beschouwen en niet langer te erkennen als president van Tsjetsjenië.

Zowel een lucht- als grondoffensief werd door de federale strijdkrachten uitgevoerd. Het luchtoffensief bestond uit zware bombardementen op de hoofdstad Grozny en andere steden. In het grondoffensief werd dorp na dorp omsingeld en gedwongen eventueel aanwezige rebellen uit te leveren en loyaliteit aan het Russische gezag te garanderen. Voorjaar 2000 werd het in puin liggende Grozny veroverd. In oktober 2000 verklaarde Poetin de oorlog voorbij en gewonnen door de federale troepen.²⁶ De Federale Veiligheidsdienst²⁷ (FSB) kreeg opdracht om in samenwerking met onder andere de federale grensdienst (FPS) en reguliere militaire eenheden Tsjetsjenië te ontdoen van de laatste terroristen. Het is de federale troepen echter tot op heden niet gelukt het bergachtige zuiden van Tsjetsjenië geheel onder controle te krijgen. Bovendien hebben de Russische

---

²³ Bij verschillende bronnen bestaat echter twijfel over de gestelde Tsjetsjeense betrokkenheid bij deze aanslagen: eind september 1999 bleken drie medewerkers van de Russische veiligheidsdienst (de FSB; in de volksmond doorgaans nog steeds KGB genoemd) een hexogeen bom (eveneens het gebruikte explosief in Moskou en Volgodonsk) te hebben geplaatst in een appartementencomplex in Ryazan. Volgens de FSB betrof het een namaakbom en was de actie bedoeld om de beveiliging van het gebouw te testen. Zie Rajan Menon, "Russia's Quagmire", www.bostonreview.net (21 augustus 2004); Yulia Latynina, "Keystone Kops take on terrorism", in *The Moscow Times* (29 september 2004).

²⁴ Interfax, "Investigation into 1999 Russian Apartment Bombings completed" (29 april 2003). Echter, op 7 juni 2004 meldde de FSB in Ingoesjetië dat 3 terroristen waren gedood, die onder andere bij de aanslagen op de appartementencomplexen betrokken waren geweest. Deze terroristen, die contacten hadden met de Arabische rebellenleider Abu Al-Walid, zouden met valse documenten vanuit Azerbeidzjan, via Georgië, Ingoesjetië zijn binnengereisd. Zie RIA Novosti, "Group of Chechen Terrorists killed in Ingushetia" (7 juni 2004).

²⁵ Beide mannen werden onder andere schuldig bevonden aan het samenstellen van de gebruikte explosieven, het plegen van exceptioneel wrede moorden en het lid zijn van een illegale, gewapende groep. Ze ontkennen, menen dat het bewijsmateriaal vervalst is en gaan in hoger beroep. Zie *The Moscow Times*, '2 get life in prison for '99 bombings', 13 januari 2004.

²⁶ In maart 2000 werd Poetin tot president van de Russische Federatie gekozen, mede dankzij zijn verkiezingsbelofte definitief een einde te zullen maken aan de problemen in Tsjetsjenië.

²⁷ Dit is de voormalige KGB.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

militairen grote moeite een passend antwoord te vinden op de guerilla-tactieken van de rebellen.

Dit tweede Tsjetsjeense conflict heeft veel slachtoffers gemaakt: tienduizenden burgers zijn omgekomen of verdwenen en circa 300.000 mensen ontvluchtten (tijdelijk) Tsjetsjenië. Ook kwamen zo'n 12.000 Russische troepen²⁸ en 3.000 Tsjetsjeense strijders om het leven.²⁹

Al voor de terroristische aanslagen in New York en Washington op 11 september 2001, beschouwde de federale regering het conflict in Tsjetsjenië in de allereerste plaats als onderdeel van de internationale strijd tegen terrorisme. Deze benadering is door 11 september verder versterkt en regelmatig spreekt Moskou over banden tussen Tsjetsjeense strijders en Al Qaeda.

Het slepende Tsjetsjeense conflict kwam door verscheidene terroristische aanslagen in najaar 2002 weer volop in de schijnwerpers te staan.³⁰ Direct gevolg van deze terroristische acties was dat de voorgenomen geleidelijke terugtrekking van federale troepen uit Tsjetsjenië werd uitgesteld.

Sinds zomer 2002 beoogt de Russische regering Tsjetsjenië te stabiliseren middels een politiek proces van normalisatie en 'Tsjetsjenisering',³¹ van het lokale bestuur en de ordehandhavende instanties. Hiertoe werd op 23 maart 2003 een referendum gehouden, waarbij 96% van de bevolking zich uitsprak voor aanvaarding van een nieuwe grondwet voor Tsjetsjenië. Op basis van deze grondwet zal Tsjetsjenië verankerd blijven in de Russische Federatie.³²

2.3 Staatsinrichting

De Russische Federatie bestaat uit 89 federale territoriale eenheden: 21 autonome republieken, zes krais (provincies), 49 oblasts (regio's), twee steden met federale status, een autonome oblast en tien autonome okroegs (districten). De volgorde van deze opsomming komt overeen met de hiërarchische indeling in de grondwet. Tsjetsjenië en Ingoesjetië vormen elk een autonome republiek. Alle 21 autonome

---

²⁸ Cijfer afkomstig van het Russian Soldiers' Mothers Committee, anno voorjaar 2004.

²⁹ De cijfers gebruikt door de geraadpleegde bronnen variëren sterk. Genoemde cijfers dienen derhalve als globale schattingen beschouwd te worden.

³⁰ In totaal ging het in 2002 om drie grote terroristische aanslagen: het gijzelingsdrama in het Dubrovka theater in Moskou (eind oktober 2002), de bomaanslag in Kaspiisk, Dagestan (mei 2002) en de grootschalige terroristische aanslag in Grozny op 27 december 2002. Voor meer informatie over deze aanslagen wordt hier kortheidshalve verwezen naar het ambtsbericht over de situatie in de noordelijke Kaukasus van 14 mei 2003, paragraaf 2.4.

³¹ Tsjetsjenisering houdt in Tsjetsjenië te laten besturen door Tsjetsjenen.

³² Volgens officiële cijfers bedroeg de opkomst iets minder dan 90%.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

republieken worden bestuurd door een president en/of een gouverneur en een regionale regering. In Tsjetsjenië was de laatste jaren, als gevolg van de conflicten, sprake van een aangepaste structuur.³³

Vanaf zomer 2002 heeft de federale regering stapsgewijs de bestuurlijke structuur van Tsjetsjenië genormaliseerd en in lijn gebracht met die van de rest van de Federatie. Voorts was het beleid gericht op 'Tsjetsjenisering' van het lokale bestuur en van ordehandhavende instanties. Dit politieke proces startte met het opstellen van een nieuwe grondwet en het organiseren van een referendum, gevolgd door presidentsverkiezingen voor Tsjetsjenië en participatie in de federale parlaments- en presidentsverkiezingen. Tsjetsjenië beschikt nog niet over een eigen parlement.³⁴

Zoals beschreven in de volgende paragraaf, waren in de verslagperiode achtereenvolgens Akhmad Kadyrov, Sergej Abramov en Alu Alkhanov (waarnemend) president van Tsjetsjenië.

De door de rebellen uitgeroepen "onafhankelijke republiek Itsjkerië" kent een eigen "regering", die door "minister-president" Maskhadov in augustus 2004 werd teruggebracht van 60 tot 12 kabinetsleden. Volgens het Russische leger bevindt alleen de "minister van Staatsveiligheid", Doku Umarov³⁵, zich in Tsjetsjenië, maar volgens "minister van Cultuur en Media" Zakayev (die zelf asiel in Groot-Britannië heeft gekregen) bevinden 6 "ministers" en de "premier" zich in Itsjkerië. De "minister van Buitenlandse Zaken" Iljas Akhmadov heeft, na een initiële afwijzing, dankzij een rechterlijk vonnis asiel in de Verenigde Staten gekregen.³⁶

Er zijn in Tsjetsjenië 14 kantongerechten in functie.³⁷ Daarnaast is er een hooggerechtshof in Gudermes. Rechters worden benoemd door president Poetin. Straffzaken waar een maximumstraf van meer dan 5 jaar op staat, worden doorverwezen naar gerechtshoven in de regio.³⁸ Er zijn geen militaire rechtbanken in Tsjetsjenië. Wel zijn sinds 2002 vijf speciale militaire aanklagers actief. De rechtszaken waarbij militairen vervolgd worden wegens acties in Tsjetsjenië

---

³³ Van juni 2000 tot 23 maart 2003 (het referendum) werd Tsjetsjenië min of meer direct door Moskou bestuurd.

³⁴ Er was sprake van in 2004 parlamentsverkiezingen te organiseren, maar als gevolg van de noodzaak tot nieuwe presidentsverkiezingen na de moord op president Kadyrov in mei 2004 (zie paragraaf 2.4), zijn thans parlamentsverkiezingen voorzien in voorjaar 2005.

³⁵ Umarov leidde de gijzelingsactie in Beslan (zie bijlage 1).

³⁶ Musa Muradov, "Aslan Maskhadov decides everything for two", in Kommersant (6 augustus 2004).

³⁷ Council of Europe SG/Inf(2004)13, "Report by the Secretary-General on the situation in the Chechen Republic, January-March 2004" (7 april 2004), p. 5.

³⁸ De zaak tegen de militair Sergei Lapin vormt hierop een uitzondering. Zie paragraaf 3.3, onderdeel rechtsgang.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

vinden doorgaans plaats bij de militaire rechtbank van Vladikavkaz (Noord-Ossetië).³⁹ Pas op 1 januari 2007 zal in Tsjetsjenië juryrechtspraak worden ingevoerd.⁴⁰ In Tsjetsjenië zijn in 2002 door de rechtbanken 1530 strafzaken behandeld en 9455 civiele zaken. In 2003 werden meer dan 10.000 civiele zaken behandeld.⁴¹ Er bevinden zich 19 consultatiebureaus die (meestal gratis) juridische bijstand verlenen, alsmede 18 notariskantoren in de republiek.⁴²

2.4 Politieke ontwikkelingen

In de verslagperiode hebben de Russische autoriteiten het ‘normalisatieproces’ verder gestalte gegeven door de organisatie van verkiezingen en de uitwerking van amnestie- en compensatieregelingen. De hierbij gekozen president Kadyrov mocht van de federale regering een veiligheidsdienst van een paar duizend man aanstellen (de zogenaamde “Kadyrovtsi”) die op keiharde wijze de rebellen bestreden, of, zoals mensenrechtenorganisaties stellen, het vuile werk voor Moskou opknapt.⁴³ De moordaanslag op president Kadyrov in mei van dit jaar heeft een vacuüm achtergelaten dat niet eenvoudig gevuld zal kunnen worden. Dit, tezamen met het grootscheepse rebellenoffensief in Ingoesjetië ruim een maand later, gevolgd door de bloedige gijzeling in een school in Beslan (Noord-Ossetie) toont aan dat er voorlopig nog geen sprake is van een daadwerkelijk genormaliseerde situatie in de Noordelijke Kaukasus.

Amnestieregeling

Op 7 juni 2003 heeft het federale parlement een amnestiewet voor de Tsjetsjeense Republiek aangenomen. De amnestieregeling bepaalde dat strafrechtelijke vervolging zal worden opgeheven van personen die tussen 12 december 1993 en 7 juli 2003 gevaarlijke handelingen hebben verricht op het grondgebied van de voormalige Tsjetsjeens-Ingoesje sovjetrepubliek. In aanmerking voor amnestie

---

³⁹ www.chechnyafree.ru; Memorial, Operation of the courts in the Chechen Republic (15 oktober 2001).

⁴⁰ In de rest van Rusland is juryrechtspraak tussen december 2002 en 1 januari 2004 ingevoerd. Zie US State Department, “Country reports on human rights practices: Russia” (25 februari 2004), p. 8.

⁴¹ Council of Europe SG/Inf(2004)13, “Report by the Secretary-General on the situation in the Chechen Republic, January-March 2004” (7 april 2004), p. 5.

⁴² Speech van minister van Justitie Chayka tijdens de 79e sessie van het VN Mensenrechtencomité te Genève (23 oktober 2003). Volgens de voorzitter van het collegium van Tsjetsjeense advocaten zijn in Tsjetsjenië in totaal 200 advocaten werkzaam. Itar-Tass (29 december 2004).

⁴³ De Kadyrovtsi zijn een gewapende “veiligheidsdienst van de Tsjetsjeense president”, waarvan de grootte geschat wordt op tussen de 3.000 en 4.000 man. De Kadyrovtsi staan onder leiding van de zoon van president Kadyrov, Ramzan Kadyrov. Zie voor meer informatie paragraaf 2.5.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

kwamen Tsjetsjeense strijders, federale troepen, maar ook criminelen die niets te maken hadden met het gewapend conflict, mits zij niet onder een van de vele uitzonderingscategorieën vielen en zich voor 1 september 2003 meldden bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, het ministerie van Defensie of het Openbaar Ministerie.

Om in aanmerking te komen voor amnestie, dienden Tsjetsjeense rebellen hun wapens in te leveren en de rebellenbeweging de rug toe te keren.⁴⁴ Personen die zich schuldig hadden gemaakt aan zware misdrijven, zoals moord, kidnapping, verkrachting, gewelddadige roof, poging tot moord op medewerkers van politie of justitie, terrorisme, sabotage of tegenwerking van justitieel onderzoek, vielen buiten de amnestieregeling. Buitenlanders en staatlozen konden evenmin een beroep doen op de regeling.⁴⁵

Ongeveer 400 personen hebben zich voor de amnestieregeling gemeld, van wie 171 Tsjetsjeense rebellen; de rest was federale soldaat of crimineel. Uiteindelijk kregen 209 personen amnestie op basis van de amnestieregeling.⁴⁶

Ook na het verstrijken van de deadline van 1 september bleef het in de praktijk voor rebellen mogelijk amnestie te verkrijgen, meestal op voorwaarde dat zij zich aan zouden sluiten bij de Kadyrovtsi en hun loyaliteit aan Kadyrov zouden bewijzen, bijvoorbeeld door een rebel te doden.⁴⁷

Compensatieregeling

In aanvulling op de in 1995 ingestelde compensatieregeling⁴⁸, werd op 4 juli 2003 middels decreet 404⁴⁹ een nieuwe compensatieregeling voor verloren gegane eigendommen ingevoerd. Decreet 404 geldt alleen voor personen die permanent in

---

⁴⁴ Vrijwillig inleveren van wapens en ander militair materieel kon straffeloos geschieden tot 1 september 2003.

⁴⁵ Itar-Tass, "State Duma approves second reading of bill on amnesty in Chechnya" (4 juni 2003).

⁴⁶ Interfax, "Rebels continue to surrender in Chechnya" (19 mei 2004).

⁴⁷ Pavel Felgenhauer, "Making news in Chechnya", in *The Moscow Times* (18 mei 2004); Vadim Manenkov, "Fourteen Basayev's men surrendered in Chechnya", in Itar-Tass 117 (2 december 2003).

⁴⁸ De eerste compensatieregeling, die voor zover niet geamendeerd door decreet 404 nog steeds van kracht is, werd getroffen op 5 september 1995 (decreet 898, nader uitgewerkt in decreet 510 van 30 april 1997). Op basis van deze regeling komen slachtoffers van het eerste Tsjetsjeense conflict ook in aanmerking voor compensatie (ter waarde van 120.000 roebel, plus 5.000 roebel per gezinslid) indien ze zich permanent buiten Tsjetsjenië gevestigd hebben en niet van zins zijn terug te keren.

⁴⁹ Decreet 404 "On the procedure of paying lost housing and property compensation to permanent residents of the Chechen Republic who suffered during the settlement of the crisis in its territory", 4 juli 2003.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Tsjetsjenië wonen⁵⁰ en een huis in eigendom hebben.⁵¹ Personen waarvan het huis na 12 december 1994 onherstelbaar⁵² is verwoest, krijgen een bedrag van 350.000 roebel (ongeveer €1.600) uitgekeerd.⁵³

Volgens planning moesten de autoriteiten uiterlijk 1 augustus 2003 een lijst gereed hebben van alle onherstelbaar vernietigde huizen in heel Tsjetsjenië. Het opstellen van zo'n lijst bleek echter een stuk complexer dan voorzien, waardoor de lijst een jaar later nog steeds niet compleet was.⁵⁴ Met ingang van 15 december 2004 werd de mogelijkheid claims in te dienen tijdelijk opgeschort. Op dat moment waren circa 100.000 aanvragen voor compensatie ingediend. Eind 2004 waren ruim 40.000 aanvragen beoordeeld, waarvan 5.000 werden afgewezen. Aan ruim 30.000 mensen zou inmiddels compensatie zijn uitbetaald met een totaalwaarde van 10,7 miljard roebel.⁵⁵ Het afgelopen half jaar steeg het totale aantal aanvragen opeens van 46.000 naar 100.000. De autoriteiten hebben de indruk dat zich onder deze recente claims veel frauduleuze aanvragen bevinden.⁵⁶

---

⁵⁰ Mensen die in Ingoesjetië verblijven en een contract tekenen waarin ze toezeggen zich binnen zeven dagen permanent te vestigen in Tsjetsjenië, komen, indien voldaan wordt aan alle andere voorwaarden, eveneens in aanmerking voor deze compensatieregeling.

⁵¹ Alle vormen van eigendom worden geaccepteerd. Huurders van een huis komen niet in aanmerking voor deze regeling.

⁵² Hetgeen nader is gedefinieerd als "voor meer dan 90%". Hierdoor zijn in de praktijk veel huiseigenaren die buiten de regeling vallen.

⁵³ Van dit bedrag geldt 300.000 roebel als vast compensatiebedrag voor verlies van het huis, en 50.000 roebel voor verlies van de roerende eigendommen. Bepalend voor uitkering is verlies van het huis; het is niet mogelijk alleen compensatie voor het huis, dan wel alleen voor de roerende zaken te ontvangen.

⁵⁴ Natalya Slavina, "Payments of compensations in Chechnya dragging feet-PM" (6 juli 2004); UNHCR, "Information Note on the Implementation of Compensation for Lost Housing and Property to the Victims of the Chechen Conflict" (april 2004); Tass 331, "Misappropriation of funds in Chechnya arouses concern" (1 april 2004); Interfax, "Chechen Public Council addresses Putin" (5 juli 2004).

⁵⁵ Interfax, "10 billion rubles allocated to pay compensations in Chechnya" (6 december 2004). Van het begin af aan hebben zeer sterk uiteenlopende cijfers gecirculeerd inzake de compensatiebetalingen. Het is dan ook niet mogelijk te zeggen in hoeverre genoemde cijfers betrouwbaar zijn. Zo stelde een andere overheidsfunctionaris begin augustus 2004 dat op dat moment nog maar 8.000 van de 88.000 aanvragen waren beoordeeld en dat in het eerste kwartaal van 2004 in totaal niet meer dan 362 miljoen roebel (USD 13 mln.) was uitgekeerd. Zie UN, "Chechnya: CAP 2005" (november 2004).

⁵⁶ Interfax, "10 billion rubles allocated to pay compensations in Chechnya" (6 december 2004). Volgens een schatting van de Raad van Europa hebben in totaal circa 48.000 huiseigenaren recht op compensatie. Council of Europe SG/Inf(2004)13, "Report by the Secretary-General on the situation in the Chechen Republic, January-March 2004" (7 april 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Er is veel kritiek op de lange wachttijd voor beoordeling van aanvragen en de omvangrijke bureaucratie.⁵⁷ Voorts zou in de praktijk compensatie pas verkregen kunnen worden na betaling van steekpenningen die op kunnen lopen tot de helft van het uitgekeerde bedrag.⁵⁸ Tot slot zou niet iedereen een aanvraag durven indienen, omdat ontvangst van zo'n grote som geld mensen tot doelwit kan maken van ontvoering, bedreiging en afpersing.⁵⁹

Presidentsverkiezingen

Na de positieve uitslag van het referendum verkreeg Akhmad Kadyrov de status van waarnemend president.⁶⁰ Op 5 oktober 2003 zijn door de Russische autoriteiten Tsjetsjeense presidentsverkiezingen gehouden. Naast waarnemend president Kadyrov stelden tien personen zich kandidaat. Het was echter van het begin af aan duidelijk dat Kadyrov, die de steun van president Poetin had, de verkiezingen zou winnen. Dit bleek te meer toen zijn enige twee serieuze concurrenten, Malik Saidullayev⁶¹ en Aslambek Aslakhonov⁶², zich voortijdig als presidentskandidaat terugtrokken.⁶³

---

⁵⁷ Veel mensen ervaren moeilijkheden bij het verkrijgen van alle benodigde documenten, zoals bewijs van eigendom van het huis. Bovendien kunnen deze documenten doorgaans pas na betaling van steekpenningen verkregen worden.

⁵⁸ Als gevolg van corruptie zou in de praktijk van de compensatiebetalingen zo'n 15% naar de regering in Moskou gaan, 15% naar Tsjetsjeense autoriteiten, 10% naar de Rosselkhozbank (de enige bank in Tsjetsjenië), en een onbekend percentage aan de Federale Migratiedienst. Zie Klaus Ammann, voor Schweizerische Flüchtlingshilfe, "Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in der Russischen Föderation" (24 mei 2004), p. 20. Ook konden personen die geen recht hadden op compensatie deze door betaling van steekpenningen desalniettemin verkrijgen (soms ten koste van de rechtmatige eigenaar van het huis in kwestie). Zie Timur Aliyev, "Compensation business a gravy train for crooks in Chechnya", Prague Watchdog (18 november 2004).

⁵⁹ UNHCR, "Information Note on the Implementation of Compensation for Lost Housing and Property to the Victims of the Chechen Conflict (april 2004); Alex Rodriguez, "Hope scarce in grim Grozny", in Chicago Tribune (10 juni 2004); Klaus Ammann, voor Schweizerische Flüchtlingshilfe, "Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in der Russischen Föderation" (24 mei 2004), p. 20.; en F. Soyarimova, "Criticizing system of paying off compensations is deadly dangerous in Chechnya", in The Chechen Times (14 juni 2004).

⁶⁰ Door de inwerkingtreding van de nieuwe grondwet, direct na het referendum van 23 maart 2003, werd het hoofd van het civiel bestuur, Akhmad Kadyrov, automatisch waarnemend president. Om het Tsjetsjeense bestuur overeenkomstig de nieuwe grondwet vorm te geven, heeft Kadyrov op 3 juni 2003 de voltallige regering (met uitzondering van minister-president Popov) en de districtshoofden ontslagen. In de nieuwe regering werden diverse ministers vervangen door Kadyrov-getrouwen, waaronder Alu Alkhanov als de nieuwe minister van Binnenlandse Zaken. Usman Dikayev, "The Big Boss Runs for President", op www.watchdog.cz (24 augustus 2003).

⁶¹ Malik Saidullayev is een succesvolle Tsjetsjeense zakenman, gevestigd in Moskou, maar ook actief en populair in Tsjetsjenië. Zijn kandidatuur werd door het Tsjetsjeense Hoogerechtshof ongeldig verklaard na een klacht van een andere presidentskandidaat, Nikolay Paizullayev. Hoofddreden was dat een aantal ondersteuners van Saidullayev's

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

De verkiezingen zijn zonder gewelddadigheden verlopen. Volgens de officiële uitslag is van de totale opkomst van 87,7 procent bijna 81 procent van de stemmen uitgebracht op Kadyrov. De centrale kiesraad heeft geen ernstige onregelmatigheden geconstateerd.⁶⁴

De centrale kiesraad besloot een paar weken voor de verkiezingen alsnog internationale waarnemers van de Verenigde Naties, de Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa (PACE), de OVSE en het Europees Parlement uit te nodigen om de verkiezingen waar te nemen. Genoemde organisaties besloten echter geen verkiezingswaarnemers te sturen, met name wegens de veiligheidssituatie en de geringe resterende voorbereidingstijd.

De Europese Unie en PACE hebben hun zorgen uitgesproken over de omstandigheden waaronder verkiezingen plaatsvonden.⁶⁵ Mensenrechtenorganisaties⁶⁶ en onafhankelijke journalisten die de situatie in stemlokalen hebben waargenomen, gaven aan dat de verkiezingen niet eerlijk zijn verlopen en meldden dat zowel de verkiezingsuitslag als het opkomstpercentage niet overeenkwam met hun waarnemingen.⁶⁷

Akhmad Kadyrov werd op 19 oktober 2003 geïnaugureerd als president van de Republiek Tsjetsjenië en op 13 november 2003 was de vorming van de nieuwe regering voltooid. Anatoly Popov bleef premier, maar werd in maart 2004 alsnog

---

kandidatuur niet geheel aan de formaliteiten had voldaan door te verzuimen in hun adres 'Tsjetsjenië' te vermelden.

⁶² Aslambek Aslakhonov, in augustus 2000 gekozen in de Doema als vertegenwoordiger van Tsjetsjenië en populair bij het Tsjetsjeense volk, trok zich terug nadat hem een positie als adviseur inzake Tsjetsjenië was aangeboden door president Poetin. Volgens de meeste waarnemers werd hij op deze wijze feitelijk weggepromoveerd. In dezelfde periode spraken medewerkers van de centrale kiesraad Aslakhonov aan op 'onregelmatigheden' in zijn registratiedocumenten: één cijfer van zijn adres was verkeerd opgeschreven, het hokje 'nationaliteit' was niet ingevuld en zijn inkomensverklaring was laat ingediend. Vlak voordat hij zich terugtrok zou een rechtbank beslissen of hij de registratieregels had overtreden en diens gevolg zou moeten worden uitgesloten als verkiezingskandidaat.

⁶³ Zie o.a. Boris Kagarlitsky, "Next Chechen Election Test", in The Moscow Times (28 oktober 2003).

⁶⁴ Noch bij de centrale kiesraad, noch bij de procureur-generaal zijn klachten geuit over het verloop van de verkiezingen. Onder andere: RIA Novosti, "Chechen Republic to be led by PhD in political science" (8 oktober 2003); NRC Handelsblad, "Poetins man Kadirov wint in Tsjetsjenië" (6 oktober 2003).

⁶⁵ Zie de verklaringen van respectievelijk 8 en 13 oktober 2003, op www.reliefweb.int.

⁶⁶ Onder andere Moscow Helsinki Group en Memorial.

⁶⁷ Zo zijn onder andere incidenten gemeld waarbij de stembussen reeds gevuld waren bij opening van de stemlokalen. (30ste RvE rapport par. 28-33 en Moscow Times, "Helsinki Group says Chechen vote 'Farce'")

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

vervangen door Sergej Abramov, de voormalig minister van Financiën en een trouw lid van de Kadyrov-clan, die als taak meekreeg de enorme corruptie aan te pakken. Kadyrov beschikte over ervaring en contacten op zeer verschillende terreinen. Hij was jarenlang de geestelijk leider (*mufti*; islamitisch rechtsgeleerde) van Tsjetsjenië, alsmede een leider van de belangrijkste Tsjetsjeense clan (teip) Benoi.⁶⁸

Doemaverkiezingen en federale presidentsverkiezingen

Op 7 december 2003 werden in de gehele Russische Federatie verkiezingen voor het federale parlement, de Doema, gehouden. Ook in Tsjetsjenië konden burgers hun stem uitbrengen.⁶⁹ De verkiezingen verliepen rustig. Grote winnaar van de Doemazetel van het Tsjetsjeense district was, met 58% van de stemmen, Akhmar Zavgayev⁷⁰, die steun genoot van de Tsjetsjeense president. Kiescommissies in Tsjetsjenië meldden op 7 december instructies te hebben ontvangen dat de opkomst minimaal 85% diende te bedragen en Zavgayev minimaal 50% van de stemmen moest krijgen.⁷¹ Inderdaad werden aanvankelijke berichten van een opkomst van 70% later bijgesteld tot 86%.

Tegelijkertijd werd in de directe, partijgebonden verkiezingen door de Tsjetsjeense kiesvereniging van de Verenigd Rusland partij Ruslan Yamadayev⁷² gekozen als afgevaardigde in de Doema.

Voorts werden in januari 2004 Umar Dzhabrailov en Musa Umarov door president Kadyrov benoemd als de vertegenwoordigers van Tsjetsjenië in het Hogerhuis van de Doema. Beiden zijn invloedrijke Tsjetsjeense zakenlieden in Moskou. Kadyrov gaf hen als belangrijkste taak het lobbyen voor investeringen in Tsjetsjenië mee.⁷³

---

⁶⁸ In 1995 riep Kadyrov op tot een jihad tegen Rusland en werd hij een van de meest succesvolle rebellencommandanten tijdens het eerste Tsjetsjeense conflict. Desalniettemin heeft hij altijd een afkeer van islamitisch extremisme en terrorisme gehad, hetgeen hem na 1997 in conflict bracht met Basayev en Maskhadov. Sinds 1999 verleende Kadyrov zijn steun aan de federale autoriteiten. Op 12 juni 2000 werd hij door president Poetin benoemd tot hoofd van het civiele bestuur in Tsjetsjenië. Yuri Filippov, "Chechen Republic to be led by PhD in Political Science", van RIA Novosti (8 oktober 2003); Thomas de Waal, "Chechnya: Time for an International Role?" (16 juni 2004); Usman Dikayev, "The Big Boss Runs for President", op www.watchdog.cz (24 augustus 2003).

⁶⁹ Tsjetsjeense ontheemden in Ingoesjetië konden eveneens stemmen.

⁷⁰ Zavgayev, van de Verenigd Rusland Partij, was vóór zijn verkiezing in de Doema de Tsjetsjeense vertegenwoordiger in de Federatieraad. Naast Zavgayev, waren er nog 5 andere kandidaten.

⁷¹ Prague Watchdog, "Low turnout reported for Duma elections in Chechnya" (7 december 2003).

⁷² Vanaf 1999 heeft de uit Tsjetsjenië afkomstige Yamadayev meegevochten in het Tsjetsjeense conflict aan Russische zijde.

⁷³ Chechnya Weekly no. 2 (14 januari 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Op 14 maart 2004 mochten de burgers van Tsjetsjenië hun stem uitbrengen in de federale presidentsverkiezingen. Volgens diverse nieuwsberichten luidde de instructie dit keer dat zowel de opkomst als het aantal stemmen voor een tweede termijn van Poetin minimaal 70% diende te bedragen. In alle Kaukasusrepublicken was de officiële opkomst erg hoog; in Tsjetsjenië zelfs 97%. In Rusland als geheel bedroeg de opkomst 64% en werd Poetin met 71% van de stemmen herkozen.⁷⁴

Moord op president Kadyrov

Na de afgelopen jaren meer dan een dozijn moordaanslagen te hebben overleefd, kwam president Kadyrov op 9 mei 2004 om het leven bij een bomaanslag. De aanslag was al een jaar tevoren voorbereid, toen een bom met tijdsmechanisme (voor ontploffing op 9 mei, tijdens viering van Ruslands overwinning op nazi-Duitsland) werd ingebouwd in de VIP-tribune van het stadion van Grozny, dat na een eerdere aanslag gerenoveerd diende te worden. Bij de aanslag vielen 6 doden en raakten ongeveer 60 mensen (zwaar)gewond, waaronder de militair commandant van Tsjetsjenië.⁷⁵ De aanslag werd opgeëist door rebellenleider Basayev. Maskhadov veroordeelde de aanslag⁷⁶, maar zei een paar weken later dat alle nieuwe leiders die met de zege van het Kremlin aan de macht zouden komen, gedood zouden worden.⁷⁷

De dood van Kadyrov heeft een vacuüm gecreëerd dat waarschijnlijk niet gevuld zal kunnen worden. Er zijn geen opvolgers voorhanden die zo machtig en invloedrijk zijn als Kadyrov was.

Nieuwe presidentsverkiezingen

In afwachting van presidentsverkiezingen op 29 augustus, werd premier Sergej Abramov na de dood van Kadyrov waarnemend president.⁷⁸ De zoon van Kadyrov, Ramzan, werd tot eerste vice-premier benoemd. Op 13 juli werd een aanslag gepleegd op waarnemend president Abramov, middels een landmijn waar

---

⁷⁴ Russia Journal, "Some regions spoil president's election party" (16 maart 2004); Pravda, "Putin re-elected president" (15 maart 2004). ODIHR kwam tot een genuanceerder oordeel over de verkiezingen. Zie OSCE News, "Russian election generally well administered but lacking elements of a genuine democratic contest" (15 maart 2004), alsmede diverse rapporten op de ODIHR-website.

⁷⁵ O.a. Oleg Khrabry, "There Will Be No War", in Expert (17 mei 2004). Er gaan geruchten dat federale militairen betrokken waren bij de moordaanslag vanwege onenigheid met Kadyrov over de verdeling van terrein/opbrengsten uit o.a. corruptie en smokkel. Zie o.a. Natalie Nougayrède, "Un territoire quadrillé par les groupes armés "pro-russes"", in Le Monde (30 augustus 2004); The Economist, "A gaping hole" (15 mei 2004).

⁷⁶ BBC, "Chechen rebel claims Grozny blast" (17 mei 2004).

⁷⁷ Corine de Vries, "Aanslag en hevige strijd Tsjetsjenië", in De Volkskrant (14 juli 2004).

⁷⁸ De jonge, etnisch Russische bankier Abramov, voormalig premier en minister van Financiën van Tsjetsjenië, wordt als weinig invloedrijk, maar zeer loyaal aan Kadyrov en de federale regering beschouwd.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

zijn konvooi op reed in Grozny. Abramov bleef ongedeerd, maar een lijfwacht kwam om en twee raakten gewond.⁷⁹

Toen presidentskandidaat Alu Alkhanov medio juni de steun verkreeg van president Poetin, was het een ieder duidelijk dat hij de verkiezingen zou winnen. Alkhanov, die in juni 2003 door Kadyrov tot minister van Binnenlandse Zaken werd benoemd⁸⁰, geldt als een trouw aanhanger van Moskou en van Kadyrov, afkomstig van dezelfde clan (teip) Benoi. In totaal meldden zich 19 presidentskandidaten, waarvan alleen Malik Saidullayev⁸¹ als een serieuze concurrent werd beschouwd.⁸² De registratie van Saidullayev werd echter wederom geweigerd.⁸³ Van sommige kanten werd Ramzan Kadyrov naar voren geschoven als nieuwe president, maar aangezien hij de in de Grondwet vastgestelde minimumleeftijd van 30 jaar nog niet had bereikt (hij was 27), was dit formeel niet mogelijk. Bovendien was er onvoldoende steun voor zijn kandidatuur.

Een week voor de verkiezingen bracht president Poetin een onverwacht bliksembezoek aan Tsjetsjenië, waar hij samen met Alkhanov en Ramzan Kadyrov het graf van Akhmad Kadyrov bezocht. Ook heeft het Kremlin steun verleend aan de publiciteitscampagne van presidentskandidaat Alkhanov.

Uiteindelijk deden 6 kandidaten mee aan de verkiezingen op 29 augustus. Alkhanov won 73,5% van de stemmen bij een opkomst van 85%.⁸⁴ Er waren diverse bomaanslagen beraamd op de door vele militairen beveiligde kieslokalen, doch deze mislukten alle.⁸⁵ Zowel NGO's als onafhankelijke journalisten berichtten dat het opkomstpercentage in werkelijkheid veel lager lag (omstreeks 30%), omdat de mensen als gevolg van de dreiging met aanslagen thuis bleven,

---

⁷⁹ Corine de Vries, "Aanslag en hevige strijd Tsjetsjenië", in De Volkskrant (14 juli 2004); Itar-Tass 251, "Acting Chechen president survives assassination" (13 juli 2004).

⁸⁰ Medio juni 2004 legde Alkhanov deze functie neer, i.v.m. zijn kandidaatstelling voor de presidentsverkiezingen.

⁸¹ Zie voor meer informatie over hem de paragraaf over de afgelopen presidentsverkiezingen. Overigens maakt ook Saidullayev deel uit van de teip Benoi.

⁸² Timur Aliev, "Kremlin's Pick to Replace Kadyrov", in The Moscow Times (18 juni 2004); Itar-Tass 243, "Major contender for Chechen presidency quits in Alkhanov's favor" (14 juli 2004); Yevgeniy Sobertsky, "Application of documents for Chechen presidential candidates over", in Tass 340 (14 juli 2004).

⁸³ Formeel vond weigering plaats wegens kleine invulfouten op de formulieren. Francesca Mereu, "Saidullayev barred from vote", in The Moscow Times (23 juli 2004); Remco Reiding, "Saidoellajev uitgesloten van verkiezingen", in Nederlands Dagblad (23 juli 2004).

⁸⁴ Voor 800 Tsjetsjeense ontheemden in Ingoesjetië die hadden aangegeven te willen stemmen, werd vervoer per bus geregeld. Ontheemden elders mochten niet stemmen, omdat ze niet langer in Tsjetsjenië geregistreerd staan.

⁸⁵ UNSECOORD rapportages (United Nations Security Coordinator, "Media monitoring of reported incidents in the North Caucasus"); Corine de Vries, "Aanslag mislukt op stemlokaal Tsjetsjenië", in De Volkskrant (30 aug. 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

dan wel Grozny ontvluchtten. Vanwege de slechte veiligheidssituatie waren geen verkiezingswaarnemers aanwezig van de EU, OVSE of Raad van Europa.⁸⁶

President Alkhanov beschouwt economische wederopbouw als zijn prioriteit.⁸⁷ Hij is bereid tot een gesprek met Maskhadov, maar niet tot onderhandelingen.⁸⁸

Alkhanov heeft Sergei Abramov tot premier benoemd en Ramzan Kadyrov tot eerste vice-premier.⁸⁹

Grootschalige aanvallen in Ingoesjetië, Tsjetsjenië en Dagestan

In mei 2004 kondigden de rebellen aan dat zij zouden overstappen op een nieuwe strategie, te weten grootschalige militaire operaties.⁹⁰ De eerste van dergelijke aanvallen vonden in juni plaats. Toen werd in met name Ingoesjetië een grootscheeps offensief uitgevoerd.⁹¹ Omdat de federale troepen niet in staat bleken effectief op te treden tegen de goed voorbereide en gecoördineerde bliksemacties van de rebellen, werden verschillende commandanten door Poetin ontslagen.

Terroristische aanslagen buiten Tsjetsjenië

In de verslagperiode is door Tsjetsjeense terroristen een aanzienlijk aantal bloedige aanslagen gepleegd, met de gijzeling in de school in Beslan (Noord-Ossetië) als gruwelijk dieptepunt. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de voornaamste aanslagen in de verslagperiode. Net als de meeste van deze aanslagen, is ook de gijzelingsactie in Beslan, waarbij 344 doden en meer dan 700 gewonden vielen (voor de helft kinderen), opgeëist door rebellenleider Basayev.⁹² Maskhadov heeft de actie van het begin af aan scherp veroordeeld, maar volgens de Russische autoriteiten is ook hij betrokken geweest bij de actie.⁹³ Na afloop van het bloedbad werden de Russische autoriteiten van alle kanten hevig bekritiseerd voor hun optreden tijdens de crisis.

---

⁸⁶ Timur Aliev, "Official results give Alkhanov 74%", in The Moscow Times (31 aug. 2004); BBC News, "Doubts voiced over Chechen poll" (31 aug. 2004); De Volkskrant, "Alkhanov gekozen tot president Tsjetsjenië" (30 aug. 2004); De Telegraaf, "Alkhanov winnaar Tsjetsjeense presidentsverkiezingen" (30 aug. 2004).

⁸⁷ Yuri Filippov, "Chechnya: a new stage of settlement after presidential elections?" in RIA Novosti (20 aug. 2004).

⁸⁸ Le Monde, "Alkhanov "prêt à rencontrer" le séparatiste tchéchène Maskhadov" (31 aug. 2004).

⁸⁹ Itar-Tass, "Alkhanov creates new cabinet" (26 oktober 2004).

⁹⁰ Aankondiging vond o.a. plaats via de Tsjetsjeense website (kavkazcenter). Op verzoek van de Russische autoriteiten werd deze website in september 2004 van een Litouwse, en in oktober van een Finse internet provider verwijderd.

⁹¹ Zie paragraaf 2.5 voor meer informatie hierover.

⁹² NRC Handelsblad, "Dodental Beslan 344" (30 september 2004).

⁹³ Nick Paton Walsh, "Beslan siege plotter will be tried, vows Chechen leader", The Guardian (25 september 2004); Herman Veenhof, "De radicalinski's van het Tsjetsjeense vlerzet", Nederlands Dagblad (7 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In heel Rusland demonstreerden honderdduizenden Russen tegen het terroristisch geweld. Ook in Tsjetsjenië werd door 2.000 studenten in Grozny gedemonstreerd. Vrijwel alle Tsjetsjenen voelen niets dan afschuw voor de gijzeling. Velen van hen geloven echter dat de actie in opdracht van de FSB plaatsvond (en werd uitgevoerd door Tsjetsjeense rebellen die reeds enige tijd in gevangenschap hadden verbleven), als onderdeel van een complot van de FSB om Tsjetsjenen zwart te maken.⁹⁴

Reeds lange tijd is duidelijk dat een militaire overwinning in het Tsjetsjeense conflict voor geen van de partijen voorzienbaar is, mede vanwege het gefragmenteerde strijdtoneel en de verwevenheid van de actoren met criminaliteit en corruptie.⁹⁵ Een aanzienlijk aantal mensen, zowel rebellen als Russische militairen en andere betrokkenen, heeft belang bij het voortduren van het conflict, onder meer in verband met de verdiensten uit criminele en corrupte activiteiten. Een voor alle partijen aanvaardbare, politieke oplossing is, ondanks de door de federale en Tsjetsjeense autoriteiten geclaimde resultaten behaald in het ‘normalisatieproces’, eveneens niet (op korte termijn) te verwachten. Voor president Poetin blijft iedere vorm van dialoog met de meer gematigde vertegenwoordigers van de Tsjetsjeense rebellen onbespreekbaar, ook al is ruim 60% van de Russische bevolking hier wel voorstander van.⁹⁶ Sinds het gijzelingsdrama in Beslan is echter sprake van toenemende binnenlandse⁹⁷ en buitenlandse kritiek op de aanpak van Poetin van het Tsjetsjeense conflict. Zijn intensivering van het reeds bij zijn aantreden ingezette beleid om de macht weer geheel te centraliseren, leidt tot kritiek dat hij de democratische verworvenheden terug probeert te draaien.⁹⁸ De uitzichtloosheid van de situatie waarin Tsjetsjeense burgers zich bevinden in combinatie met de omvangrijke mensenrechtenschendingen, zullen naar verwachting wanhopige Tsjetsjenen

---

⁹⁴ Corine de Vries, “Kremlin probeert kritiek op aanpak gijzeling te pareren”, de Volkskrant (8 september 2004); Natalie Nougayrède, “In Chechnya, Russian forces and pro-Russian militia increase their exactions against women”, in *Le Monde* (27 oktober 2004).

⁹⁵ Meer hierover in paragraaf 2.5.

⁹⁶ Levada-enquête in heel Rusland. Zie *Chechnya Weekly*, “Russians pessimistic about Chechnya” (21 juli 2004).

⁹⁷ O.a. oud-presidenten Gorbatsjov en Jeltsin, liberale politici en Russische NGO’s.

⁹⁸ Poetin heeft de volgende hervormingen aangekondigd. Alle parlementsleden zullen via een politieke partij, middels proportionele vertegenwoordiging, gekozen worden. Dit betekent dat liberale, niet-partijgebonden politici kansloos worden. Regionale leiders zullen voortaan feitelijk benoemd i.p.v. gekozen worden. Er komt een nieuw veiligheidssysteem. Voorts is de functie van minister van Nationale Minderheden gecreëerd, waarop iemand zonder veel kennis of ervaring op dit gebied, t.w. de vml. gouverneur van St. Petersburg (Vladimir Jakovlev) is benoemd. Daarnaast is Dmitri Kozak, de vml. stafchef van het Kremlin, benoemd tot nieuwe Speciale Vertegenwoordiger voor het Zuidelijke District (t.w. de Noordelijke Kaukasus), als opvolger van Jakovlev. Ramzan Kadyrov is tot adviseur van Kozak benoemd. O.a. *The Economist*, “The Kremlin’s control freak” (18 september 2004); *Ria Novosti*, “Experts on Ramzan Kadyrov’s promotion” (21 oktober 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

blijven aanzetten tot het plegen van bloedige, niemand ontziende terroristische aanslagen. Hierbij dient echter te worden aangetekend dat een grote meerderheid van de Tsjetsjeense bevolking tegenstander is van aanslagen en van islamitisch extremisme.

2.5 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode bleef de veiligheidssituatie in Tsjetsjenië onveranderd slecht. Vrijwel dagelijks waren er veiligheidsincidenten, waarbij doden en gewonden vielen. Het aantal slachtoffers dat op jaarbasis valt, is sinds 2002 min of meer stabiel. Toch laat de verslagperiode een aantal nieuwe ontwikkelingen zien: de opkomst van de Kadyrovtsi, een toenemend aantal aanslagen en grootschalige aanvallen en verspreiding van het geweld naar de rest van de noordelijke Kaukasus (zie hierover paragraaf 4.3).

Onder het bewind van president Kadyrov leek er sprake te zijn van een zekere mate van stabiliteit, maar deze bestond feitelijk uit een verdeling van de Tsjetsjenië in “wingewesten”; invloedssferen waarbinnen de inkomsten uit criminaliteit en corruptie een bepaalde krijgshoer toekomen. De trend waarbij criminele zelfverrijking in toenemende mate de belangrijkste drijfveer is voor de voortdurende gevechten (in plaats van ideologische beweegredenen), heeft zich in de verslagperiode doorgezet. In veel gevallen was het dan ook onduidelijk of een aanslag daadwerkelijk door rebellen was gepleegd (zoals doorgaans meteen werd geclaimd door de autoriteiten), of dat deze onderdeel uitmaakte van de concurrentiestrijd tussen criminele organisaties.

In de verslagperiode hebben de federale troepen slechts een gering aantal grotere “schoonmaakoperaties”⁹⁹ uitgevoerd. In plaats daarvan vonden meer gerichte, kleinschaliger acties plaats. Het aantal gevallen van onrechtmatige arrestatie en detentie, ontvoering, verdwijning en marteling nam niet af.

De illegale gewapende groeperingen hebben in deze verslagperiode in toenemende mate (zelfmoord)bomaanslagen gepleegd, zowel binnen als buiten Tsjetsjenië. Hiertoe werden Tsjetsjenen, die door Russisch toedoen familieleden hadden

⁹⁹

Bij ‘schoonmaakoperaties’ (‘Zatsjstki’) wordt een dorp of wijk omsingeld door Russische militairen, waarna huis-aan-huis gezocht wordt naar wapens, explosieven en drugs en de identiteit van de bewoners wordt gecontroleerd. Sommige van deze acties volgen op guerrilla-acties van de rebellen. Deze ‘schoonmaakoperaties’ gingen gepaard met geweld tegen de burgerbevolking, mishandelingen, verkrachtingen, buitengerechtigde executies en verdwijningen. Voor meer informatie over ‘schoonmaakoperaties’ zij verwezen naar het algemeen ambtsbericht over de situatie in de noordelijke Kaukasus van 14 mei 2003, paragraaf 3.3.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

verloren, door hen gerecruteerd en opgeleid. Ook werden met grote regelmaat moordaanslagen uitgevoerd op personen (meestal Tsjetsjenen) in overheidsfuncties. Daarnaast was er minimaal wekelijks sprake van kortstondige gevechten met federale of Tsjetsjeense troepen, meestal in de vorm van hinderlagen. De rebellen bleven op grote schaal misdaden begaan, zowel tegen de burgerbevolking als tegen de federale en Tsjetsjeense troepen. Het aantal gevallen van ontvoering tegen losgeld of afpersing, gericht tegen Tsjetsjenen in overheidsdienst, nam toe.

In mei 2004 kondigden de rebellen aan dat zij zouden overstappen op een nieuwe strategie, te weten grootschalige militaire operaties.¹⁰⁰ Van 21 tot 22 juni werden goed gecoördineerde en georganiseerde aanvallen uitgevoerd op verschillende doelen in Ingoesjetië, Tsjetsjenië en Dagestan.¹⁰¹

Twee maanden later, in de nacht van 21 op 22 augustus, voerden rebellen een aanval uit op politiebureaus in Grozny, waarbij 66 doden¹⁰² vielen en 36 mensen gewond raakten. Volgens het ministerie van Defensie werden bij de actie tientallen rebellen gedood en 12 gevangen genomen.¹⁰³ Een geplande gelijktijdige aanval in Dagestan werd voorkomen door veiligheidstroepen.¹⁰⁴

In het Tsjetsjeense district Nozhai-Yurt werd eind september 2004 een grootschalige operatie uitgevoerd door 2.000 federale en Tsjetsjeense troepen, tegen een groep van 40-55 rebellen, waaronder volgens de FSB ook Maskhadov en Basayev. Tenminste 6 rebellen werden gedood, maar de twee leiders waren daar niet bij.¹⁰⁵ Eind oktober werd een tweede poging gedaan een rebellengroep te elimineren, waarbij Maskhadov zich zou bevinden.¹⁰⁶

*Militairen en veiligheidsdiensten*¹⁰⁷

In het nog altijd zeer omvangrijke¹⁰⁸ Russische leger zijn de omstandigheden slecht: leiderschap, training, opleiding en materieel zijn vaak onder de maat,

---

¹⁰⁰ Aankondiging vond o.a. plaats via de Tsjetsjeense website (kavkazcenter). Op verzoek van de Russische autoriteiten werd deze website in september 2004 van een Litouwse, en in oktober van een Finse internet provider verwijderd.

¹⁰¹ Zie voor meer informatie paragraaf 4.4.2.

¹⁰² De doden waren 25 Tsjetsjeense politieagenten, 26 federale soldaten, 3 Kadyrovtsi en 12 burgers. Prague Watchdog (25 augustus 2004). Volgens de autoriteiten daarentegen waren er 42 doden en 78 gewonden. RFE/RL (25 augustus 2004).

¹⁰³ Interfax (22 en 23 augustus 2004).

¹⁰⁴ Vadim Rechlakov, "Gangs in the Caucasus learn a new tactic", Izvestia (2 augustus 2004). Zie voor meer informatie paragraaf 4.4.2.

¹⁰⁵ AFP, "Chechen rebels battle Russian troops" (30 september 2004); Interfax, "Operation in E. Chechnya to continue" (30 september 2004).

¹⁰⁶ UNSECOORD (28 oktober 2004).

¹⁰⁷ Zie paragraaf 5.2 voor meer informatie over de militaire dienstplicht.

¹⁰⁸ Ruim 1 miljoen actieve militairen, 20 miljoen reservisten en 423.000 paramilitairen. (Amnesty International, "Op weg naar de wet, mensenrechten in Rusland", 2002).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

mishandeling van soldaten (in het bijzonder gedurende een jaar lange, wrede ontgroeningsrituelen) komt regelmatig voor¹⁰⁹, soldaten krijgen slecht betaald¹¹⁰ en slecht te eten. Hiermee samenhangend kampt het leger met een slechte moreel, veel drugs¹¹¹ en alcoholverslaving, veel ziekte (en slechte gezondheidszorg), hoge corruptie en criminaliteit, veel desertie en veel zelfmoorden.¹¹² De problemen zijn verergerd doordat de autoriteiten onvoldoende optreden tegen militairen die de wet overtreden. Dit geldt zowel voor gevallen waarin militairen criminele activiteiten ontplooiden¹¹³, als voor mishandeling van andere militairen¹¹⁴, als voor schending van mensenrechten in een situatie van gewapend conflict.¹¹⁵ De defensiebegroting voor 2005 voorziet in een stijging van het budget met 40%, vooral ten behoeve van gespecialiseerde terrorismebestrijding, beter, modern materieel (m.n. schietwapens en helicopters) en salarisbetalingen voor contractsoldaten.¹¹⁶

Per 1 september 2003 heeft het Tsjetsjeense ministerie van Binnenlandse Zaken het commando over circa 20.000 troepen overgenomen van de FSB. Sinds de commando-overdracht is ook de officiële benaming van het conflict in Tsjetsjenië gewijzigd van “anti-terreur operatie” in “operatie om recht en orde te beschermen”.¹¹⁷

In Tsjetsjenië zijn ruim 80.000 federale troepen aanwezig, voor het merendeel bestaande uit militairen van het ministerie van Defensie van de Russische Federatie en voor de rest voornamelijk afkomstig van de FPS, FSB en het ministerie van Binnenlandse Zaken.¹¹⁸ Daarnaast worden vanaf locaties buiten Tsjetsjenië federale luchtmachteenheden ingezet.¹¹⁹ Een belangrijke

---

¹⁰⁹ Dit staat in de Russische Federatie bekend onder de term 'dedovsjtsjina'. Zie hierover Human Rights Watch, vol. 16, no. 8D, “The wrongs of passage” (oktober 2004).

¹¹⁰ Soldaten verdienen doorgaans slechts zo'n USD 100 per maand. Anna Badkhen, “Haunting parallels between Chechnya and Iraq”, in San Francisco Chronicle (30 november 2003).

¹¹¹ Volgens een nieuwsbericht (Interfax, 5 november 2003) was 10,6% van de lichte dienstplichtigen van voorjaar 2003 drugsgebruiker, omhoog van 8% het jaar daarvoor.

¹¹² Onder andere: US State Country Report Russia 2004; Human Rights Watch (vol. 15, no.8D), “To serve without Health?” (november 2003); en Amnesty International, “Op weg naar de wet” (2002).

¹¹³ Bijvoorbeeld illegale wapenhandel, smokkel, illegale verkoop van Tsjetsjeense olie, grootschalige corruptie en afpersing. O.a. Elizabeth Fuller, “What lies ahead in Chechnya”, www.inthenationalinterest.com (14 januari 2004).

¹¹⁴ O.a. Human Rights Watch, vol. 16, no. 8D, “The wrongs of passage” (oktober 2004).

¹¹⁵ Onder andere Amnesty International, “Op weg naar de wet” (2002).

¹¹⁶ Pravda, “Russian Defence Ministry radically changes its tactic of fight against Chechen rebels” (18 augustus 2004); NRC, “Rusland: nog meer geld tegen terreur” (15 september 2004).

¹¹⁷ Radio Free Europe/Radio Liberty, “Counterterrorism operation” declared over (29 augustus 2003).

¹¹⁸ Onder andere The Associated Press, “Aslakhonov seeks troop withdrawal” (20 juni 2004).

¹¹⁹ In het Tsjetsjeense conflict worden o.a. jachtbommenwerpers en gevechtshelicopters ingezet.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

luchtmachtbasis bevindt zich in Mozdok (Noord-Ossetië, nabij de grens met Tsjetsjenië). Na de aanslag op Kadyrov heeft president Poetin 1.125 extra soldaten naar Tsjetsjenië gestuurd.¹²⁰ Bovendien verzocht Poetin Ramzan Kadyrov met spoed in Tsjetsjenië een regiment binnenlandse troepen te formeren.¹²¹

Een belangrijk deel van de soldaten zijn zogenaamde contractsoldaten, ‘professionals’ die voor een relatief hoge soldij¹²² bereid zijn in Tsjetsjenië te dienen.¹²³ Aangezien deze contractsoldaten bij zowel legerofficieren als mensenrechtenorganisaties bekend stonden om hun corruptie, gebrek aan discipline en wreedheid, hebben de autoriteiten het afgelopen jaar veel moeite gedaan middels een strenge selectie en betere en langere training de kwaliteit van de contractanten te verbeteren.¹²⁴ December 2003 waren van alle manschappen nog 13.000 dienstplichtig militair. Onder maatschappelijke druk heeft president Poetin besloten in de loop van 2004 alle dienstplichtigen in Tsjetsjenië te vervangen door contractanten. Aangezien de werving tot nu toe minder kandidaten oplevert dan was verwacht, zullen in 2005 echter nog steeds dienstplichtigen (na 6 maanden speciale training) in de Noordelijke Kaukasus moeten dienen.¹²⁵

Bij gevechtsacties, explosies en beschietingen vielen bij de federale strijdkrachten naar schatting ook in deze verslagperiode gemiddeld 3 à 4 doden per dag.¹²⁶ Bovendien waren er wekelijks ongeveer 100 gewonden. In 2004 zijn volgens officiële cijfers door Russische troepen in Tsjetsjenië 780 aanslagen voorkomen en zijn in beslag genomen: 650 kilo explosieven, 350 bommen, 1700 mijnen projectielen, 360.000 stuks ammunitie, 6 stuks artillerie en 460 vuurwapens.

---

¹²⁰ MosNews, “Putin to send more troops to Chechnya” (19 mei 2004).

¹²¹ Zie hierover de volgende paragraaf inzake de Kadyrovtsi.

¹²² Contractsoldaten verdienen in Tsjetsjenie 15.000 roebel per maand. Vergeleken met contractsoldaten in sommige andere regio’s van Rusland, is dit het tienvoudige. BBC Monitoring, “Russian newspaper reports on the lucrative job of contract soldier in Chechnya” (5 juni 2004).

¹²³ Wegens gebrek aan kundige, goedgepaste kandidaten waren het uiteindelijk vooral ex-politieagenten en ex-militairen met financiële motieven, die werden aangenomen als contractsoldaat. Volgens sommige mensenrechtenorganisaties zijn er zelfs gevallen waarin criminelen amnestie werd aangeboden in ruil voor dienen in Tsjetsjenië. Zie o.a. Amnesty International, “Op weg naar de wet” (2002).

¹²⁴ BBC Monitoring, “Russian newspaper reports on the lucrative job of contract soldier in Chechnya” (5 juni 2004).

¹²⁵ RBC, “Draftees to be assigned to Chechnya” (2 november 2004).

¹²⁶ Volgens het ministerie van Defensie zijn in de periode 1999-mei 2004 in totaal 4.487 militairen omgekomen en 39.000 gewond geraakt bij de anti-terroristische operatie in Tsjetsjenie. Het ‘Russian Soldiers’ Mothers Committee’ meldt een dodental van 13.000 soldaten; een aantal waarbij ook de soldaten zijn meegeteld die achteraf aan hun verwondingen zijn overleden, alsmede veiligheidspersoneel in dienst van andere ministeries dan dat van Defensie. Rodnaya Gazeta nr. 19, “Chechnya as a noose around Russia’s neck” (mei 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Voorts zouden 1.300 kleinschalige, clandestiene olieraffinaderijen ontmanteld zijn.¹²⁷

Vorig jaar stelden presidenten Poetin en Kadyrov zich als strategisch doel uiterlijk voorjaar 2004 de belangrijkste rebellenleiders te elimineren.¹²⁸ In dit kader vermoordden agenten van de Russische geheime dienst (FSB) op 13 februari 2004 de vroegere Tsjetsjeense president Yandarbiyev in Qatar. Voor zover bekend was de extremistische Yandarbiyev verantwoordelijk voor de fondsenwerving en financiën van de rebellen.¹²⁹ Eind juni werden twee Russische geheim agenten door een rechtbank in Qatar tot levenslang veroordeeld wegens de bomaanslag op Yandarbiyev; een derde Rus was reeds kort na de moord vrijgelaten wegens diplomatieke onschendbaarheid.¹³⁰ Voorts zou in dit kader Abu Al-Walid op 17 april 2004 zijn gedood door een raket.¹³¹ Na de gijzeling in Beslan heeft de FSB een beloning van 10 miljoen US dollar uitgelooft voor informatie die leidt tot de “neutralisering” van Basayev en Maskhadov.¹³²

De acties van Kadyrov worden in de volgende subparagraaf nader beschreven.

Inmiddels hebben door rotaties reeds zo'n 1,5 miljoen soldaten en politieagenten dienst gedaan in Tsjetsjenië.¹³³ Velen van hen zijn naar huis gekeerd met psychische problemen als gevolg van hun vaak traumatische ervaringen, hetgeen zich uit in depressie, drugs- en alcoholverslaving, criminaliteit en geweld (zowel in huis als bijvoorbeeld tegenover arrestanten). Inmiddels wordt dit het “Tsjetsjenië-syndroom” genoemd.¹³⁴

---

¹²⁷ Interfax (9 december 2004).

¹²⁸ Deze strategie werd al langere tijd gevolgd. Zo zou de beruchte Saudische extremist Amir bin Khattab in april 2002 middels een vergiftigde brief zijn vermoord en werd de in 2000 opgepakte Salman Radoejev in 2002 doodgeslagen in de gevangenis. Murad Batal Al-Shishani, “The killing of Abu Al-Walid and the Russian policy in Chechnya”, in *Central Asia – Caucasus Analyst* (5 mei 2004); *Rodnaya Gazeta* nr. 19, “Chechnya as a noose around Russia’s neck” (mei 2004).

¹²⁹ Yandarbiyev (Tsjetsjeens president van 1996-97) werd door zowel Rusland als de VS als een terrorist beschouwd die banden met Al-Qaeda onderhield. Hij stond op de opsporingslijst van Interpol.

¹³⁰ NRC Handelsblad, “Levenslang voor Russen in Qatar om moord” (30 juni 2004).

¹³¹ Murad Batal Al-Shishani, “The killing of Abu Al-Walid and the Russian policy in Chechnya”, in *Central Asia – Caucasus Analyst* (5 mei 2004).

¹³² De Volkskrant, “Tien miljoen dollar op hoofd Tsjetsjeense leiders” (8 september 2004).

¹³³ Susan B. Glaser, “Chechnya Duty Hardens Russian Police”, in *The Washington Post* (28 november 2003).

¹³⁴ John Russell, “Primed to explode: Russia and the Chechen struggle” (3 juni 2004); Susan B. Glaser, “Chechnya Duty Hardens Russian Police”, in *The Washington Post* (28 november 2003); Human Rights Watch, “World report 2004” (2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Kadyrovtsi

Met federale financiering heeft president Akhmad Kadyrov een gewapende 'veiligheidsdienst van de Tsjetsjeense president' geformeerd, waarvan de grootte geschat wordt op tussen de 3.000 en 4.000 man.¹³⁵ Deze 'Kadyrovtsi' staan onder leiding van de zoon van Akhmad Kadyrov, Ramzan Kadyrov. Officieel hebben de Kadyrovtsi twee taken: beveiliging van de president en bestrijding van de rebellen. De groep bestaat voornamelijk uit veteranen-rebellen die in het eerste Tsjetsjeense conflict meevochten (veelal uit de groep die destijds werd aangevoerd door Kadyrov), (voormalige) criminelen en rebellen die de laatste twee jaar amnestie hebben gekregen. De Kadyrovtsi zijn berucht om de keiharde manier waarop zij het afgelopen jaar de rebellen hebben bevochten, waarbij veelvuldig mensenrechten zijn geschonden en de troepen zich op illegale wijze aanzienlijk verrijkt hebben.

Volgens sommige bronnen¹³⁶ zijn President Kadyrov en zijn Kadyrovtsi in de verslagperiode redelijk succesvol geweest in het bestrijden van de rebellen, dankzij hun keiharde aanpak, hun contactennetwerk en hun kennis van het land. Echter, de relatieve rust van de winter (wanneer er overigens altijd veel minder rebellenacties zijn)¹³⁷ en het voorjaar is waarschijnlijk te danken geweest aan voorbereidingen van de rebellen voor hun grootschalige actie in Ingoesjetië.

De strategie die de Kadyrov en zijn Kadyrovtsi in hun strijd tegen de rebellen volgden, was niet alleen vermoede sympathisanten van de rebellen te detineren, maar ook zoveel mogelijk familieleden (en burens/vrienden) van een vermoede rebel op te pakken; zowel ouders, echtgenote, broers en zusters als kinderen.¹³⁸ Verder werd dikwijls het huis van de familie verbrand. Doorgaans werd de familie mishandeld en bedreigd in een poging informatie te verkrijgen over de verblijfplaats van de rebel. Meestal werden vrouwen, kinderen en bejaarden na korte tijd weer vrijgelaten. Het is echter geregeld voorgekomen dat mannelijke familieleden langere tijd werden gedetineerd, onder dreiging hen te vermoorden

---

¹³⁵ De meeste bronnen gaan uit van dit aantal. Bij andere bronnen lopen de schattingen echter uiteen van 1.000 tot 12.000 man. Na de aanvallen in Ingoesjetië in juni 2004 heeft president Poetin toestemming gegeven voor uitbreiding van de dienst. Oleg Khrabry, "There Will Be No War", in *Expert* (17 mei 2004).

¹³⁶ O.a. SwissPeace, FAST Early Warning System, Quarterly Risk Assessment Chechnya April to May 2004; Oleg Khrabry, "There Will Be No War", in *Expert* (17 mei 2004).

¹³⁷ In de Kaukasus zijn de winters erg hard. Bovendien bieden de kale bossen dan weinig dekking. Om die redenen zouden zo'n 1.000-1.500 strijders 's winters de wijk nemen buiten Tsjetsjenië, veelal in de Pankisi vallei in Georgië. Een ander deel van de strijders gaat 's winters naar huis, met name in de afgelegen delen van Zuid-Tsjetsjenië, die niet onder effectieve controle van de federale troepen staan.

¹³⁸ Begin mei bezwoor Kadyrov alle familieleden en burens van rebellen te zullen straffen.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

indien de rebel zich niet zou melden. Veel van deze gegijzelde mannen zijn nooit weer gezien.¹³⁹

Met bovengenoemde werkwijze wist Kadyrov de overgave te bewerkstelligen van een aantal prominente rebellen, zoals het voormalige hoofd van 'Itsjkeriës Speciale Divisie' (Boris Aidamirov), de persoonlijke lijfwacht van Maskhadov (Magomed Kazayev) en het hoofd van Maskhadovs lijfwachten (Shaa Turlayev). Zijn voornaamste wapenfeit was echter de overgave van de voormalige Tsjetsjeense minister van Defensie, Magomed Khambiyev. Khambiyev liep over naar Kadyrov, nadat bijna 40 van zijn familieleden waren gedetineerd en hij de verzekering had gekregen dat hij en zijn manschappen opgenomen zouden worden in de Kadyrovtsi.¹⁴⁰

Eind november 2003 maakte Ramzan Kadyrov bekend dat een groep Tsjetsjeense zakenlieden 5 miljoen dollar had uitgelooft voor informatie die zou leiden tot de arrestatie (dood of levend) van rebellenleider Basayev. Bovendien waren de Kadyrovtsi bereid 50.000 US dollar te betalen "voor het hoofd van Maskhadov".¹⁴¹ Tegelijkertijd lijkt Akhmad Kadyrov, die in het eerste Tsjetsjeense conflict zelf een rebellenleider was, nog steeds contacten te hebben onderhouden met Maskhadov (doch niet met Basayev).¹⁴² In april meldde Kadyrov telefonisch te hebben onderhandeld met Maskhadov, waarbij hij aandrang op diens overgave en beloofde voor hem amnestie te zullen aanvragen.¹⁴³ Kadyrov werd hierop teruggedfloten door president Poetin, die resoluut tegenstander blijft van onderhandelingen met de rebellen.

In de afgelopen jaren heeft Kadyrov met de hulp van de Kadyrovtsi veel rijkdom kunnen vergaren voor hemzelf en de teip (clan) Benoi, middels grootschalige

---

¹³⁹ Memorial, maandelijks bulletins over de situatie in Tsjetsjenië; Human Rights Watch; US Department of State, "Country Reports on Human Rights Practices: Russia 2003" (25 februari 2004); Anna Badkhen, "As more Chechens go missing, critics blame president's son", in San Francisco Chronicle (29 februari 2004); David Jan Godfroid, "Ramzan heeft dodelijk speeltje", in NRC Handelsblad (30 juni 2004); Nick Paton Walsh, "Russia's man in reign of terror in Chechnya", in The Guardian (13 januari 2004); Nick Paton Walsh, "A headless monster", in The Guardian (21 mei 2004); The Moscow Times, "Kadyrov Says Troops Not Needed" (9 juni 2004).

¹⁴⁰ Oleg Khrabry, "There Will Be No War", in Expert (17 mei 2004); The Moscow Times, "Kadyrov Says Troops Not Needed" (9 juni 2004); Memorial bulletin "From the conflict zone: March 2004".

¹⁴¹ Itar-Tass 126, "Bounties promised for neutralization of Chechen rebel leaders" (1 december 2003).

¹⁴² O.a. Nick Paton Walsh, "A headless monster", in The Guardian (21 mei 2004).

¹⁴³ Yuri Bagrov, "Kadyrov urges Maskhadov to give up", in The Associated Press (8 april 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

corruptie, ontvoeringen voor losgeld, het laten vrijkopen van arrestanten, afpersing, illegale verkoop van olie¹⁴⁴ en smokkel.¹⁴⁵

Bij het Kremlin (en bij president Alkhanov) bestaat geregeld ergernis over boude uitspraken¹⁴⁶ en acties van Ramzan Kadyrov en de Kadyrovtsi.¹⁴⁷ Mede teneinde de federale controle op de militia te vergroten, werden circa 1.125 Kadyrovtsi opgenomen in een speciaal Tsjetsjeens regiment en werden anderen verspreid over diverse overheidsdiensten.¹⁴⁸ Poetin wil de vele Kadyrovtsi wier loyaliteit aan Rusland hoogst twijfelachtig is, ontslaan.¹⁴⁹

*Politie*¹⁵⁰

Het Tsjetsjeense politiekorps, bestaande uit 10.000 tot 12.000 personeelsleden, valt onder de verantwoordelijkheid van het Tsjetsjeense ministerie van Binnenlandse Zaken. In de verslagperiode is besloten het korps in 2004 met 1.500 man uit te breiden. De politie houdt zich bezig met algemene taken als verkeersdienst en administratieve taken, maar ook met onder meer het bemannen van controleposten, het lopen van patrouilles, het uitvoeren van huiszoeken en het bewaken van pijpleidingen. Voorts is er een kleine eenheid (ongeveer 60 man) speciale politie, de OMON, die in de praktijk onder leiding van Ramzan Kadyrov staat en de kern van de Kadyrovtsi vormt. Na de aanvallen in Ingoesjetië gaf Poetin opdracht tot het formeren van een nieuwe speciale politiemacht, die op 22

---

¹⁴⁴ Zo wordt volgens oliemaatschappijen alleen al in het Shali-district iedere dag 200 ton olie gestolen. Vadim Rechkalov, "Gangs in the Caucasus learn a new tactic", in Izvestia (Moscow issue) (2 augustus 2004).

¹⁴⁵ Oleg Khrabry, "There Will Be No War", in Expert (17 mei 2004).

¹⁴⁶ Zo zei Ramzan Kadyrov in zomer 2004 dat hij en zijn mannen thans weliswaar tegen wahabisten en terroristen vechten, maar dat zij opnieuw tegen de Russen zouden gaan vechten, zodra het volk hen dat zou vragen.

¹⁴⁷ In sommige gevallen kwam het zelfs tot rechtstreekse confrontaties. Zo werden in oktober 2003 twee federale soldaten gearresteerd en mishandeld door Kadyrovtsi. Pas nadat een federaal gewapend konvooi was gearriveerd zijn beide soldaten vrijgelaten. Los Angeles Times, "New Chechen leader stirs fear, distrust" (10 februari 2004). Een ander incident deed zich voor in november 2004, toen Kadyrovtsi weigerden federale soldaten bij een controlepost hun kofferbak te laten controleren. Dit leidde tot een schietpartij, waarbij 5 gewonden vielen. Umalt Dudayev, "Chechen President's men a law unto themselves", IWPR (25 november 2004).

¹⁴⁸ Umalt Dudayev, "Chechen President's men a law unto themselves", IWPR (25 november 2004); Itar-Tass, "Russian President orders formation of interior troops regiment in Chechnya" (19 juli 2004); Nezavisimaya Gazeta, "Ramzan Kadyrov creating a task force regiment on the basis of the Chechen President's Security Service" (10 juni 2004); Ivan Sukov, "Better that we come to you", in Vremya Novostei (22 juli 2004).

¹⁴⁹ Vadim Rechkalov, "Gangs in the Caucasus learn a new tactic", in Izvestia (Moscow issue) (2 augustus 2004).

¹⁵⁰ In het Russisch wordt de politie "militia" genoemd.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

juli gereed was en als taak heeft gekregen het bestrijden van extremisten, zowel binnen als desgewenst ook buiten Tsjetsjenië.¹⁵¹

Een –in het kader van de Tsjetsjenisering steeds kleiner geworden- deel van de politieagenten in Tsjetsjenië is daar gedetacheerd vanuit andere deelrepublieken. In de afgelopen acht jaar heeft 50-80% van de 1,8 miljoen Russische politieagenten minimaal een aantal maanden in Tsjetsjenië gediend. Tot een jaar geleden waren agenten vaak bereid tijdelijk in Tsjetsjenië te dienen wegens de aanzienlijke beloning die daar tegenover stond; sinds de beloning vorig jaar aanzienlijk verslechterde, doen ze het vooral uit angst anders hun baan te verliezen.¹⁵² Ook veel politieagenten lijden sinds hun diensttijd in Tsjetsjenië aan het eerder genoemde “Tsjetsjenië-syndroom”.¹⁵³

Het politiekorps van Tsjetsjenië is onvoldoende in staat de veiligheid van burgers te garanderen en criminaliteit tegen te gaan. De politie wordt geplaagd door corruptie. Bovendien ligt de loyaliteit van veel Tsjetsjeense agenten niet primair bij het (federale) gezag, doch bij clanleiders, criminele organisaties of de rebellen.

Iedere politieagent in Tsjetsjenië kan in de loop van zijn diensten betrokken raken bij gevechtshandelingen.¹⁵⁴ In 2003 zijn 176 politieagenten omgekomen en zijn er 266 gewond geraakt. Het eerste kwartaal van 2004 telde het politiekorps 11 doden, 21 gewonden en 6 ontvoerden.¹⁵⁵

Tsjetsjeense illegale gewapende groeperingen

Naar schatting zijn thans 1.000 tot 2.000 rebellen actief, die bij gelegenheid geregeld worden gesteund of versterkt door met hen sympathiserende (Tsjetsjeense) burgers. Het komt voor dat sympathiserende burgers worden ingehuurd voor een specifieke actie. De gehele gewapende oppositie bestaat uit vele verschillende groepen en subgroepen, die echter ruwweg onderverdeeld

---

¹⁵¹ Ivan Sukhov, “Better that we come to you”, in Vremya Novostei (22 juli 2004).

¹⁵² De beloning bestond uit dubbel salaris (normaalgesproken is het salaris slechts zo’n USD 100 per maand), gevarengeld en verdrievoudiging van de in Tsjetsjenië gediende tijd voor berekening van het pensioen. Vorig jaar werd echter het gevarengeld afgeschaft en moesten agenten voortaan minimaal 6 in plaats van 3 maanden dienen. Susan B. Glaser, “Chechnya duty hardens Russian police”, Washington Post (28 november 2003).

¹⁵³ Susan B. Glaser, “Chechnya duty hardens Russian police”, Washington Post (28 november 2003); Yulia Latynina, “Police are at war with the Russian people”, Moscow Times (11 augustus 2004); Amnesty International, “Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation”, (2 oktober 2003).

¹⁵⁴ Dit kan op actieve wijze zijn door het uitvoeren van huiszoekingen of deelname aan zoekacties naar gewapende groeperingen, of op passieve wijze als slachtoffer van een aanslag of een hinderlaag.

¹⁵⁵ Ria Novosti, “Almost 600 people have been kidnapped in Chechnya – MVD of the Republic” (25 mei 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

kunnen worden in groepen binnen een meer gematigde, nationalistische vleugel¹⁵⁶ en groepen behorend tot een radicaal-islamitische vleugel.¹⁵⁷ Bij de radicaal-islamitische vleugel vechten ook buitenlandse moslims mee, doorgaans wahabisten en voor het merendeel afkomstig uit Arabische landen.¹⁵⁸ Volgens onder andere de Russische en Amerikaanse veiligheidsdiensten zijn er contacten tussen Tsjetsjeense rebellen en het Al-Qaeda netwerk.¹⁵⁹

De rebellengroepen, die onder leiding staan van krijgsheren, bestaan merendeels uit enkele tientallen tot hooguit ruim honderd strijders. Zij worden vaak opgedeeld in kleine cellen van vijf tot zes man, die gezamenlijk acties uitvoeren. In de afgelopen jaren is de rebellenbeweging steeds verder gefragmenteerd: naast nationalisten/separatisten, islamisten en mensen die wraak zoeken wegens

---

¹⁵⁶ Met als belangrijkste leider Aslan Maskhadov. Ook Ruslan Gelayev behoorde tot deze vleugel.

¹⁵⁷ Naast de belangrijkste leider, Shamil Basayev (die aan het hoofd staat van de “Internationale Martelarenbrigade” en de groep “Tuinen van de vrome gelovigen”, oftewel “Riyadh-as-Salihin”), behoort Dokku Umarov tot deze vleugel. De leidende Arabier, Abu Al-Walid (afkomstig uit Saudi-Arabië), zou op 17 april jl. door een Russische raket zijn gedood. Zie Murad Batal Al-Shishani, “The killing of Abu Al-Walid and the Russian policy in Chechnya”, in *Central Asia – Caucasus Analyst* (5 mei 2004).

¹⁵⁸ Volgens het Russische ministerie van Defensie vechten 150-200 buitenlanders mee. *Ria Novosti* (17 november 2004). De schattingen van de meeste waarnemers lopen uiteen van enige tientallen tot 150. Een deel van deze islamitische vrijwilligers is etnisch Tsjetsjeen en medio 19e eeuw uit de Kaukasus verdreven naar het Midden-Oosten tijdens etnische zuiveringen door de Russen. Zo hebben naar schatting in totaal duizend etnisch Tsjetsjeense Turken meegevochten in de twee Tsjetsjeense conflicten. De leiders van de groep die eind 2003 in Istanbul terreuraanvallen pleegde op joodse en Britse doelen vochten eerder in Tsjetsjenië. Peter Michielsen, “Verzet vooral nationalistisch”, in *NRC Handelsblad* (6 sept. 2004).

¹⁵⁹ Zo zou een aantal Tsjetsjeense strijders professionele militaire training in Afghanistan hebben gekregen en zou Osama Bin Laden meer dan USD 25 miljoen gedoneerd hebben. Bovendien werden de aanslagen in augustus 2004 op een metrostation in Moskou en op 2 vliegtuigen opgeëist door de Islambouli Brigades, die zeggen onderdeel te zijn van Al-Qaeda. Volgens de directeur van de FSB zijn thans 10 Al-Qaeda-leden actief in de Noordelijke Kaukasus en zijn 80 zelfmoordterroristen in het buitenland getraind. Zie o.a. Nabi Abdullaev, “Ustinov: Detain terrorists’ relatives”, in *The Moscow Times* (1 november 2004); David Jan Godfroid, “Claim terrorists steun voor Poetin”, in *NRC Handelsblad* (1 september 2004); Interfax “Chechen militants are linked with Al-Qaeda” (17 jan. 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

vermoorde familie, is het aantal rebellen dat primair om financieel gewin¹⁶⁰ deelneemt, gegroeid.¹⁶¹

De nationalistische groepen stellen zich in het algemeen ten doel zoveel mogelijk slachtoffers te maken onder de federale troepen, middels beschietingen van konvoien, aanslagen en op afstand tot ontploffing gebrachte mijnen. De extreem islamitische groepen houden zich daarnaast bezig met ontvoeringen en wraakacties tegen Tsjetsjenen die met de Russische autoriteiten samenwerken.

Als in 1997 verkozen president is Maskhadov formeel de opperbevelhebber van de Tsjetsjeense strijdkrachten. De toename van het aantal terroristische aanslagen buiten Tsjetsjenië, iets waar Maskhadov altijd tegenstander van is geweest, lijkt er op te duiden dat Basayev¹⁶², die “heel Rusland wil laten lijden, zoals Tsjetsjenië lijdt” sterk aan invloed heeft gewonnen.¹⁶³ Zoals bewezen door de zeer goed voorbereide en gecoördineerde aanvallen van de afgelopen maanden in Tsjetsjenië, Ingoesjetië en Dagestan, heeft Basayev in meer of mindere mate gezag over zowel de diverse Tsjetsjeense rebellengroeperingen, als groepen islamitische fundamentalisten in verschillende Kaukasusrepublicen.¹⁶⁴ De droom van Basayev is uiteindelijk een kalifaat te vestigen in de Noordelijke Kaukasus. De gijzeling in Beslan, die door Maskhadov sterk veroordeeld is, lijkt de verstandhouding tussen beide leiders aanzienlijk verslechterd te hebben. Maskhadov riep er toe op

---

¹⁶⁰ Zowel als gevolg van criminele praktijken als door “salarisbetalingen”. Volgens verschillende bronnen bevinden zich in toenemende mate huurlingen onder de rebellen, die meevechten voor zo’n USD 300 per maand; van ideologische beweegredenen is bij hen geen sprake. Zie o.a. Vadim Rechkalov, “Gangs in the Caucasus learn a new tactic”, in *Izvestia (Moscow issue)* (2 augustus 2004).

¹⁶¹ O.a. Alex Rodriguez, “Young Chechens buoy separatist fighters”, in *Chicago Tribune* (12 juni 2004); Nabi Abdullaev, “Chechnya: Ten Years of Despair”, in het discussieprogramma *TOL* (19 augustus 2004).

¹⁶² Shamil Basayev vecht al sinds 1991 voor de onafhankelijkheid van Tsjetsjenië. Begin jaren ‘90 heeft hij ook kort meegevochten aan islamitische zijde in Abchazië en Nagorny Karabach. Hij radicaliseerde nadat in zijn geboortedorp Vedeno 11 familieleden omkwamen bij Russische bombardementen. Tijdens het eerste Tsjetsjeense conflict verkreeg hij bij Tsjetsjenen de heldenstatus na een gijzeling van 1200 mensen in een ziekenhuis in Boedjonnovsk in Dagestan in 1995 en zijn spectaculaire herovering van Grozny in 1996. Basayev wordt verantwoordelijk geacht voor alle grote terroristische acties van de afgelopen 10 jaar. Peter Michielsen, “Organisator van massale gijzelacties”, in *NRC Handelsblad* (6 sept. 2004); Timur Aliev, “Basayev eludes Russian capture”, in *IWPR* (6 oktober 2004).

¹⁶³ Umalt Dudayev, “Chechnya: The fighting goes on” (15 januari 2004); Simon Saradzhyan, “Basayev threatens new attacks”, in *The Moscow Times* (31 maart 2004). Volgens Ruslan Aushev, vml. president van Ingoesjetië, behoort hooguit 10% van de rebellen tot de radicale groepen die terroristische acties uitvoeren. Ivan Sukhov, “Caucasus after October 13”, in *Vremya Novostei* (29 september 2004).

¹⁶⁴ Vadim Rechkalov, “Gangs in the Caucasus learn a new tactic”, in *Izvestia (Moscow issue)* (2 augustus 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Basayev na de oorlog te berechten voor de wandaden begaan in Beslan.¹⁶⁵ Echter, volgens het Kremlin hebben Basayev en Maskhadov gezamenlijk opdracht gegeven tot Beslan.

De rebellen financieren hun strijd voornamelijk met criminele activiteiten, zoals drugsmokkel, oliesmokkel en het ontvoeren van mensen die pas na betaling van losgeld worden vrijgelaten. In de afgelopen jaren hebben de rebellen ook veel geld¹⁶⁶ van enkele islamitische organisaties uit het buitenland ontvangen. In het kader van de oorlog tegen het terrorisme zijn de tegoeden van veel van deze organisaties inmiddels echter bevroren. Om deze reden maakten de rebellen zich in de verslagperiode vaker schuldig aan ontvoering tegen losgeld en afpersing, gericht tegen onder andere Tsjetsjeense burgers in overheidsdienst. Daarnaast begingen de rebellen ook in deze verslagperiode op grote schaal misdaden als het vermoorden en martelen van federale en Tsjetsjeense soldaten en ambtenaren, ontvoering en verkrachting van vrouwen, plundering en diefstal.

In najaar 2003 en voorjaar 2004 verloren de rebellen veel van hun leiders: Yandarbiyev werd in Qatar door FSB-agenten vermoord, Ruslan Gelayev overleed aan zijn verwondingen na gevechten in het grensgebied van Dagestan in december 2003, een vijftal leidende islamitische extremisten werd de afgelopen maanden gedood¹⁶⁷, Khambiyev gaf zich over in maart en Abu Al-Walid zou in april 2004 om het leven zijn gekomen.¹⁶⁸ De grootschalige, strategisch zeer goed uitgevoerde aanval op diverse doelen in Ingoesjetië op 21 juni maakte echter duidelijk dat de rebellen nog geenszins verslagen zijn.¹⁶⁹

In de verslagperiode is het aantal grootschalige rebellenoffensieven en terroristische aanslagen toegenomen, waarbij het steeds vaker zelfmoordaanslagen gepleegd door vrouwen betrof.¹⁷⁰ Ook in Tsjetsjenië zelf vonden veelvuldig aanslagen plaats. Zo werd op 12 mei 2003 door twee vrouwen met een truck vol explosieven een overheidsgebouw in Znamenskoye geramd, resulterend in 56

---

¹⁶⁵ NRC Handelsblad, "Maskhadov: Basayev berechten" (24 september 2004).

¹⁶⁶ Soms ook wapens.

¹⁶⁷ Te weten: Khamzat Tazabayev in februari; Aslan Gazuyev in maart; Makayev (alias Shabab) op 14 juni in Ingoesjetië; Said-Emin Elikhanov en Taus Udayev op 20 juni, nabij Grozny (beiden zouden betrokken zijn geweest bij de moordaanslag op Kadyrov en bij verschillende aanslagen in Tsjetsjenië).

¹⁶⁸ Interfax, "Chechen warlord Gelayev reported seriously wounded" (16 januari 2004); Murad Batal Al-Shishani, "The killing of Abu Al-Walid and the Russian policy in Chechnya", in Central Asia – Caucasus Analyst (5 mei 2004); NRC Handelsblad, "Roeslan Gelayev: van commandant van duizend man tot eenzame wolf" (3 maart 2004); MVDinform.ru, "'Emir' of Achkhoy-Martan region killed in Ingushetia" (15 juni 2004); RIA Novosti, "Commandos kill 2 warlords" (22 juni 2004).

¹⁶⁹ Zie hierover paragraaf 4.3.2.

¹⁷⁰ Zie bijlage 1 voor een overzicht van de belangrijkste terroristische aanslagen buiten Tsjetsjenië.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

doden en 284 gewonden.¹⁷¹ Twee dagen later vielen 16 doden en 145 gewonden bij een zelfmoordbomaanslag, wederom gepleegd door een vrouw, tijdens een religieus festival in Iliskhan-Yurt.

Landmijnenproblematiek

Vrijwel nergens ter wereld is het aantal landmijnen en niet ontplofte ammunitie zo groot als in Tsjetsjenië.¹⁷² Zowel de federale troepen als de Tsjetsjeense strijders maken veelvuldig gebruik van landmijnen.¹⁷³

In 2003 zijn 2.546 mensen slachtoffer geworden van landmijnen, waaronder 474 dodelijk. Het aantal gewonden is gedaald tot rond het jaargemiddelde van 2001, het aantal dodelijke slachtoffers is in 2003 echter sterk gestegen.¹⁷⁴ De aanwezigheid van landmijnen leidt met name in berggebieden en op het platteland waar burgers afhankelijk zijn van landbouw en veeteelt, tot grote risico's voor de lokale bevolking.¹⁷⁵

Veiligheidsrisico's voor de burgerbevolking

Nog steeds geldt dat de Tsjetsjeense burgerbevolking op verschillende manieren in het dagelijks leven veiligheidsrisico's loopt: als gevolg van gevechtshandelingen, van 'schoonmaakoperaties' en doelgerichte acties van de federale troepen en Kadyrovtsi en aanslagen en ontvoeringen door Tsjetsjeense rebellen. Daarnaast is sprake van omvangrijke, gewelddadige criminaliteit. Volgens de Russische NGO Memorial komen in Tsjetsjenië jaarlijks zo'n duizend burgers om het leven en raakt een veelvoud daarvan gewond.

Geografische verschillen in de veiligheidssituatie

Hoewel heel Tsjetsjenië onveilig is, kan onderscheid gemaakt worden tussen drie gebieden. Tsjetsjenië ten noorden van de rivier de Terek staat onder Russische controle en is relatief rustig. In het centrale deel rondom Grozny doen zich met grote regelmaat veiligheidsincidenten voor; in de verslagperiode met name in het zuidoostelijk deel van dit gebied. De federale troepen hebben slechts beperkte controle over het zuidelijk berggebied van Tsjetsjenië: alleen de hoofdwegen staan

---

¹⁷¹ O.a. Ruslan Isayev, "Death toll climbs to 56 in Znamenskoye explosion", Prague Watchdog (13 mei 2004).

¹⁷² Action contre la Faim, Handicap International en Médecins du Monde, "Tchéchénie: Retour en enfer" (maart 2004), p. 18-19; Verenigde Naties, "Consolidated Inter-Agency Appeal for Chechnya and Neighbouring Republics 2004" en Landmine Monitor Report 2003 (9 september 2003).

¹⁷³ Het Landmine Monitor Report 2003 gaat ervan uit dat de federale troepen gedurende het totale conflict drie miljoen landmijnen hebben neergelegd.

¹⁷⁴ In 2002 was sprake van een bijna verdrievoudiging van het aantal slachtoffers ten opzichte van 2001 tot 5.695, waaronder 125 dodelijk (In 2001 vielen er 2.140 slachtoffers).

¹⁷⁵ Het Tsjetsjeense ministerie van Landbouw schat dat op ongeveer 30 procent van alle landbouwgronden in Tsjetsjenië landmijnen of niet ontplofte ammunitie liggen.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

onder hun controle, en dat alleen overdag. Ook in dit gebied vonden regelmatig confrontaties tussen federale troepen en Tsjetsjeense rebellen plaats.¹⁷⁶

2.6 Humanitaire situatie

De humanitaire situatie in Tsjetsjenië is nog steeds slecht. Door grootschalige voedselhulp van de zijde van de Russische overheid, NGO's en de internationale gemeenschap bestaat er geen acuut gebrek aan voedsel, hoewel de distributie een probleem blijft door de gebrekkige infrastructuur en de slechte veiligheidssituatie. In de verslagperiode werden hulporganisaties in het kader van het "normalisatieproces" steeds meer onder druk gezet door de Russische autoriteiten hun kantoren te verplaatsen van Ingoesjetië (of andere buurrepublieken) naar Tsjetsjenië. Vooralsnog hebben hulporganisaties hun kantoren niet verplaatst, hoewel zij wel in toenemende mate aanwezig zijn in Tsjetsjenië zelf. De veiligheid van hulpverleners blijft echter een groot probleem, waardoor hun bewegingsvrijheid sterk beperkt is en hun aantal gering blijft. Arjan Erkel, coördinator van Artsen zonder Grenzen in Dagestan, die op 12 augustus 2002 in Dagestan door onbekenden werd ontvoerd, werd na twintig maanden gegijzeld te zijn geweest, op 11 april 2004, na betaling van een miljoen dollar losgeld, door zijn ontvoerders vrijgelaten. In augustus 2003 werd een Tsjetsjeense medewerker van het Rode Kruis (ICRC) ontvoerd¹⁷⁷ en op 1 juni 2004 werd een Slowaakse medewerkster van een Tsjechische NGO ontvoerd, die eind november werd bevrijd.¹⁷⁸ Voorts ondervinden NGO's veel bureaucratische obstakels bij de uitvoering van hun hulpprogramma's¹⁷⁹ en is Rusland het enige land dat invoerbelasting heft op hulpgoederen.

Er bestaan nog steeds grote problemen op het vlak van huisvesting¹⁸⁰, drinkwatervoorziening, sanitaire voorzieningen, gezondheidszorg, onderwijs en werkgelegenheid.¹⁸¹ Het afgelopen jaar heeft de overheid gewerkt aan de

---

¹⁷⁶ Onder andere: UNSECOORD daily reports en Prague Watchdog "Guerrilla fighting continues in Chechen mountains", 2 november 2003.

¹⁷⁷ Het betreft Usman Saidaliev, van wie sindsdien niets meer is vernomen.

¹⁷⁸ Miriam Jevikova van de NGO 'Aid for Refugees' werd op 1 juni 2004 ontvoerd op weg van Pyatigorsk naar Vladikavkaz. De kidnappers eisten een miljoen US dollar voor haar vrijlating. Interfax (15 juni 2004); Prague Watchdog, "Kidnapped Slovak freed in Northern Caucasus" (23 november 2004).

¹⁷⁹ Report of the UN Special Representative on Internally Displaced Persons, Francis M. Deng (24 februari 2004).

¹⁸⁰ Een groot deel van de woningen is tijdens de conflicten vernield, met name in Grozny en andere steden.

¹⁸¹ Verenigde Naties, "Consolidated inter-agency Appeal 2004" (New York en Genève, november 2003) pagina 12 en 38 en tevens Fédération Internationale des ligues des droits de l'homme: A phantasmagorical picture hiding dark realities (19 november 2003)

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

wederopbouw, waarbij de meeste aandacht uitging naar herstel van de infrastructuur en het bouwen van Tijdelijke Accommodatie Centra (TAC's).¹⁸² Tijdens het jaar van relatieve rust dat tot mei duurde, werd er voor het eerst, ook door particulieren, weer redelijk veel gebouwd in Tsjetsjenië (deels dankzij compensatiebetalingen): huizen werden hersteld en de eerste winkels, cafes en kapperszaken openden hun deuren temidden van de ruïnes van Grozny.¹⁸³ Ook veel scholen zijn weer open en enkele ziekenhuizen functioneren thans redelijk.¹⁸⁴ Daarnaast was sprake van een lichte toename van economische activiteiten, met name in de landbouw- en oliesector.

De levensomstandigheden in Tsjetsjenië zijn van dien aard dat hulporganisaties geen onderscheid meer maken tussen burgers en ontheemden, maar aan de hand van economische criteria bekijken wie in aanmerking komt voor hulp.¹⁸⁵ In totaal waren eind 2004 naar schatting 200.000 inwoners van Tsjetsjenië ontheemd. 10-20% van hen woont in TAC's. Ongeveer de helft van de Tsjetsjenen, waaronder de meeste ontheemden, leeft in extreme armoede, met een inkomen van minder dan 21-33 roebel (USD 0,70-1,10) per persoon per dag.¹⁸⁶ Volgens de overheid is 70%, en volgens andere bronnen is 80-90% van de beroepsbevolking werkloos. Voor velen blijft humanitaire hulp een belangrijke, zo niet de enige, manier om in het levensonderhoud te voorzien.¹⁸⁷

Een positieve verandering ten opzichte van de vorige verslagperiode was dat in de huidige verslagperiode salarissen, pensioenen en uitkeringen zoals kinderbijslag regelmatig werden uitbetaald. Corruptie met gelden voor humanitaire hulp, sociale uitkeringen en wederopbouw komt op zeer grote schaal voor. Ongeveer de helft van de overheidsfondsen¹⁸⁸ bestemd voor wederopbouw verdwijnt reeds in Moskou, mede omdat uitbetaling inefficiënt, langs teveel overheidsinstellingen,

---

¹⁸² Verenigde Naties, "Consolidated inter-agency Appeal 2004", (New York en Genève, november 2003). De regering heeft aangekondigd begin 2005 te starten met de bouw van 150.000 m2 appartementen in Grozny (plus 600.000 m2 in de jaren daarna), een stadion, 2 scholen, een ziekenhuis en een themapark voor kinderen. Interfax 14 juli 2004.

¹⁸³ The Economist, "A gaping hole" (15 mei 2004).

¹⁸⁴ Alex Rodriquez, "Hope scarce in grim Grozny", in Chicago Tribune (10 juni 2004).

¹⁸⁵ 99% van de Tsjetsjeense bevolking leeft onder de Russische armoedegrens van ongeveer US \$67 per persoon per maand; 63% heeft zelfs een inkomen van minder dan US \$20 per maand. Ter vergelijking: In Rusland als geheel leefde in 2002 25% van de bevolking onder de armoedegrens. Human Development Report Russian Federation 2002-2003.

¹⁸⁶ UN, "CAP Chechnya 2005" (november 2004), p. 7.

¹⁸⁷ VN, Consolidated inter-agency Appeal 2004, pag. 12.

¹⁸⁸ Sinds 2001 is er 2 miljard US dollar aan federale fondsen naar Tsjetsjenië gegaan. In 2003 was in totaal een budget van 22,5 miljard roebel beschikbaar voor wederopbouw van Tsjetsjenië (inclusief donorgelden), waarvan 3,5 miljard vanuit federale fondsen. Natalia Slavina, "Over 22.5 bln rubles to be spent on Chechnya reconstruction", Tass 317 (2 december 2003). In 2004 is binnen het federale budget 4,95 miljard roebel beschikbaar (ca. \$170 mln.). Ria Novosti (30 oktober 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

verloopt. Van het overgebleven geld verdwijnt nog eens de helft in Tsjetsjenië als gevolg van corruptie, afpersing en diefstal, waardoor slechts een kwart daadwerkelijk wordt gebruikt voor wederopbouw. Ook Tsjetsjeense burgers worden regelmatig slachtoffer van afpersing¹⁸⁹ en corruptie¹⁹⁰. Zo moet in de praktijk voor alle voorzieningen smeergeld betaald worden. In combinatie met het nu al jaren voortdurende conflict heeft dit er toe geleid dat de meeste burgers inmiddels door al hun reserves heen zijn, vaak zelfs diep in de schulden zitten, en steeds verder afhankelijk raken van humanitaire hulp.

In de verslagperiode zijn de laatste vluchtelingenkampen in Ingoesjetië gesloten.¹⁹¹ Meer dan 20.000 Tsjetsjenen zijn het afgelopen jaar teruggekeerd naar Tsjetsjenië, voor het merendeel vanuit Ingoesjetië.¹⁹² Aangezien vele huizen verwoest zijn, levert de opvang van terugkerende bewoners een probleem op. In de verslagperiode werden extra TAC's gebouwd om de nood te lenigen en werd gewerkt aan verbetering van de doorgaans slechte kwaliteit van bestaande TAC's.¹⁹³ Problemen worden onder andere veroorzaakt doordat in veel centra geen stromend water aanwezig is en de sanitaire voorzieningen zich buiten de gebouwen bevinden, waardoor ze niet bereikbaar zijn na de avondklok. Bovendien wordt onvoldoende nieuwe woonruimte gebouwd, waardoor ontheemden niet door kunnen stromen naar een nieuwe, permanente woning.¹⁹⁴ Veel ontheemden die terugkeerden vanuit Ingoesjetië ondervonden dat beloften van hulp bij wederopbouw van hun huizen en fatsoenlijke tijdelijke huisvesting slechts gedeeltelijk werden nagekomen¹⁹⁵; bij tenminste een groep bleek bij aankomst de hulp zich te beperken tot het uitdelen van tenten.¹⁹⁶

---

¹⁸⁹ Zo kunnen de kosten van het vrijkopen van een (dikwijls zonder legale reden) gedetineerd familielid variëren van 1.000 tot 20.000 US dollar.

¹⁹⁰ Op deze wijze vullen mensen hun magere salaris aan. Zo kost het de 18.000 studenten aan de universiteit van Grozny USD 2.000 aan steekpenningen voor docenten en de administratie om toegelaten te worden. Alex Rodriguez, "Hope scarce in grim Grozny", in Chicago Tribune (10 juni 2004).

¹⁹¹ zie tevens paragraaf 4.3.2.

¹⁹² Volgens cijfers van de FMS (mei 2004) zijn in de periode januari-mei 2004 21.000 Tsjetsjeense ontheemden gederegistreerd uit de TAC's waar zij verbleven (waarvan 17.900 uit Ingoesjetië). Volgens de VN keerden in 2004 in totaal 19.000 ontheemden vanuit Ingoesjetië terug naar Tsjetsjenië. UN, "CAP Chechnya 2005" (november 2004), p. 11.

¹⁹³ De Russische term voor een TAC is Poenkt Vremennogo Razmesjtsjenija (PVR). April 2004 waren 33 TAC's operationeel.

¹⁹⁴ Verenigde Naties, "Consolidated inter-agency Appeal 2004" (november 2003).

¹⁹⁵ Report of the UN Special Representative on Internally Displaced Persons, Francis M. Deng (24 februari 2004).

¹⁹⁶ Memorial, "Chechnya and Ingushetia: May 2004" (juni 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

3 Mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië

3.1 Juridische context

Tsjetsjenië is een deelrepubliek van de Russische Federatie. Alle verdragen waarbij de Russische Federatie zich heeft aangesloten, zijn derhalve ook van toepassing op Tsjetsjenië.

De Russische Federatie is partij bij de belangrijkste mensenrechtenverdragen van de Verenigde Naties. Ook is de Russische Federatie partij bij het Vluchtelingenverdrag en bijbehorend Protocol. Als rechtsopvolger van de Sovjet-Unie maakt de Russische Federatie sinds haar oprichting deel uit van de Verenigde Naties en de OVSE. Sinds 28 februari 1996 is het land bovendien lid van de Raad van Europa (RvE). Het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens is door de Doema geratificeerd in mei 1998, evenals de Europese Conventie tegen Marteling. Hierdoor is het voor Russische staatsburgers mogelijk geworden individuele klachten in te dienen bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg.

In de grondwet van de Russische Federatie, die is aangenomen op 12 december 1993, worden de grondrechten genoemd van de Russische staatsburger. In de grondwet wordt gemeld dat de Russische Federatie een democratische, federale rechtsstaat is met een republikeinse staatsvorm, waarin geen onderscheid wordt gemaakt naar ras, geslacht, etnische afkomst of godsdienstige overtuiging. Als grondrechten worden onder andere het recht op bewegingsvrijheid, vrijheid van meningsuiting en het actieve kiesrecht genoemd. Het uitoefenen van censuur is niet toegestaan. Foltering, mishandeling, geweldpleging en / of vernederende bestraffing of behandeling zijn in de grondwet strafbaar gesteld. Discriminatie op basis van ras, geslacht, etnische afkomst of godsdienstige overtuiging is verboden.

Mensenrechtenorganisaties zijn het erover eens dat op de Russische wetgeving weinig aan te merken valt; deze voldoet inmiddels grotendeels aan de standaard van organisaties als de Raad van Europa. De problemen op mensenrechtenterrein die desondanks bestaan in Rusland worden veroorzaakt door de gebrekkige implementatie van de wetgeving.

Zoals reeds in het vorige hoofdstuk gemeld, heeft Tsjetsjenië voorjaar 2003 een nieuwe grondwet gekregen, waarin in artikel 1:2 wordt gemeld dat de Republiek Tsjetsjenië een onlosmakelijk onderdeel vormt van de Russische Federatie.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

3.2 Toezicht

In het ambtsbericht over de situatie in de noordelijke Kaukasus van mei 2003 werd gemeld dat een aantal Russische instanties en internationale organisaties toezicht hield op de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië. In de huidige verslagperiode is dit aantal, door uiteenlopende omstandigheden, aanzienlijk afgenomen. Bovendien wordt het toezichthoudende instanties en personen steeds moeilijker gemaakt hun werk voort te zetten, enerzijds als gevolg van door de overheid opgeworpen belemmeringen en anderszijds door toenemende bedreiging (en zelfs moord) van een ieder die zich sterk maakt voor bescherming van de mensenrechten: medewerkers van NGO's, onafhankelijke journalisten, integere overheidsfunctionarissen en politici, advocaten en mensen die het aandurfden een aanklacht in te dienen tegen de schenders van hun mensenrechten.¹⁹⁷

3.2.1 Nationaal toezicht

Speciale Vertegenwoordiger van de President

Op 22 januari 2004 heeft president Poetin besloten de functie van 'Speciale Vertegenwoordiger van de President van de Russische Federatie voor Mensen- en Burgerrechten en Vrijheden in de Tsjetsjeense Republiek'¹⁹⁸, die bekleed werd door Soeltygov, met onmiddellijke ingang op te heffen in het kader van het normalisatieproces. De activiteiten van dit bureau en de vijftien bijkantoren zijn formeel blijven bestaan, doch ressorteren thans rechtstreeks onder de Tsjetsjeense president. In de periode van juni 2000 tot augustus 2003 zijn in totaal bijna 10.000 klachten over mensenrechtenschendingen geregistreerd, waarvan ten tijde van de sluiting van het kantoor slechts een klein aantal was onderzocht.¹⁹⁹

Presidentiële mensenrechtencommissie

De presidentiële mensenrechtencommissie, die in 2002 in het leven is geroepen door president Poetin, staat onder leiding van Ella Pamfilova. De commissie bestaat uit 32 vrijwilligers, aangezien eigen financiële middelen ontbreken. Deze vrijwilligers zijn allen werkzaam bij niet-gouvernementele organisaties.²⁰⁰ Om

---

¹⁹⁷ In de periode 2003 t/m juli 2004 werden meer verdedigers van mensenrechten het slachtoffer van bedreiging, illegale detentie, mishandeling, ontvoering en moord dan in de drie jaar daarvoor. International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004); AI, "RF: The risk of speaking out" november 2004).

¹⁹⁸ Voor meer informatie zij verwezen naar het algemeen ambtsbericht over de situatie in de noordelijke Kaukasus d.d. 14 mei 2003.

¹⁹⁹ Miriam Carrion, "Council of Europe withdraws from Chechnya", in Memorial-EHRAC bulletin no. 1 (zomer 2004).

²⁰⁰ Onder andere bij de Moskouse Helsinki Groep en Memorial.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

niet gevoelig te zijn voor politieke invloeden, hebben politici geen zitting in deze commissie. Kerntaak van de commissie is het verbeteren van de houding van de Russische overheid ten opzichte van de mensenrechten door het onderzoeken en analyseren van mensenrechtenproblemen.²⁰¹ Naast deze hoofdtaak komen veel individuele klachten en vragen bij de commissie binnen, die formeel door het bureau van de Ombudsman afgehandeld zouden moeten worden, maar in de praktijk eveneens door de commissie in behandeling worden genomen.

Na het opheffen van de functie van Soeltygov kreeg de commissie van Poetin uitdrukkelijk ook de bevoegdheid zich bezig te houden met de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië. Ook voorafgaand aan deze taakuitbreiding per 22 januari 2004 brachten Pamfilova en haar commissie enkele bezoeken aan de Noordelijke Kaukasus om zich op de hoogte te stellen van de situatie ter plaatse en hebben zij regelmatig kritische uitspraken gedaan over zowel de regering als de rebellen.

In november 2004 werd de mensenrechtencommissie door Poetin gereorganiseerd tot “Presidentiële raad voor assistentie aan ‘civil society’ en mensenrechteninstituten”. Volgens Pamfilova heeft haar commissie dankzij de reorganisatie een hogere status en is er nu een betere afbakening van taken met de Ombudsman.²⁰²

Pamfilova geniet een goede reputatie bij mensenrechtenorganisaties en internationale waarnemers als zijnde actief, betrokken, (gematigd) kritisch en onafhankelijk.

Ombudsman

Sinds 22 mei 1998 kent de Russische Federatie een Ombudsman voor de mensenrechten, die zich bezighoudt met diverse vormen van mensenrechtenschendingen en die beschikt over meer dan 150 personeelsleden. Het bureau is onderverdeeld in gespecialiseerde afdelingen die verantwoordelijk zijn voor onderzoek naar ingediende klachten en mensenrechtenschendingen.²⁰³

Op 13 februari 2004 heeft de Doema uit zes kandidaten de prominente liberale politicus Vladimir Loekin benoemd tot nieuwe Ombudsman voor de mensenrechten.²⁰⁴ Mensenrechtenorganisaties zijn positief over Loekin, die zich in de afgelopen maanden betrokken, integer en daadkrachtig heeft getoond.²⁰⁵ Hij

---

²⁰¹ De Russische overheid is echter niet gebonden aan de conclusies en aanbevelingen van de presidentiële mensenrechtencommissie.

²⁰² O.a. Interfax (9 november 2004).

²⁰³ US Department of State, “Human Rights Practices – Russia 2003” (februari 2004).

²⁰⁴ De ambtstermijn van de vorige Ombudsman, Oleg Mironov, was reeds op 22 mei 2003 verlopen. Tot 13 februari 2004 was de Doema echter niet in staat een opvolger te kiezen, waardoor Mironov aanbleef.

²⁰⁵ In maart presenteerde Loekin concept-wetgeving die de ombudsman het recht geeft op alle voor de afhandeling van klachten relevante informatie van ambtenaren in de regio’s, alsmede

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

heeft regelmatig zeer kritische uitspraken gedaan over onder andere de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië.

In juni presenteerde Loekin zijn eerste rapport. Er is zorg dat het enorme aantal klachten de effectiviteit van de ombudsman kan ondermijnen: alleen al in de periode maart tot medio juni ontving hij meer dan 20.000 klachten. Aangezien zo'n 30% van de klachten tegen de rechtshandhavende instanties gericht is²⁰⁶, is daar veel aandacht naar uitgegaan.²⁰⁷

Tot de benoeming van Lema Khasuyev, begin november 2004, was er geen regionale ombudsman in Tsjetsjenië.

Parlementsleden Doema

In het bijzonder het parlementslid V.V. Igrunov heeft zich in de verslagperiode ingezet voor de Tsjetsjeense bevolkingsgroep. Hij wist, dikwijls op verzoek van NGO's, in een aantal individuele misstanden succes te boeken. Van de huidige Tsjetsjeense Doemaleden²⁰⁸ is niet bekend dat zij zich sterk hebben gemaakt voor individuele Tsjetsjeense burgers; dit in tegenstelling tot hun voorganger, het weggepromoveerde²⁰⁹ parlementslid Aslambek Aslakhonov.²¹⁰ Zij hebben dan ook noch de bekendheid, noch het vertrouwen dat Aslakhonov genoot onder Tsjetsjenen.

Non-gouvernementele organisaties

In Rusland zijn vele NGO's actief, op tal van terreinen. Een aantal mensenrechtenorganisaties is zeer actief, beschikt over uitstekende internationale contacten en weet op effectieve wijze aandacht te vragen voor algemene en individuele misstanden. Voor de mensenrechtenschendingen verband houdend met het Tsjetsjeense conflict is vooral aandacht gevraagd door de volgende NGO's: Memorial Human Rights Center, Moscow Helsinki Group tezamen met de International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights Watch, en het

---

het recht bezoeken af te leggen in detentiecentra en bij legereenheden. European Commission, "Newsletter No. 9-2004" (19 maart 2004).

²⁰⁶ Voorts betreft een groot deel van de klachten schending van economische en sociale rechten.

²⁰⁷ Reeds drie maanden na zijn aantreden slaagde Loekin er in 5 politieagenten te laten berechten voor misdaden en 11 voor administratieve overtredingen. Voorts heeft hij in een paar maanden tijd 32 verrassingsinspecties uitgevoerd in plaatsen van detentie (politiebureaus en gevangenissen). Federal News Service, "Press conference with Lukin" (16 juni 2004); Novye Gazeta, "Interior Ministry is the major infringer" (17 juni 2004).

²⁰⁸ Deze door de Russische regering naar voren geschoven Tsjetsjeense Doemaleden zijn in januari 2004 aangetreden.

²⁰⁹ Aslakhonov is sindsdien werkzaam bij de presidentiële administratie als adviseur van president Poetin inzake Tsjetsjenië.

²¹⁰ Zie bv. International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004), p. 9.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Civic Assistance Committee. Deze organisaties hebben regelmatig kritische, onafhankelijke rapporten uitgebracht en zich sterk gemaakt voor individuele slachtoffers, onder andere door gratis juridische bijstand aan te bieden. In de verslagperiode ontving Memorial drie prestigieuze internationale prijzen: de 'Right Livelihood Award'²¹¹, de Nansen Refugee Award²¹² en de Martin Ennals prijs. Deze laatste prijs werd door tien mensenrechtenorganisaties toegekend aan Lida Joesoepova, de coördinator van het Memorial centrum voor gratis rechtshulp in Grozny.²¹³

In de verslagperiode is de situatie voor mensenrechtenorganisaties in Rusland verslechterd. President Poetin, ministers en de Russische orthodoxe kerk hebben allen zich herhaaldelijk zeer kritisch uitgelaten over Russische NGO's, in het bijzonder mensenrechtenorganisaties die steun vanuit het buitenland ontvangen.²¹⁴ De autoriteiten probeerden NGO's in hun werk te belemmeren door onder andere het opwerpen van bureaucratische obstakels voor registratie, irreguliere brandweerinspecties en belastinginvallen²¹⁵ waarbij ook documenten en computers werden geconfiscieerd.²¹⁶ In juli 2004 diende de regering een wetsvoorstel in dat beoogt het verstrekken van subsidies aan NGO's sterk te bemoeilijken. In september tekende Poetin een decreet inzake staatssteun voor mensenrechtenorganisaties. De maatregelen worden door velen beschouwd als onderdeel van Poetin zijn pogingen de macht verder te centraliseren en de controle

---

²¹¹ In september 2004 kende het Zweedse parlement deze prijs toe aan Memorial. In totaal zijn er jaarlijks vier van dergelijke 'awards', ook wel de alternatieve Nobelprijs genoemd, die op de dag voor de Nobelprijs ceremonie worden uitgereikt.

²¹² Deze prijs ontving Memorial vanwege haar werk voor vluchtelingen en ontheemden. eng.kavkaz.memo.ru, "Human Rights Center Memorial to receive Nansen Refugee Award" (16 juni 2004).

²¹³ Amnesty International, "Interview met Lida Joesoepova", in Wordt Vervolgd nr. 4 (april 2004); Human Rights Watch 'Chechen human rights advocate honored' (5 december 2003)

²¹⁴ Zo werd in oktober 2004 een financiële doorlichting van de vooraanstaande NGO Soldiers' Mothers door de Doema aangekondigd, omdat de organisatie jaarlijks US\$ 15 miljoen uit het buitenland zou ontvangen voor "activiteiten tegen het leger". De week daarvoor had Soldiers' Mothers aangeboden over vrede te onderhandelen met de Tsjetsjeense rebellen. Mosnews (13 oktober 2004); Sonia Oxley, "Russia's Putin criticizes human rights groups", Reuters (26 mei 2004); Pravda, "NGOs in Chechnya do not pursue their declared humanitarian mission" (27 mei 2004); Mosnews.com, "Orthodox Church Slams Russian HR Movement, Calls for Reform" (19 juli 2004); Oliver Bullough, "Putin tells Chechen government to lay off rights groups", Reuters (16 januari 2004); International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004).

²¹⁵ O.a. in het kantoor van de Moya Pravo, een NGO die bezig was met onderzoek naar politiegeweld. Andrey Kots, "Police officers raided the Human Rights Advocates", in Rossiyskaya Gazeta (9 juli 2004).

²¹⁶ O.a. The Moscow Times, samengevat in Newsletter no. 20/2004 van de Europese Commissie (7 juni 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

op sectoren als het maatschappelijk middenveld, de media en het bedrijfsleven weer te vergroten.²¹⁷

Mensenrechtenactivisten die Tsjetsjenië in wilden, kregen hier nog altijd nauwelijks toestemming voor. In Tsjetsjenië zelf werkzame mensenrechtenactivisten werden nauwlettend in de gaten gehouden en geïntimideerd of zelfs mishandeld of gearresteerd. Dieptepunt vormde de moord op Aslan Sheripovich Davletukaev, een medewerker van de NGO 'Russian-Chechen Friendship', die op 10 januari 2004 in Avtoery door 50 soldaten in gepantserde voertuigen zou zijn ontvoerd, volgens de meeste NGO's wegens zijn onderzoek naar mensenrechtenschendingen. Op 16 januari werd zijn lichaam teruggevonden. Sporen van marteling en verminking waren aanwezig, armen en benen waren gebroken en op zijn lichaam werden steekwonden aangetroffen. Doodsoorzaak was een kogelschot in het achterhoofd.²¹⁸

Medewerkers van NGO's zijn eveneens slachtoffer geworden van de slechte veiligheidssituatie in algemene zin. In de verslagperiode werden twee hulpverleners door onbekenden ontvoerd.²¹⁹ De slechte veiligheidssituatie in Tsjetsjenië beperkt NGO's in de uitvoering van hun activiteiten. Zo heeft Memorial alleen in het relatief iets veiliger noorden van Tsjetsjenië waarnemers gestationeerd.

Media

De regering Poetin heeft de media in Rusland steeds meer onder staatscontrole gebracht. Onafhankelijke kranten zijn er nog steeds voldoende (hun oplage is echter gering), maar aan het bestaan van onafhankelijke televisie is inmiddels vrijwel geheel een eind gemaakt. Zo werd in juni Leonid Parfyonov, de maker van een veel bekeken onafhankelijke talkshow, ontslagen en zijn programma van de buis gehaald, volgens de onafhankelijke media en NGO's omdat hij een interview met de weduwe van Yandarbiyev²²⁰ wilde uitzenden.²²¹ Voorts werden de media

---

²¹⁷ O.a. Oksana Yablokova, "New controls planned for funding of NGOs", in The Moscow Times (22 juli 2004); Vremya Novostei, "Subsidies for Conscience" (28 september 2004); EU Newsletters.

²¹⁸ The Moscow Times, 26 januari 2004; Information Centre of the Society for Russian-Chechen Friendship, press release no. 621, January 26, 2004 en Observatory for the Protection of Human Rights Defenders, RUS 001/0104/OBS 006, 26 januari 2004; Amnesty International, "Interview met Lida Joesoepova", in Wordt Vervolgd nr. 4 (april 2004); International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004).

²¹⁹ Zie hierover paragraaf 2.6.

²²⁰ De in Qatar vermoorde Tsjetsjeense rebellenleider. Zie paragraaf 2.5.

²²¹ Corine de Vries, "Rusland verliest enige kritische talkshow", in de Volkskrant (9 juli 2004); Oleg Shchedrov, "Russian TV Network sacks rebel anchorman", Reuters (2 juni 2004); AP, "Media experts condemn closure of top Russian news program" (2 juni 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

bij hun verslaglegging inzake de gijzelingscrisis in Beslan niet, dan wel verkeerd ingelicht²²², werden journalisten in Beslan opgepakt en werden hun spullen in beslag genomen.²²³ Ook na afloop werd hard opgetreden tegen de media: de hoofdredacteur van de krant Izvestia werd op 6 september ontslagen omdat hij zich te kritisch had getoond over de afloop van de gijzeling. Media en journalisten worden onder druk gezet middels smaadprocessen, belastinginvallen waarbij alle inboedel wordt geconfisqueerd en tal van bureaucratische obstakels.²²⁴ Bovendien komt het voor dat journalisten bedreigd, aangevallen, ontvoerd of vermoord worden. Dergelijke incidenten doen zich in heel Rusland voor, doch het vaakst in Tsjetsjenië en Ingoesjetië.²²⁵

In de berichtgeving over de Tsjetsjeense problematiek zijn twee stromingen te onderscheiden: enerzijds is de verslaglegging vaak bevooroordeeld en ongenueanceerd, anderzijds is er ook een aantal media en journalisten met een kritische, onafhankelijke berichtgeving.²²⁶ Met name sinds het gijzeldrama in het Moskouse theater Dubrovka (oktober 2002) is deze laatste groep journalisten en media echter steeds verder onder druk gezet niet te berichten over Tsjetsjenië. Zoals gezegd, is onafhankelijke televisie inmiddels vrijwel verdwenen. De staatstelevisie verzwijgt veel van wat in Tsjetsjenië gebeurt; zo werd nergens melding gemaakt van de grootschalige aanval op Grozny op 21 augustus²²⁷.²²⁸ Van vrije nieuwsgaring is in Tsjetsjenië geen sprake. Journalisten dienen speciale accreditatie aan te vragen voor het werken in Tsjetsjenië. Buitenlandse journalisten hebben alleen toegang tot het gebied met speciale persreizen georganiseerd door

---

²²² Zo hielden de autoriteiten in eerste instantie vol dat er slechts 354 gijzelaars waren.

²²³ O.a. de OVSE heeft deze handelswijze veroordeeld. AP (17 september 2004).

²²⁴ US Department of State, "Human Rights Practices – Russia 2003" (februari 2004) en Amnesty International, "Op weg naar de wet" (2003); Human Rights Watch (20 mei 2004); Reformatorisch Dagblad, "Journalisten in Rusland steeds meer in het nauw" (29 juli 2004).

²²⁵ Doorgaans zijn de daders hiervan criminelen of corrupte zakenlieden of overheidsfunctionarissen, wier illegale activiteiten door een journalist openbaard waren of dreigden te worden. Volgens de NGO 'Reporters without borders' werden in 2003 5 journalisten vermoord, 1 vermist, 2 gedetineerd, 2 ontvoerd, 12 gearresteerd en 24 mishandeld. Onder andere: Paul Quinn-Judge, "Where the sword is mightier than the pen", in The Economist no. 4 (juli 2004); Human Rights Watch, "Spreading Despair", september 2003, pagina 22; F. Soyarimova, "Criticizing system of paying off compensations is deadly dangerous in Chechnya", in The Chechen Times (14 juni 2004); Society for Russian-Chechen Friendship, o.a. Press release no. 686; International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004).

²²⁶ Moscow Helsinki Group, "Nationalism, Xenophobia and Intolerance in Contemporary Russia" (2002).

²²⁷ Zie paragraaf 2.5.

²²⁸ Ivan Svetsitsky, "That dangerous world: Chechnya", in PRIMA (11 juni 2004); Robert McMahon, "Award winning editor: 'Internal fear' dulls reporting on Chechnya" 26 november 2003); Corine de Vries, "Steeds meer Russen keren zich van hun geliefde Poetin af", in de Volkskrant (2 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

de Persdienst van het Kremlin. Alle Tsjetsjeense kranten en tv-stations werden najaar 2003 door president Kadyrov onder zijn directe controle gebracht.²²⁹

3.2.2 Internationale organisaties

Zoals reeds gemeld in paragraaf 3.2 is het aantal internationale organisaties dat toezicht hield op de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië in de verslagperiode door uiteenlopende oorzaken aanzienlijk gedaald. Internationale organisaties die het conflict volgen zijn onder andere de Verenigde Naties, de OVSE en de Raad van Europa. Naast internationale organisaties hebben ook verschillende internationale NGO's²³⁰ regelmatig kritische rapporten uitgebracht over de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië.

Voor alle hierna te noemen instanties geldt als belangrijk probleem dat zij niet of in beperkte mate in Tsjetsjenië zelf kunnen rondreizen. In de verslagperiode werd veelvuldig door internationale mensenrechtenorganisaties²³¹, en incidenteel door internationale organisaties²³², gemeld dat toestemming om Tsjetsjenië te bezoeken door de Russische autoriteiten was geweigerd. In het geval men wel toestemming kreeg Tsjetsjenië te bezoeken, vormden de veiligheidssituatie en de overheidsrestricties ter plaatse een ernstige belemmering voor het afleggen van zinvolle bezoeken.

Raad van Europa

Diverse instellingen van de Raad van Europa volgen de ontwikkelingen in Tsjetsjenië: de voorzitter²³³, de secretaris-generaal onder wiens bevoegdheid enkele experts verslag doen van de situatie in Tsjetsjenië, mensenrechtencommissaris Gil-Robles en de Parlementaire Assemblee (PACE), alsmede de onder de Raad ressorterende zelfstandige instanties: het Comité ter Voorkoming van Marteling en de Europese Commissie en het Hof voor de Rechten van de Mens. In september 2004 brachten de presidenten van

---

²²⁹ Tamerlan Aliyev, "Chechen media and the presidential elections" (27 oktober 2004).

²³⁰ Onder andere Amnesty International, Human Rights Watch en International Helsinki Federation for Human Rights.

²³¹ Bijvoorbeeld Amnesty International en Human Rights Watch.

²³² In de verslagperiode brachten een bezoek aan Rusland: de VN rapporteur on internally displaced persons Francis Deng, die Tsjetsjenië van 7 – 13 september 2003 bezocht, VN Under Secretary Jan Egeland (hoofd VN-afdeling humanitaire hulp), die Tsjetsjenië in januari 2004 bezocht (Egeland kreeg echter pas toestemming naar Tsjetsjenië te reizen nadat hij had bedreigd anders zijn bezoek af te blazen) en de VN rapporteur on violence against women Yakin Erturk, die Tsjetsjenië en Ingoesjetië van 17-24 december 2004 bezocht. Nog steeds niet welkom waren de rapporteurs inzake marteling en buitengerechtelijke executies.

²³³ Nederland was voorzitter van de Raad van Europa van 6 november 2003 tot 14 mei 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Tsjetsjenië en Ingoesjetië alsmede de plaatsvervangend Procureur-Generaal van Rusland een bezoek aan de Raad van Europa.

- Raad van Europa experts

Terwijl in juni 2002 met de Russische autoriteiten overeengekomen was het mandaat uit te breiden, op basis waarvan experts van de Raad van Europa sinds juni 2000 gedetacheerd waren bij het kantoor van de speciale vertegenwoordiger in Tsjetsjenië²³⁴, werd eind december 2003 deze uitbreiding door de Russische autoriteiten volledig teruggedraaid, mede omdat ook het kantoor van de speciale vertegenwoordiger per 22 januari 2004 zou worden opgeheven. Er werd overeengekomen dat de experts per 1 januari 2004 niet meer permanent in Tsjetsjenië gevestigd zijn²³⁵ en dat de Raad van Europa slechts op ad hoc basis, in nog vast te stellen projecten, zou participeren. Tot eind december 2003 rapporteerden de experts maandelijks over de situatie in Tsjetsjenië.²³⁶

- Mensenrechtencommissaris Gil-Robles

In juli 2004 bracht Gil-Robles een bezoek aan Rusland (niet aan Tsjetsjenië), waarbij zijn bijzondere aandacht uitging naar rechtshandhaving, bestrijding van racisme en de bescherming van minderheden. Eind september bezocht hij Moskou, Beslan en Grozny. In Grozny organiseerde Gil-Robles een ronde tafel-conferentie waaraan vertegenwoordigers van diverse regionale autoriteiten, Pamfilova, Loekin en een aantal NGO's deelnamen. Bij beide bezoeken gaf Gil-Robles kritische verklaringen af.

- Parlementaire Assemblée

Op 24 juni 2003 werd Andreas Gross tot rapporteur van PACE voor Tsjetsjenië benoemd, als opvolger van Lord Judd. Voorts hebben diverse commissies van PACE thematische rapporten uitgebracht, naar aanleiding waarvan PACE kritische resoluties aanvaardde.²³⁷ Op 7 oktober 2004 verklaarde PACE, in aanwezigheid

---

²³⁴ Nieuw in het mandaat waren taken met betrekking tot de opbouw van een rechterlijke macht, lokaal bestuur en onderwijs, training van ambtenaren, politie en Openbaar Ministerie en technische hulp bij het wetgevingsproces in Tsjetsjenië.

²³⁵ Formeel waren de experts van de Raad van Europa permanent gestationeerd in Tsjetsjenië. Sinds 21 april 2003, toen zij het doelwit waren van een bomaanslag (waarbij vier beveiligingsmannen gewond raakten), werkten zij echter vanuit Straatsburg, hetgeen hun effectiviteit verminderde.

²³⁶ Hun laatste rapport, waarin een overzicht en evaluatie werd gegeven van de activiteiten van de Raad van Europa experts in Tsjetsjenië werd gegeven, is: Report by the Secretary General, "Russian Federation: Council of Europe's response to the situation in the Chechen Republic" (16 januari 2004).

²³⁷ O.a. een rapport inzake de humanitaire situatie van Tsjetsjeense ontheemden, opgesteld door Tadeusz Iwinski, comité inzake migratie (september 2004) en een rapport van het comité Juridische Zaken en mensenrechten: PACE, "The human rights situation in the Chechen Republic" (20 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

van president Alkhanov, diens verkiezing onrechtmatig te achten, maar desondanks met hem te willen samenwerken.

- *Comité ter Voorkoming van Marteling*

Het aan de Raad van Europa gelieerde Comité ter Voorkoming van Marteling (CPT) heeft in de verslagperiode in juni 2003 en in november 2004 een bezoek gebracht aan de Noordelijke Kaukasus. De Russische Federatie is de enige lidstaat die tot nu toe niet akkoord is gegaan met openbaarmaking van de CPT-rapporten. Op 10 juli 2003 bracht het Comité voor de tweede keer²³⁸ een openbare, kritische verklaring uit over de situatie in Tsjetsjenië en over het gebrek aan uitvoering door Moskou van effectieve maatregelen ter verbetering daarvan.²³⁹ Van het laatste bezoek, waarbij het CPT drie detentiecentra in Tsjetsjenië en een in Ingoesjetieï inspecteerde, is nog geen rapport uitgebracht.²⁴⁰

- *Europees Hof voor de Rechten van de Mens*

Sinds 1998 hebben Russische burgers de mogelijkheid een individuele klacht in te dienen bij de Europese Commissie en het Hof voor de rechten van de mens. Het Hof heeft op 16 januari 2003 ingestemd met de behandeling van zes Tsjetsjeense zaken die zijn aangespannen door nabestaanden van slachtoffers die vielen in de eerste fase van het tweede gewapende conflict in Tsjetsjenië.²⁴¹ Zij stellen dat Russische soldaten hebben gemarteld, vermoord en bombardementen op burgerdoelen hebben uitgevoerd.²⁴²

Overheidsfunctionarissen (o.a. van het OM) en federale troepen hebben bovengenoemde zes verzoekers, evenals tientallen andere Tsjetsjenen die een klacht hebben ingediend bij het EHRM, onder zware druk gezet hun klacht in te trekken. Hierbij was sprake van bedreiging, ontslag, mishandeling, verdwijning en moord.²⁴³

---

²³⁸ De eerste verklaring werd afgegeven op 10 juli 2001.

²³⁹ Een dergelijke actie door het CPT is hoogst uitzonderlijk. Memorial and European Human Rights Advocacy Centre, Bulletin no. 1 (zomer 2004).

²⁴⁰ CPT, "CPT returns to the North Caucasian region of the RF" (3 december 2004). Een van de door het CPT bezochte detentiecentra is het beruchte ORB-2, het 'Operative and Search Bureau' te Grozny, dat de reputatie van 'martelcentrum' heeft.

²⁴¹ Het Hof heeft hierbij besloten de vraag of effectieve nationale rechtsmiddelen voorhanden waren die dienden te worden uitgeput alvorens een beroep op het EHRM te doen, te behandelen tijdens de bodemprocedure: "The Court considers that in the particular circumstances of the case it does not have sufficient information to enable it to make a ruling on the question of exhaustion of domestic remedies. Furthermore, this question is so closely linked to the merits of the case that it is inappropriate to determine it at the present stage of the proceedings." (Zaak nr. 57942/00, p. 16) Overigens vond op 14 oktober 2004 de eerste (bodemprocedure) zitting inzake 3 van de zaken plaats.

²⁴² Memorial and European Human Rights Advocacy Centre, Bulletin no. 1 (zomer 2004).

²⁴³ International Helsinki Federation for Human Rights, "Chechnya and the European Court" (2004); Amnesty International, "Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004); International

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

OVSE 'Assistance Group'

Per januari 2003 heeft de OVSE de 'Assistance Group' voor Tsjetsjenië (AG) moeten terugtrekken uit Tsjetsjenië, aangezien geen overeenstemming met de Russische regering kon worden bereikt over een nieuw mandaat.²⁴⁴ Deze situatie is tot op heden onveranderd.

3.3 Naleving en schendingen²⁴⁵

Willekeurig geweld jegens de burgerbevolking en schendingen van mensenrechten komen volgens alle geraadpleegde bronnen in de deelrepubliek Tsjetsjenië veelvuldig voor. Geen van de door de federale overheid in het kader van het 'normalisatieproces' genomen maatregelen heeft tot zichtbare verbetering van de mensenrechtensituatie geleid. Een beschrijving van mensenrechtenschendingen beperkt (juridisch gezien) zich naar zijn aard tot wandaden begaan door (federale en Tsjetsjeense) autoriteiten. In het onderstaande wordt om die reden geen aandacht geschonken aan de misdaden begaan tegen de Tsjetsjeense burgerbevolking door de illegale gewapende groeperingen. Dit neemt niet weg dat, zoals beschreven in andere paragrafen, de rebellen veelvuldig ernstige misdaden hebben gepleegd, waaronder afpersing, ontvoering, marteling, moord, terroristische aanslagen en handel in -en smokkel van o.a. wapens en drugs.

Bewegingsvrijheid

In Tsjetsjenië bestaat een uitgebreid netwerk van permanente en mobiele controleposten ('blokposty').²⁴⁶ Deze controleposten worden bemand door

---

Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004).

²⁴⁴ Van Russische zijde werd gesteld dat de AG voortdurend kritiek uitte op de Russische Federatie, maar geen oog had voor de positieve wijzigingen die zich voltrokken in Tsjetsjenië. De Russische overheid stelde zich op het standpunt dat de AG alleen humanitaire taken zou mogen uitvoeren, terwijl de OVSE daarnaast eveneens een politieke rol (mensenrechten, conflictbemiddeling) voor de AG zag weggelegd.

²⁴⁵ Bronnen onder andere: Joint Written Intervention: 60th session of the Commission on Human Rights (20 februari 2004); Norwegian Refugee Council, 'Global IDP database' (15 januari 2004); Human Rights Watch World Report 2004, 'Glad to be deceived'; Amnesty International, 'Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation' (2 oktober 2003); Human Rights Watch, 'Russia: spreading despair: Russian abuses in Ingushetia' (september 2003); VN, Consolidated Inter-Agency Appeal 2004, Chechnya and Neighbouring Republics, US Department of State, 'Country report 2004' en Information center of the society of Russian-Chechen Friendship, 'Chechnya Human Rights Press Releases'; International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004); persberichten.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Russische troepen en –in toegenomen mate- Tsjetsjeense politieagenten. Van passerende voertuigen en voetgangers wordt vrijwel altijd een geldbedrag verlangd²⁴⁷ en het komt veelvuldig voor dat militairen passanten gewelddadig behandelen en eigendommen vernielen of afnemen. In het vorige ambtsbericht werd gemeld dat vrouwen en kinderen in mindere mate werden gecontroleerd. Doordat echter in de verslagperiode in toenemende mate door vrouwen zelfmoordaanslagen werden gepleegd, worden sinds medio vorig jaar ook vrouwen bij controleposten beschouwd als potentiële vijand en derhalve vaker dan voorheen gecontroleerd. In sommige gevallen werden zij hierbij aangerand of verkracht door Russische militairen.

In Tsjetsjenië zijn veel controleposten tussen 21:00 en 6:00 uur niet operationeel, hetgeen betekent dat passanten niet doorgelaten worden. Op personen die zich in dit tijdsbestek buiten op straat bevinden, kan geschoten worden. In feite is er derhalve een avondklok. De meeste burgers in Tsjetsjenië durven echter al niet meer na 16:00 uur te reizen, omdat vanaf dat tijdstip Russische militairen bij controleposten dronken of onder invloed van verdovende middelen kunnen zijn, waardoor het risico op een gewelddadige behandeling groter is dan daarvoor.

Tsjetsjenië kent alleen met Georgië een internationale grens. Door het bergachtige landschap in het zuiden is de grenscontrole niet waterdicht.²⁴⁸ De rest van de grenzen wordt gevormd met andere deelrepublieken van de Russische Federatie.²⁴⁹ Verkeer dat Tsjetsjenië in wil, is aangewezen op landroutes, aangezien in Tsjetsjenië burgerluchtvaart niet is toegestaan. Sinds juni 2004 is voor het eerst sinds 1999 treinverkeer tussen Grozny en Moskou wederom mogelijk.²⁵⁰ Tussen Tsjetsjenië enerzijds en de verschillende deelrepublieken anderzijds zijn er op alle wegen controleposten, die van iedere passant nauwgezet de gegevens controleren

---

²⁴⁶ Een in de vorige verslagperiode aangekondigde vermindering van het aantal controleposten is doorgevoerd. In juli 2004 waren er nog 48 controleposten (t.o.v. 150 medio 2003 en 600 in 2002, Tass 134 van 3 juni 2003).

²⁴⁷ Officieel dient iedere persoon en ieder voertuig gecontroleerd te worden. Tegen betaling kan hier dikwijls van worden afgeweken. Het benodigde bedrag hangt af van de verwachte tegenprestatie. Zo zou een buschauffeur elke dag eenmalig 50 roebel (< \$2) moeten betalen om de rest van de dag ongestoord zijn route te mogen rijden. Het zou 10 roebel kosten om met een paspoort waarin bv. het dienstplichtstempel ontbreekt, doorgelaten te worden. En om met de auto door te mogen rijden zonder dat de bagage of passagiers gecontroleerd worden, zou 500 roebel (\$20) in rekening gebracht worden. De militairen en politieagenten verdienen het meest aan de controlepost Kavkaz-1 aan de grens met Ingoesjetië: zo'n USD 150.000 per maand. Personen die weigeren te betalen, worden zeer uitgebreid gecontroleerd en doorgaans wordt daarbij een gebrek gevonden (of gecreëerd), zoals een kapot achterlicht, op basis waarvan doorgang wordt geweigerd. Aslambek Badilayev and Kazbek Vakhayev, "Chechnya: checkpoint lottery", IWPR (10 juli 2004).

²⁴⁸ Voor meer recente ontwikkelingen in de relatie met Georgië zie paragraaf 6.1.1.

²⁴⁹ Zie de topografische kaarten, bijlage II en III.

²⁵⁰ De trein rijdt tweemaal per week. BBC News (1 juni 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

en kijken of hij of zij voorkomt op de lijst van gezochte personen.²⁵¹ Tussen Grozny en Ingoesjetië lopen twee hoofdwegen. Op elk van deze wegen bevinden zich circa tien controleposten.²⁵² Met een geldig binnenlands paspoort is de grens te passeren. Buitenlanders dienen speciale toestemming te hebben om tot Tsjetsjenië toegelaten te worden. De grensstreek is ontdaan van bebossing en deels voorzien van landmijnen.

Speciale operaties

De in de vorige verslagperiode ingezette verschuiving van door federale en Tsjetsjeense troepen uitgevoerde, grootschalige 'schoonmaakoperaties'²⁵³ naar 'toegespitste acties' ('targeted operations') heeft zich in deze verslagperiode verder doorgezet.²⁵⁴ Toch waren er ook nog steeds schoonmaakoperaties, onder andere van 19 tot 20 maart 2004, resulterend in 180 arrestaties, op 27 maart, resulterend in 11 arrestaties²⁵⁵ en op 25 mei, waarbij 27 arrestaties plaatsvonden en veel geweld werd gebruikt²⁵⁶.

Toegespitste acties zijn gericht tegen specifieke verdachte individuen, waarbij in enkele gevallen gehele families worden opgepakt. In het merendeel van de gevallen wordt niets meer van de gearresteerde(n) vernomen.²⁵⁷ Onduidelijk is in veel gevallen door wie deze toegespitste acties worden uitgevoerd²⁵⁸: door federale troepen, door troepen van de Tsjetsjeense overheid of door de Kadyrovtsi.

---

²⁵¹ Echter, in Rusland (en in nog sterkere mate in de Noordelijke Kaukasus) is corruptie alom aanwezig. Zoals in noot 247 op de vorige bladzijde is beschreven, zijn de manschappen bij de controleposten tegen betaling van steekpenningen doorgaans bereid in meer of mindere mate af te wijken van de gebruikelijke controles.

²⁵² Deze controleposten hoeven niet gelijktijdig geopend te zijn.

²⁵³ Zie voor meer informatie de noot inzake schoonmaakoperaties bij paragraaf 2.5 en het vorige algemeen ambtsbericht, d.d. 14 mei 2003.

²⁵⁴ Onder andere: Moscow Helsinki Group, *boek pagina 263*; AI, "Report 2004, covering 2003" (26 mei 2004).

²⁵⁵ Om 2 uur 's nachts kwam een grote groep gemaskerde militairen met 8 militaire voertuigen het dorp Doba-Yurt binnenrijden. 18 huizen werden doorzocht, 11 mannen werden meegenomen, waarvan 3 diezelfde nacht nog werden vrijgelaten en 9 twee weken later geëxecuteerd werden teruggevonden. HRW, "Nine civilians extrajudicially executed in Chechnya" (13 april 2004).

²⁵⁶ Deze actie in Chernorechye vond plaats in reactie op de vondst van de lichamen van 4 politieagenten in de nabijheid van het dorp. Ruslan Isayev, "Over two dozen arrested in special operation in Chernorechye", Prague Watchdog (26 mei 2004).

²⁵⁷ Amnesty International, "'Normalization in whose eyes?'" (23 juni 2004).

²⁵⁸ Ordernummer 80 van 27 maart 2002 wordt dikwijls door federale troepen genegeerd: acties worden vaak gemaskerd uitgevoerd en van de gebruikte auto's zijn kentekenplaten vaak onleesbaar gemaakt. (Voor meer informatie zie ambtsbericht noordelijke Kaukasus van 14 mei 2003, paragraaf 3.3 en Moscow Helsinki Group, *Human Rights in Russian regions 2002*, pagina 9).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

*Arrestatie, detentie, marteling, verkrachting, ontvoering en verdwijning*²⁵⁹

Er is nog steeds op grote schaal sprake van -al dan niet willekeurige- arrestatie en detentie van Tsjetsjenen. Volwassen Tsjetsjeense mannen worden door Russische troepen vaak beschouwd als (potentiële) rebellen en kunnen om die reden gearresteerd worden, zonder duidelijke, legale aanleiding. Dit komt omdat er niet altijd een duidelijke scheidslijn te trekken valt tussen strijders en niet-strijders. Het komt voor dat Tsjetsjeense (burger)mannen korte tijd in rebellenacties –hetzij ingehuurd, hetzij gedwongen– meevechten om na afloop het strijdtoneel te verlaten en huiswaarts te keren.

Het zijn echter niet alleen mannen die het risico lopen slachtoffer te worden van arrestatie, mishandeling en moord. Dit geldt inmiddels in bijna gelijke mate voor vrouwen en in iets mindere mate ook voor minderjarigen.

Als gevolg van het nieuwe fenomeen van vrouwelijke zelfmoordterroristen waren in de verslagperiode ook vrouwen regelmatig het slachtoffer van “preventieve detentie”. Wanneer een rebel is gedood in een vuurgevecht, of een vermeende rebel in detentie is overleden, worden hun vrouwelijke familieleden thans als potentiële “zwarte weduwen” beschouwd. Om deze reden zijn alleen al de eerste maanden van 2004 tientallen vrouwen ontvoerd door mannen met maskers en camouflagepakken nadat ze kort daarvoor hun man, vader of broer hadden verloren. Ook vrouwen die zich op conservatief islamitische wijze kleden, worden als mogelijke terroristen beschouwd, waardoor zij aanzienlijke risico’s lopen op controle, ondervraging en soms arrestatie. In de meeste gevallen doken de vrouwen na 2 tot 3 dagen weer op, maar langere detentie is ook geregeld voorgekomen en tenminste drie vrouwen zijn nooit meer teruggezien. De Russische autoriteiten zeggen echter over aanwijzingen te beschikken dat deze verdwenen vrouwen zich in een trainingskamp van Basayev bevinden, dan wel op een onderduikadres in Moskou waar ze nieuwe aanslagen voorbereiden.²⁶⁰

²⁵⁹

Onder andere: PACE, “The human rights situation in the Chechen Republic” (20 september 2004); Natalie Nougayrède, “En Tchétchénie, les forces russes et leurs milices multiplient les exactions envers les femmes”, *Le Monde* (26 oktober 2004); Memorial: Nearly 500 Chechens kidnapped in 2003: rights group (AFP, 9 februari 2004), IHF, “Chechnya: Enforced disappearances, extrajudicial killings and unlawful detentions” (4 augustus 2004); Fédération Internationale des Ligues des Droits de l’Homme: ‘Tchéchénie 2003: Note de situation’ (6 oktober 2003); Norwegian Refugee Council: ‘Global IDP database’ (15 januari 2004); AI, “Report 2004, covering 2003” (26 mei 2004); AI, “Normalization in whose eyes?” (23 juni 2004); *Nezavisimaya Gazeta*, Oleg Orlov, ‘Suicide bombers have been created by the government’ (27 februari 2004); US Department of State 2003 (februari 2004); Joint statement by AI, HRW, the Medical Foundation for the care of victims of torture and Memorial, “The situation in Chechnya and Ingushetia deteriorates” (8 april 2004); the Medical Foundation for the care of victims of torture, “Rape and other torture in the Chechnya conflict” (april 2004).

²⁶⁰

Peter Baker, “New stage of fear for Chechen women”, *Washington Post* (19 oktober 2004); Kim Murphy, “Chechen women being seized to preempt bombings”, in *Los Angeles Times* (26 mei 2004); Timur Aliev, “Chechen women arrested after recent explosions”, *Prague*

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In de verslagperiode is, met name door de Kadyrovtsi, detentie toegenomen van familie van vermeende rebellen met meestal als doel informatie te verkrijgen over de verblijfplaats van de rebel, dan wel hem te dwingen zich over te geven.²⁶¹ In verschillende gevallen speelde ook wraak een rol.²⁶² Dikwijls werd het huis van de familie verbrand. Doorgaans werd de familie mishandeld en bedreigd in een poging informatie te verkrijgen over de verblijfplaats van de rebel. Meestal werden vrouwen, kinderen en bejaarden na korte tijd weer vrijgelaten. Het is echter geregeld voorgekomen dat mannelijke familieleden langere tijd werden gedetineerd, onder dreiging hen te vermoorden indien de rebel zich niet zou melden. Veel van deze gegijzelde mannen zijn nooit weer gezien.²⁶³

Het komt geregeld voor dat Tsjetsjenen lange tijd gevangen worden gehouden, vaak in niet-officiële detentiecentra²⁶⁴, zonder te zijn voorgeleid of in staat van beschuldiging te zijn gesteld. Ook kunnen familie en advocaten lang niet altijd toegang tot de gedetineerden krijgen. Vaak wordt van familieleden of vrienden wapens, ammunitie of geld geëist in ruil voor vrijlating van de gearresteerde.²⁶⁵

-
- 261 Watchdog (19 mei 2003); Prague Watchdog, "Police operation Fatima brings first "results"" (19 juli 2003); Amnesty International, "'Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004). Ook werden tijdens de gijzelingscrisis in Beslan tientallen familieleden van Maskhadov gearresteerd met als doel Maskhadov er toe te bewegen de gijzelnemers te bevelen hun actie te staken. Zij zijn na afloop van de gijzeling weer vrijgelaten. Nabi Abdullaev, "Ustinov: Detain terrorists' relatives", the Moscow Times (1 november 2004).
- 262 Zo bezwoor president Kadyrov (begin mei) alle familieleden en bureaus van rebellen te zullen straffen. Op 17 mei 2003 werd 4 familieleden van twee zussen die verdacht werden van een zelfmoordaanslag tijdens een religieus feest nabij Grozny, in hun huis geëxecuteerd door gemaskerde, Tsjetsjeens sprekende mannen. (Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme, 6 oktober 2003). De Russische veiligheidsdienst arresteerde in januari een zus van een van de terroristen van het gijzeldrama in het theater Dubrovka. Zij is niet meer teruggezien.
- 263 Memorial, maandelijkse bulletins over de situatie in Tsjetsjenië; Human Rights Watch; US Department of State, "Country Reports on Human Rights Practices: Russia 2003" (25 februari 2004); Anna Badkhen, "As more Chechens go missing, critics blame president's son", in San Francisco Chronicle (29 februari 2004); David Jan Godfroid, "Ramzan heeft dodelijk speeltje", in NRC Handelsblad (30 juni 2004); Nick Paton Walsh, "Russia's man in reign of terror in Chechnya", in The Guardian (13 januari 2004); Nick Paton Walsh, "A headless monster", in The Guardian (21 mei 2004); The Moscow Times, "Kadyrov Says Troops Not Needed" (9 juni 2004).
- 264 Detentiecentra kunnen gevangenissen zijn. Mensen worden echter ook regelmatig vastgehouden in geïmproviseerde detentiecentra zoals schuren, gaten in de grond of metalen containers. Zeer berucht is ORB-2, het 'Operative and Search Bureau' van het ministerie van Binnenlandse Zaken te Grozny, dat de reputatie van 'martelcentrum' heeft. Amnesty International, "'Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004).
- 265 Human Rights Watch, "Welcome to Hell", arbitrary Detention, Torture, and extortion in Chechnya" (New York, oktober 2000).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In detentie komt mishandeling en marteling veel voor. Arrestanten worden tijdens ondervragingen net zo lang gemarteld totdat zij bereid zijn willekeurig welke misdaden te bekennen. Tal van verschillende martelmethoden worden gebruikt: schoppen en slaan (al dan niet met stokken), vaak terwijl het slachtoffer vastgebonden is aan het plafond, elektrische schokken, het toebrengen van brandwonden (veelal met sigaretten), et cetera. Arrestanten worden daarnaast in onmenselijke omstandigheden vastgehouden en krijgen onvoldoende eten, water en slaap. Tot slot wordt geprobeerd de Tsjetsjenen volledig te vernederen. Dit varieert van het urineren op arrestanten tot aanranding en verkrachting. Verkrachting en aanranding van vrouwelijke arrestanten is wijdverbreid. Ook ten aanzien van mannen wordt geregeld sexueel geweld gebruikt, teneinde hen hun eer te ontnemen.

Sexueel geweld is in de traditionele en islamitische Tsjetsjeense samenleving van een bijzondere wreedheid. Het stigma hierop is zo groot, dat de slachtoffers er zelden over durven te praten. De hele familie zou namelijk oteerd zijn indien de aanranding bekend zou worden. Bovendien zijn er gevallen bekend waarin verkrachte vrouwen door dorpsgenoten, en zelfs door familie, werden beschimpt en verstoten. Indien een man zou opbiechten te zijn aangerand, zal de reactie van de gemeenschap naar verwachting nog veel heftiger zijn.

Arrestaties vinden ook vaak illegaal plaats, door gemaskerde mannen²⁶⁶, en zonder dat de familie of een advocaat op de hoogte wordt gebracht. Dit gebeurt middels – vaak nachtelijke- ontvoeringen en speciale operaties. Bij een aanzienlijk aantal ontvoeringen werd door getuigen het gebruik van bijvoorbeeld gepantserde voertuigen of legeruniformen gerapporteerd, alsmede het feit dat de voertuigen met de ontvoerde(n) –zelfs ’s nachts- zonder enige vorm van controle de controleposten mogen passeren. Hierdoor veronderstellen onder andere mensenrechtenorganisaties, maar ook wijlen president Kadyrov, dat de federale troepen verantwoordelijk zijn voor een groot aantal van dergelijke ontvoeringen.²⁶⁷ Daarnaast worden de Kadyrovtsi, rebellen en criminele organisaties van een aanzienlijk aantal ontvoeringen verdacht. Volgens de federale autoriteiten gaat het in de meeste gevallen van gerapporteerde verdwijning om mensen die zich ofwel hebben aangesloten bij de rebellen, of die Tsjetsjenië zijn ontvlucht.

Exacte statistieken over het aantal ontvoerde en verdwenen personen bestaan niet. Volgens de Tsjetsjeense autoriteiten zijn in 2003 in totaal 595 personen in Tsjetsjenië ontvoerd, waarvan er 127 zijn verdwenen. Russische militairen zouden

²⁶⁶

Onderdeel van de verkiezingscampagne van Alkhanov vormde een verbod op het dragen van maskers door federale troepen. Dit verbod zou er thans zijn. Interfax (30 augustus 2004).

²⁶⁷

Volgens de Tsjetsjeense procureur-generaal komt het vaak voor dat rebellen zich als soldaat verkleeden wanneer zij mensen ontvoeren. AFP, “The Chechnya vanishing point: fate of thousands unknown” (28 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

een deel van deze ontvoeringen hebben uitgevoerd. Mensenrechtenorganisaties hanteren veel hogere aantallen: tussen de 50 en 80 verdwenen personen gemiddeld per maand. De NGO Memorial gaat uit van ongeveer 1500 ontvoeringen in 2003, waarvan circa de helft verdwenen is.²⁶⁸ In de verslagperiode is dit aantal volgens sommige organisaties gelijk gebleven en volgens anderen gestegen. Volgens de Tsjetsjeense regering is juist sprake van een daling.²⁶⁹

Soms kunnen de achtergebleven familieleden of kennissen, na enige tijd (veelal tegen betaling van steekpenningen) achterhalen waar de ontvoerden worden vastgehouden. In sommige gevallen worden mensen dan alsnog vrijgelaten door betaling van smeergeld en/of door druk van mensenrechtenactivisten. Het komt ook voor dat arrestanten na enige tijd met zichtbare sporen van martelingen terugkeren, of dat dode lichamen met sporen van martelingen worden gevonden. Vaak worden lichamen echter verbrand om identificatie en ontdekking van sporen van marteling en moord te voorkomen. Er is een substantieel aantal gevallen van ontvoerden bekend waar in het geheel niets meer van vernomen is. In Tsjetsjenië zijn 49 massagraven gevonden waarin volgens Amnesty International 260 mensen begraven liggen en volgens Human Rights Watch circa 3.000.²⁷⁰

---

²⁶⁸ Zo beschikt Memorial over zelfverzamelde gegevens van meer dan 477 personen die in 2003 werden ontvoerd. Van de 477 personen werden 155 vrijgelaten, 49 dood teruggevonden en worden 273 nog steeds vermist. Gezien het feit dat Memorial slechts in 25-30% van Tsjetsjenië cijfers bijhoudt, meent de organisatie dat het totaal aantal ontvoerden ongeveer drie keer hoger zal zijn. Een verklaring voor het verschil met de officiële cijfers zou kunnen zijn dat het Openbaar Ministerie het aantal aangiften van ontvoeringen heeft opgeteld, terwijl volgens Memorial niet iedereen in staat is aangifte te doen, doordat de Openbaar Aanklager door strenge veiligheidsmaatregelen slecht benaderbaar is.

²⁶⁹ Memorial heeft 194 ontvoeringen geregistreerd in de eerste helft van 2004 (in de 25-30% van Tsjetsjenië waar Memorial waarnemers heeft). Van 82 van hen is de verblijfplaats nog steeds onbekend. Volgens Alkhanov (toen nog minister van Binnenlandse Zaken) zijn er in die periode in heel Tsjetsjenië 92 mensen ontvoerd, waarvan 43 zijn vrijgelaten; een aanzienlijke daling t.o.v. het aantal van 363 ontvoerden in de eerste helft van 2003. Interfax, "92 people kidnapped in Chechnya over 6 months" (6 juli 2004). In de periode januari t/m september 2004 waren er volgens Alkhanov 142 kidnappingsen (totaal 2003: 537). Interfax (26 november 2004).

²⁷⁰ Human Rights Watch "World Report 2004, Human Rights and Armed Conflict" (2004); AI, "Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

*Rechtsgang*²⁷¹

Slechts in een klein aantal gevallen wordt door Tsjetsjeense burgers een klacht ingediend naar aanleiding van schending van hun rechten en vrijheden, omdat men weet dat de kans minimaal is dat het iets zal opleveren en de aangifte wel risico geeft op bedreiging of wraak (tegen de familie die aangifte deed en/of tegen het opgepakte familielid) door de betrokken militairen of functionarissen. In de gevallen waarin aangifte is gedaan en de behandelend medewerker van politie of Openbaar Ministerie zijn plicht wil doen door onderzoek in te stellen, wordt zo'n medewerker doorgaans onder druk gezet door collega's of superieuren zijn onderzoek stop te zetten.²⁷² Ook advocaten die mensen willen bijstaan in gerechtelijke procedures tegen bijvoorbeeld militairen die zich schuldig hebben gemaakt aan mensenrechtenschendingen, worden bedreigd en soms mishandeld.²⁷³

Volgens zowel internationale waarnemers, advocaten²⁷⁴ als NGO's²⁷⁵ is in de praktijk sprake van een hoge mate van straffeloosheid voor wat betreft mensenrechtenschendingen in Tsjetsjenië. In slechts een fractie van de misdaden tegen de burgerbevolking is onderzoek verricht en in een nog veel kleiner aantal heeft een rechtszaak plaatsgevonden, zodat het aantal veroordelingen miniem is. Een veelgehoorde klacht is dat zaken tussen wal en schip raken, doordat noch de civiele aanklager, noch de militaire aanklager, die niet snel overtuigd is van betrokkenheid van militairen, zich ter zake bevoegd acht.

---

²⁷¹ O.a. AI, "Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004); US Department of State 2003 (februari 2004; Chechnya Justice Initiative, "Annual Report 2002" ; On the results of the mission of the Commission on Human Rights under the President of the RF to Chechnya and Ingushetia, 28-29 januari 2004, pag. 4 en Joint Written Intervention, 60th Session of the Commission on Human Rights, Item 11, Violations of Human Rights in het Russian Federation/Chechnya (20 februari 2004); International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004).

²⁷² De Ingoesjetische officier van Justitie Rashid Ozdoyev weigerde aan dergelijke druk toe te geven. Hij verdween na een zeer kritisch rapport, waarin hij liet weten de FSB te verdenken van betrokkenheid bij tal van verdwijningen, te hebben overhandigd in Moskou. Hij is vrijwel zeker ontvoerd door de FSB, maar niemand durft onderzoek te doen. O.a. Peter Baker, "Young men vanishing in Russian region", in Washington Post (6 juni 2004).

²⁷³ Zo werd Stanislav Markelov, de advocaat in o.a. de zaak tegen Sergei Lapin (zie verderop in deze paragraaf) in de Moskouse metro door een stel jongemannen, die alleen zijn advocatenkaart en dossiers stalen, in elkaar geslagen op 16 april 2004. Zie International Helsinki Federation for Human Rights, "The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia" (15 september 2004).

²⁷⁴ Bv. A. Kamzayev, "Appeal to the Procurator General", in The Chechen Times (31 mei 2004); AI, "Interview met Lida Joesoepova", in Wordt Vervolgd (april 2004).

²⁷⁵ Zie onder andere: International Helsinki Federation; Amnesty International; Human Rights Watch; Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Volgens de Tsjetsjeense procureur-generaal zijn strafrechtelijke onderzoeken geopend in 1.749 van de 2.450 sinds 1999 gerapporteerde verdwijningen. Van deze zaken zijn er 7 opgelost in 2000, 15 in 2003 en 10 in de eerste acht maanden van 2004.²⁷⁶

In de periode van 1999 tot mei 2003 zijn in totaal 51 militairen en 16 politieagenten gerechtelijk vervolgd wegens misdaden begaan tijdens de “anti-terroristische operaties” in de Noordelijke Kaukasus. Over het algemeen kregen zij uitzonderlijk lage straffen opgelegd.²⁷⁷ Het afgelopen jaar speelden onderstaande strafzaken tegen militairen.

Commandant Boedanov heeft bekend in maart 2000 de 18-jarige Tsjetsjeense Elza Kungayeva te hebben vermoord.²⁷⁸ Op 31 december 2002 werd hij door de rechtbank in Rostov aan de Don vrijgesproken en voor behandeling naar een instituut voor psychiatrisch gestoorde criminelen gestuurd.²⁷⁹ De militaire kamer van het Hooggerechtshof heeft het vonnis op 28 februari 2003 echter vernietigd en bepaald dat deze zaak opnieuw moest voorkomen, aangezien fouten waren gemaakt in het proces. Op 6 oktober 2003 is Boedanov veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf.²⁸⁰ Op 15 september 2004 besloot de gouverneur van de regio Ulyanovsk gratie te verlenen aan Boedanov.²⁸¹ Deze beslissing stuitte op zeer hevige kritiek van onder andere vice-premier Ramzan Kadyrov en mensenrechtenorganisaties en leidde tot de grootste protestdemonstraties in Grozny in jaren.²⁸² Waarschijnlijk als gevolg van druk door het Kremlin, werd de gratieverlening na twee weken teruggedraaid.²⁸³

Sergei Lapin, lid van de OMON, werd in januari 2002 gearresteerd (en in mei weer vrijgelaten) en beschuldigd van het toebrengen van lichamelijk letsel aan Zelimkhan Murdalov, die in januari 2001 in Grozny verdween, na te zijn

---

²⁷⁶ AFP, “The Chechnya vanishing point: fate of thousands unknown” (28 september 2004).

²⁷⁷ Memorial, “Deceptive Justice” (mei 2003).

²⁷⁸ Boedanov had het meisje eveneens verkracht, doch dit werd hem niet ten laste gelegd.

²⁷⁹ Zowel binnen als buiten Rusland werd dit vonnis hevig bekritiseerd.

²⁸⁰ De prominente Tsjetsjeense advocaat Abdullah Khamzayev, die in onder andere deze rechtszaak opkwam voor slachtoffers van het conflict in Tsjetsjenie, overleed in juni 2004. Van verschillende kanten werd hij beschouwd als een integer, alom gerespecteerd alternatief voor de corrupte politici in Tsjetsjenie. Oksana Yablokova, “Rights lawyer Kkamzayev dies”, in The Moscow Times (15 juni 2004).

²⁸¹ De gouverneur van Ulyanovsk, Vladimir Shamanov, was de commandant van Boedanov in Tsjetsjenie. De twee zouden vrienden zijn.

²⁸² Er waren (op 21 september) een paar duizend demonstranten, met name studenten, met spandoeken als: “Boedanov en Basayev – beide moordenaars”.

²⁸³ In eerste instantie (op 19 september) had Speciaal Vertegenwoordiger Dmitri Kozak juist laten doorschermen het besluit tot gratieverlening te ondersteunen. Sergei Borisov, “No pardon for Budanov”, Transitions Online (27 september 2004); Interfax, “Chechnya indignant over Clemency Commission’s pardon for Budanov (19 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

gearresteerd door Lapin en zijn legerunit. Op 14 oktober 2003 startte het proces, waarmee voor het eerst een federale agent voor een Tsjetsjeense rechtbank terecht moest staan. Toen Lapin claimde dat hij wegens posttraumatische stress niet terecht zou kunnen staan in Grozny, zou het proces echter uitgesteld zijn. Lapin heeft verzocht door een jury elders in Rusland te worden berecht. Er is voor zover bekend nog geen beslissing genomen. In de tussentijd zou Lapin al weer aan het werk zijn als agent.²⁸⁴

In twee andere processen voor de militaire rechtbank van Rostov-on-Don werden militairen door jury's vrijgesproken. Zo werden kapitein Eduard Ulman en drie andere officieren van de militaire veiligheidsdienst in april vrijgesproken van de moord op zes Tsjetsjeense burgers, omdat zij deze misdaden op bevel van hogerhand hadden begaan. In juni werden wederom twee Russische officieren vrijgesproken van moord op twee Tsjetsjeense burgers. In november heeft de militaire kamer van het Hooggerechtshof dit vonnis echter nietig verklaard en een nieuw proces verordonneerd.²⁸⁵

---

²⁸⁴

AI, "Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004).

²⁸⁵

AI, "Normalization in whose eyes?" (23 juni 2004); De Volkskrant: "Tsjetsjenen vermoord: vrijspraak" (30 juni 2004); Fyodor Zavyalov, "Six Russian military face trial for murdering 6 Chechen civilians", Tass 346 (20 november 2003); Denis Bulanichev, "Captain Ulman: Send the prosecutors into battle", Gazeta.ru (20 mei 2004); EIDHR, Newsletter no. 24/2004; Andrei Piontkovsky, "Russia must be true to its words in Chechnya", in The Moscow Times (8 juni 2004); EU Newsletter no. 43/2004, "Democracy and Human Rights in Russia, 5-12 November 2004".

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

4 Ontheemden uit Tsjetsjenië, in de Russische Federatie

4.1 Inleiding

In hoofdstuk drie is de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië besproken. In dit hoofdstuk wordt informatie verstrekt over de situatie van Tsjetsjeense ontheemden die naar andere deelrepublieken in de Russische Federatie zijn gevlucht. Aandacht zal worden geschonken aan de juridische status van ontheemden, de humanitaire situatie en de veiligheidssituatie in de buurrepublieken waar het merendeel van de ontheemden zich bevindt, alsmede aan de mogelijkheid voor Tsjetsjenen zich elders in de Russische Federatie te vestigen. Voor de federale juridische context zij verwezen naar paragraaf 3.1.

In totaal verblijven ongeveer een half miljoen etnisch Tsjetsjenen elders in de Russische Federatie, waarvan een groot aantal reeds decennia lang. Uit heel Rusland, maar met name uit Ingoesjetië, zijn in de verslagperiode naar schatting circa 30.000 Tsjetsjeense ontheemden teruggekeerd.²⁸⁶ Voor Tsjetsjenen is het in de verslagperiode steeds moeilijker geworden in hun onderhoud te voorzien, als gevolg van de door de vele aanslagen sterk toegenomen discriminatie (weinig werkgevers willen nog een baan geven aan een Tsjetsjeen) en de druk die op hen wordt uitgeoefend om terug te keren, bijvoorbeeld door bepaalde voorzieningen te staken. Tegelijkertijd is de sociaal-economische situatie in Tsjetsjenië licht verbeterd, doordat uitkeringen daar wel uitbetaald worden en veel gezinnen recht hebben op compensatiebetalingen. De grootste barrière voor terugkeer blijft uiteraard de slechte veiligheids- en mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië. Er zijn geen gevallen bekend van Tsjetsjenen die (fysiek) gedwongen werden terug te keren naar Tsjetsjenië.

4.2 Juridische status van ontheemden in de Russische Federatie²⁸⁷

Statusverlening gedurende het eerste conflict in Tsjetsjenië (1994-1996)

Ontheemden uit Tsjetsjenië kregen gedurende het vorige conflict in Tsjetsjenië vrij eenvoudig de juridische status van 'Forced Migrant'²⁸⁸ (FM).²⁸⁹ Deze status was

---

²⁸⁶ In 2003 keerden 19.000 mensen terug naar Tsjetsjenie; in de eerste helft van 2004 12.000. Ongeveer 20% van de terugkeer was gefaciliteerd door UNHCR en de autoriteiten.

²⁸⁷ O.a. Norwegian Refugee Council, "Profile of internal displacement: Russian Federation" (15 januari 2004); PACE, "Situation of refugees and internally displaced persons in the Russian Federation" Doc. 10118 (25 maart 2004).

²⁸⁸ De Russische regelgeving kent de status 'ontheemde' niet. De 'Forced Migrant' status is echter vergelijkbaar.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

gebaseerd op de 'Law on Forced Migrants' van 28 december 1995.²⁹⁰ De status van FM kon worden aangevraagd bij de Federale Migratiedienst en haar vertegenwoordigers in de regio's. Een aanzienlijk deel van de ontheemden die deze status aanvroeg, bestond uit etnisch Russen.²⁹¹ Na ontvangst van een FM-certificaat kwam men in aanmerking voor een woonvergunning elders in de Russische Federatie, huisvesting, medische verzorging en eventuele financiële ondersteuning. Ook mocht men op basis van deze status werken en studeren. Circa 162.000 ontheemden hebben als gevolg van het vorige conflict in Tsjetsjenië een FM-status verkregen in 79 regio's van de Russische Federatie.²⁹²

Statusverlening gedurende de interim-periode (1996-1999)

Na de totstandkoming van het akkoord van Chasavjoert in augustus 1996²⁹³ werd het gewapende conflict in Tsjetsjenië door de Russische autoriteiten als beëindigd beschouwd. Personen die na augustus 1996 Tsjetsjenië verlieten, kwamen derhalve niet meer in aanmerking voor de FM-status. Voor wat het verkrijgen van nieuwe identificatiedocumenten betreft, vielen zij onder het reguliere regime, hetgeen inhield dat men een aanvraag daartoe moest indienen in de plaats waar men een permanente woonplaatsregistratie had.

Statusverlening gedurende het tweede conflict (sinds september 1999)

Sinds het uitbreken van het huidige conflict in Tsjetsjenië zijn vrijwel geen FM-statussen toegekend. De Russische autoriteiten beschouwden, voordat zij het 'normalisatieproces' startten, het huidige conflict als een 'antiterroristische operatie' en zagen de ontheemden, die het gebied als gevolg van deze operatie

---

²⁸⁹ Volgens officiële cijfers ontvluchtten circa 450.000 mensen Tsjetsjenië gedurende het eerste conflict.

²⁹⁰ Deze wet vormde een amendement op de 'Law on forcibly displaced persons' van februari 1993. Artikel 1 van de nieuwe wet kent de volgende definitie van 'forced migrant': "A forced migrant shall be a citizen of the Russian Federation, who was forced to leave his/her place of permanent residence due to violence committed against him/her or members of his/her family or persecution in other forms, or due to a real danger of being subject to persecution for reasons of race, nationality, religion, language or membership of some particular social group or political opinion following hostile campaigns with regard to individual persons or groups of persons, mass violations of public order."

²⁹¹ Het betrof daarbij voornamelijk etnisch Russen omdat de ontheemden van andere etniciteit (met name etnisch Tsjetsjenen, maar onder andere ook etnisch Ingoesj) er vanuit gingen terug te keren naar Tsjetsjenië na afloop van de vijandelijkheden. Zoals bekend liep het conflict van 1994-1996 uit op het akkoord van Chasavjoert (zie paragraaf 2.2). De meeste etnisch Russen zagen geen heil in terugkeer naar Tsjetsjenië en hoopten in andere delen van de Russische Federatie een nieuw bestaan te kunnen opbouwen.

²⁹² UNHCR Papers van februari en 21 augustus 2003. De FM-statussen zijn ook thans nog geldig, doch zijn deze in de meeste gevallen reeds enige jaren geleden omgezet in een permanente woonregistratie op een nieuw adres, buiten Tsjetsjenië. Medio 2003 waren er nog 60.284 ontheemden met een FM-status, waarvan waarschijnlijk een aanzienlijk aantal de FM-status niet wenst te beëindigen wegens de uitkeringen waar statushouders recht op hebben.

²⁹³ Zie tevens hoofdstuk 2.2.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

ontvluchtten, als personen die tijdelijk hun woonplaats verlieten. Van 1999 tot aan februari 2003 is de status van 'forced migrant' nog slechts aan 13.232 ontheemden uit Tsjetsjenië toegekend.²⁹⁴ Van januari tot oktober 2002 betrof het slechts 768 personen.²⁹⁵ Recentere cijfers zijn dezerzijds niet voor handen. Het ging bij het verstrekken van de 'forced migrant' status vrijwel altijd om personen met een andere dan de Tsjetsjeense etniciteit²⁹⁶, die vaak al gedurende het eerste conflict gevlucht waren, maar vanwege de zeer langdurige procedures, nu pas de status toegekend kregen.

Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de regionale migratiediensten twee dagen na het uitbreken van het tweede conflict zijn geïnstrueerd om een nieuwe interpretatie te geven aan de 'Law on Forced Migrants': voortaan kregen alleen ontheemden die vervolgd werden een 'forced migrant' status. Volgens de instructie is vervolging door het Russische leger of politie niet mogelijk, omdat deze troepen juist aanwezig zijn om de rechtsorde en democratie te herstellen en vervolging door de rebellen kan evenmin een status opleveren, omdat de Russische troepen aanwezig zijn om bescherming te bieden.²⁹⁷

In de praktijk is het slechts incidenteel mogelijk gebleken om na een lange rechtsgang alsnog de status van 'forced migrant' te verkrijgen. Zelfs in gevallen waarin Tsjetsjenen, met de hulp van NGO's, duidelijke bewijzen hadden geleverd van vervolging door de rebellen als gevolg van hun werkzaamheden voor de Russische autoriteiten in Tsjetsjenië, werd over het algemeen de status van 'forced migrant' geweigerd.²⁹⁸

Aangenomen mag worden dat de situatie voor ontheemden die tijdens het vorige conflict Tsjetsjenië waren ontvlucht, door de hierboven beschreven wettelijk vastgelegde rechten beter was en is, dan voor de ontheemden die tijdens het tweede conflict zijn gevlucht. Desondanks kon ook de groep etnisch Tsjetsjeense ontheemden die het vorige conflict ontvluchtte op problemen stuiten. Dit kwam omdat in de praktijk aan deze wettelijk vastgelegde rechten, door discriminatie jegens onder andere Tsjetsjenen (zie paragraaf 4.4), niet altijd de hand werd gehouden. Andere Noord-Kaukasische volken hebben vergelijkbare problemen ondervonden.

---

²⁹⁴ Onder andere: UNHCR, "UNHCR Paper" (feb. 2003).

²⁹⁵ Norwegian Refugee Council, "Profile of internal displacement: Russian Federation" (15 januari 2004).

²⁹⁶ Vrijwel altijd etnisch Russen.

²⁹⁷ Memorial, "The internally displaced persons" en Moscow Helsinki group, "Nationalism, xenophobia and intolerance in contemporary Russia".

²⁹⁸ Ibidem.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In de verslagperiode is door de mensenrechtenorganisatie Memorial melding gemaakt van problemen bij het verlengen van de FM-status. Zo zou het zijn voorgekomen dat overheidsfunctionarissen ten onrechte stelden dat betrokkene wegens ontvangst van compensatiebetalingen niet langer recht zou hebben op een FM-status.²⁹⁹ Andere bronnen berichtten niet over dergelijke problemen.

Registratie als 'Persoon die tijdelijk zijn vaste verblijfplaats heeft verlaten in verband met terroristische acties'

Tot op heden is de juridische status van de ontheemden die na 2001 Tsjetsjenië zijn ontvlucht, onduidelijk. De Russische Federale Migratiedienst registreerde de ontheemden die zich binnen de Russische Federatie bevonden, als 'personen die tijdelijk hun vaste verblijfplaats hebben verlaten in verband met terroristische acties' (PTV). Deze categorie komt echter niet in de bestaande Russische wetgeving voor. De registratie heeft slechts humanitaire en statistische doeleinden.³⁰⁰ Ontheemden dienden voor deze registratie formulier nummer 7 in te vullen dat na registratie door de autoriteiten als bewijs van registratie aan betrokkenen werd uitgereikt. Het formulier is geen identiteitsdocument, maar kan wel toegang geven tot humanitaire hulp. Deze registratie vond plaats in Tsjetsjenië, Ingoesjetië, Dagestan, Noord-Ossetië en Stravropol-Krai. In de periode 1999-2002 werden in totaal zo'n 600.000 mensen met behulp van formulier nummer 7 als binnenlands ontheemde geregistreerd.³⁰¹ In 2003 stonden nog 255.900 Tsjetsjeense ontheemden met een formulier nummer 7 geregistreerd in TAC's, waarvan 49.200 in Ingoesjetië, 200.100 in Tsjetsjenië en 6.600 in andere Russische regio's.³⁰²

Sinds 2002³⁰³ zijn de autoriteiten echter gestopt met deze registratie voor humanitaire doeleinden. Zonder deze registratie hebben ontheemden formeel geen toegang tot humanitaire hulp door de Russische overheid, zoals voedsel en accommodatie in de door de Russische autoriteiten georganiseerde kampen.³⁰⁴

---

²⁹⁹ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 38-42.

³⁰⁰ In de praktijk wordt door sommige ontheemden deze registratie abusievelijk als erkenning van hun ontheemdenstatus gezien.

³⁰¹ In 1999 waren dat er 309.000 (257.600 in Ingoesjetië, 34.300 in Tsjetsjenië en 17.100 in andere Russische regio's). In 2000 waren het er 248.000 (45.600 in Ingoesjetië, 197.100 in Tsjetsjenië en 5.300 in andere Russische regio's). In 2001 waren dat er 11.500 (5.700 in Ingoesjetië, 3.800 in Tsjetsjenië en 1.900 in andere Russische regio's). In 2002 waren dat er 150 (71 in Ingoesjetië, 79 in andere Russische regio's). Cijfers FMS (mei 2004).

³⁰² Cijfers FMS (mei 2004).

³⁰³ In het vorige ambtsbericht wordt april 2001 als einddatum genoemd. Uit thans beschikbare cijfers van de FMS blijkt echter (zie noot hierboven) dat in 2002 nog een klein aantal mensen (150) werd geregistreerd met formulier nummer 7.

³⁰⁴ Ongeregistreerde ontheemden kunnen wel hulp krijgen van lokale NGO's en internationale organisaties.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Het internationale Rode Kruis en de 'Danish Refugee Council' (DRC) registreren echter nog wel ontheemden.

Bij vestiging van ontheemden in een nieuwe woonplaats in één van de omliggende deelrepublieken in de Noordelijke Kaukasus werd door lokale autoriteiten soms het bezit van 'formulier nummer 7' als voorwaarde gesteld voor woonregistratie in de nieuwe woonplaats.

4.3 Documenten in de Russische Federatie

Identificatieplicht

In de Russische Federatie dient iedereen die ouder is dan 14 jaar zich te allen tijde te kunnen legitimeren met een binnenlands paspoort.³⁰⁵ Het eerste paspoort is geldig tot de twintigste verjaardag, het tweede paspoort is geldig vanaf twintig jaar tot en met 44 jaar en het derde paspoort blijft vanaf 45 jaar de rest van het leven geldig.³⁰⁶ In het binnenlands paspoort staan voornaam, achternaam, geslacht, geboortedatum en geboorteplaats vermeld.³⁰⁷ Tevens vermeldt het paspoort of de houder beschikt over een woonplaatsregistratie, of de houder de dienstplicht vervuld heeft en of de houder getrouwd of gescheiden is. Mocht de houder kinderen jonger dan 14 jaar hebben, dan staan deze vermeld in het paspoort van een van de ouders. Tevens bevat een paspoort een foto van de houder. Op vrijwillige basis kan informatie over de bloedgroep en rhesusfactor van de paspoorthouder in het document worden opgenomen.

Woonregistratie ('propiska')

Op basis van de grondwet en andere federale wetgeving heeft een ieder het recht zich te vestigen waar hij wil. De registratieplicht behelst formeel niet meer dan het informeren van het paspoortbureau van de plaatselijke politie over het nieuwe woonadres.³⁰⁸ In de praktijk worden de wetgeving alsmede de vonnissen van het

---

³⁰⁵ Naast het binnenlands paspoort kan als identiteitsdocument dienen: de militaire kaart (alleen van toepassing voor hen die in het leger hebben gediend), het rijbewijs en elke andere identiteitskaart waar zowel een foto als een naam van de houder op vermeld staat en tevens informatie wordt geleverd over de persoon (bijvoorbeeld een werkpasje).

³⁰⁶ Indien persoonlijke wijzigingen daartoe aanleiding geven, kan buiten de genoemde tijdstippen eveneens het paspoort vernieuwd worden. Gedacht kan hierbij onder andere worden aan naams- en sexewijzigingen van de houder.

³⁰⁷ In Sovjetpaspoorten werd tevens de etniciteit van de drager vermeld. Deze informatie wordt hedentendage niet meer in het paspoort vermeld.

³⁰⁸ In de volksmond wordt nog steeds de sovjetterm 'propiska' gebezigd, ook al is het inmiddels formeel niet meer vereist om toestemming te vragen voor het verhuizen naar een andere plaats, zoals in de voormalige Sovjet-Unie wel verplicht was middels de propiska.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Hooggerichtshof en het Constitutionele Hof waarin de vrijheid van vestiging werd gewaarborgd, niet (geheel) door alle regio's geïmplementeerd.³⁰⁹

Woonregistratie is ook verplicht indien iemand voor kortere tijd, bijvoorbeeld wegens familiebezoek, vakantie, studie of ziekenhuisopname, buiten de eigen woonplaats verblijft. Het verschilt van gemeente tot gemeente vanaf hoeveel dagen registratie verplicht is. Zo moet eenieder die meer dan 72 uur in Moskou verblijft, zich daar laten registreren. Woonregistratie kan tijdelijk of permanent zijn. Alleen permanente woonregistratie geeft volledige rechten op onder andere sociale zekerheid. Tijdelijke registratie is doorgaans voor 1, 3 of 6 maanden. Alleen personen met een tijdelijke registratie voor minimaal 6 maanden komen in aanmerking voor onder andere kinderbijslag, bijstand en een gratis ziektekostenverzekering.³¹⁰ Speciale toelagen die uit het gemeentebudget worden gefinancierd, zijn over het algemeen voorbehouden aan inwoners met een permanente woonregistratie. In enkele regio's worden alle uitkeringen alleen verstrekt aan personen met een permanente woonregistratie.

Tijdelijke registratie wordt verleend in de vorm van een inlegformulier bij het binnenlands paspoort. Permanente registratie geschiedt middels een stempel in het binnenlands paspoort. In geval van verhuizing naar een andere gemeente wordt een nieuwe stempel in hetzelfde binnenlands paspoort geplaatst.³¹¹

Aanvraag paspoort

Reeds in 1997 bepaalde het Hooggerichtshof dat iedere Rus het recht heeft op paspoortafgifte in zowel de daadwerkelijke woonplaats (de plaats waar hij tijdelijk geregistreerd staat) als de plaats van permanente woonregistratie. Dit werd bevestigd door order 347, uitgevaardigd door het ministerie van Binnenlandse Zaken op 24 mei 2003. In geval Tsjetsjeense ontheemden er voor kiezen het paspoort in hun daadwerkelijke woonplaats aan te vragen, duurt het doorgaans erg lang voordat zij hun nieuwe paspoort ontvangen, omdat de formulieren naar Tsjetsjenië worden gestuurd, van waaruit het paspoort per post moet worden opgestuurd. In verschillende regio's³¹² komt het in de praktijk veelvuldig voor dat politieagenten Tsjetsjeense ontheemden zonder (permanente) woonregistratie doorverwijzen naar de paspoortbureaus in Tsjetsjenië.³¹³ Indien een dergelijk geval

---

³⁰⁹ Met name niet door de relatief welvarende gebieden die grote groepen migranten aantrekken, zoals Moskou, St. Petersburg en de zuidelijke regio's Krasnodar en Stavropol.

³¹⁰ Ziekenhuizen verstrekken aan iedereen, ongeacht hun vorm van registratie, noodhulp. In principe kan een persoon zonder geld of ziektekostenverzekering niet meer dan 3 dagen gratis in het ziekenhuis verblijven.

³¹¹ O.a. Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004).

³¹² O.a. Moskou en Sint Petersburg.

³¹³ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 73-74. O.a. Memorial Human

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

aan de rechter wordt voorgelegd, zal in het voordeel van de ontheemde beslist worden; soms niet door de lagere rechtbank, maar in ieder geval wel door de hoven.³¹⁴

Iedere Russische staatsburger diende uiterlijk 30 juni 2004 zijn paspoort om te wisselen voor een binnenlands paspoort nieuwe stijl. Personen die vanaf die datum niet over een geldig paspoort beschikken, dienen een boete te betalen. Zij krijgen vervolgens een tijdelijk identiteitsbewijs en dienen onverwijld een nieuw binnenlands paspoort aan te vragen bij de lokale autoriteiten waarbij zij als permanent inwoner staan geregistreerd. De regel dat personen zich voor de omruil voor het binnenlands paspoort nieuwe stijl ook mochten wenden tot de autoriteiten in hun tijdelijke, daadwerkelijke woonplaats, zou sinds 1 juli 2004 niet meer gelden.

Uitgifte paspoorten in Tsjetsjenië

Sinds in 2001 de paspoortkantoren weer operationeel werden in Tsjetsjenië, dienen ontheemden zonder nieuwe woonregistratie³¹⁵ in principe in hun oude woonplaats in Tsjetsjenië een nieuw binnenlands paspoort aan te vragen. Hetzelfde geldt voor ongeregistreerde ontheemden die hun binnenlands paspoort hebben verloren of die pas na hun vlucht uit Tsjetsjenië de leeftijd hebben bereikt waarop zij een binnenlands paspoort moeten (of willen) aanvragen. In de praktijk levert dit gevaar op voor betrokkenen: personen die zonder documenten in Tsjetsjenië reizen, lopen groot risico gearresteerd te worden. Hier komt bij dat het bereiken van het paspoortkantoor niet een garantie geeft voor het verkrijgen van een paspoort: het is geregeld voorgekomen dat mensen lange tijd moesten wachten, dat het kantoor in kwestie geen blanco paspoorten meer in voorraad had of dat hoge steekpenningen werden gevraagd. Het verkrijgen van een paspoort duurde in Tsjetsjenië aanmerkelijk langer dan in de rest van de Russische Federatie, aangezien extra controlemaatregelen moeten worden uitgevoerd alvorens de lokale overheid over kan gaan tot afgifte van het paspoort. In de vorige verslagperiode kreeg de aanvrager dan een tijdelijk document. Deze regeling is in juli 2003 echter beëindigd, omdat er zoveel valse tijdelijke paspoorten circuleerden.

In september 2004 maakten de Tsjetsjeense autoriteiten bekend dat alle Tsjetsjeense inwoners een binnenlands paspoort nieuwe stijl hadden ontvangen. In totaal waren 770.000 paspoorten uitgereikt. Vorrts zou de wachttijd voor een

---

Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004).

³¹⁴ O.a. Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004).

³¹⁵ In dit geval betreft het uitdrukkelijk ook ontheemden van andere dan de Tsjetsjeense etniciteit.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

binnenlands paspoort zijn teruggebracht van 2 maanden tot de voor heel Rusland gebruikelijke periode van 10 tot 15 dagen.³¹⁶

In de periode van september 1999 tot voorjaar 2000 mochten geen internationaal geldige (“buitenlandse”) paspoorten worden afgegeven aan Tsjetsjeense ontheemden. Ook na opheffing van dit verbod is het echter moeilijk gebleven om in de plaats van tijdelijke woonregistratie een internationaal geldig paspoort te verkrijgen, omdat hiervoor bericht van de Tsjetsjeense autoriteiten dient te worden afgewacht, dat betrokken persoon toestemming heeft de Russische Federatie te verlaten.³¹⁷

Het was de bedoeling per 1 januari 2004 wederom internationaal geldige paspoorten af te geven in Tsjetsjenië. Voor zover dezerzijds bekend is Tsjetsjenië echter nog steeds de enige regio in Rusland waar de paspoort- en visadienst van het ministerie van Binnenlandse Zaken niet bevoegd is internationaal geldige paspoorten af te geven.³¹⁸

4.4 Situatie in de aangrenzende deelrepublieken³¹⁹

4.4.1 Algemeen

Na het uitbreken van het tweede Tsjetsjeense conflict, was Ingoesjetië de enige regio in Rusland die de grenzen open stelde voor Tsjetsjeense ontheemden. In mei 2000 verbleven dan ook circa 230.000 ontheemden in Ingoesjetië; dit terwijl Ingoesjetië normaal gesproken slechts 360.000 inwoners telt. Eind juli 2004 verbleven nog circa 50.000 ontheemden in Ingoesjetië.³²⁰ Cijfers over ontheemden in Dagestan variëren tussen de 5.000 en 10.000. In Noord-Ossetië bevinden zich circa 4.000 ontheemden. In de andere omliggende deelrepublieken en provincies

---

³¹⁶ Itar-Tass, “Chechnya completes passport reform” (23 september 2004); BBC, “Old Soviet passport replacement effort completed in Chechnya” (23 september 2004).

³¹⁷ Iemand die gezocht wordt wegens criminele activiteiten of bijvoorbeeld hoge schulden heeft, mag het land niet verlaten.

³¹⁸ Itar-Tass, “Chechnya completes passport reform” (23 september 2004). Wel krijgt Tsjetsjenië jaarlijks circa 1.000 paspoorten toegewezen ter verstrekking aan Tsjetsjenen die voor een pelgrimstocht naar Saudi-Arabië willen reizen. Aset Murtazaliev, “Selling passports in Chechnya”, in Chechnya Weekly no. 14 (7 april 2004).

³¹⁹ Bronnen onder andere: US Department of State, Country Report Russia 2003 (februari 2004); UN OCHA, “Consolidated Inter-Agency Appeal 2004: Chechnya” (november 2003); Human Rights Watch, ‘Russia spreading despair: Russian abuses in Ingushetia’ (september 2003), International Helsinki Federation, ‘Still in a state of terror: Chechnya after the referendum’ (september 2003), World Food Program Monthly Reports en UNICEF Humanitarian Assistance in the Northern Caucasus Situation Reports.

³²⁰ UNHCR, “Operations Situation Report” (juli 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

(zoals Kabardino-Balkarië en Stavropol) verblijven in totaal enige duizenden Tsjetsjeense ontheemden.

In de verslagperiode is het conflict in Tsjetsjenië tot op zekere hoogte overgeslagen naar de rest van de Noordelijke Kaukasus. Met name in Ingoesjetië is zowel de veiligheids- als de mensenrechtensituatie sterk verslechterd. Ook in Dagestan is de veiligheidssituatie verslechterd en in Karatsjevo-Tsjerkessië en Kabardino-Balkarië hebben zich recentelijk zorgelijke veiligheidsincidenten voorgedaan. Bovendien zijn er thans aanzienlijke spanningen tussen etnisch Osseten en etnisch Ingoesj en Tsjetsjenen in Noord-Ossetië als gevolg van de gijzeling in Beslan.

4.4.2 Situatie in Ingoesjetië

In de verslagperiode is de veiligheids- en mensenrechtensituatie in Ingoesjetië zodanig verslechterd (zowel voor Tsjetsjeense ontheemden als voor Ingoesjeten), dat inmiddels alle vormen van geweld en mensenrechtenschendingen die in Tsjetsjenië plaatsvinden, ook in Ingoesjetië voorkomen, hoewel op minder groter schaal.

Verslechtering veiligheidssituatie in Ingoesjetië

Ingoesjetië was de enige Russische regio die na het uitbreken van het tweede Tsjetsjeense conflict de grenzen openstelde en de Tsjetsjeense ontheemden gastvrij opving. Ingoesjeten en Tsjetsjenen zijn historisch, etnisch en cultureel nauw aan elkaar verwant. Ruslan Aushev, tot april 2002 president van Ingoesjetië, wist op zeer bekwame wijze een goede verstandhouding met de federale autoriteiten te bewaren, terwijl hij tegelijkertijd tot op zekere hoogte contacten onderhield met Maskhadov. Op deze wijze slaagde hij er in Ingoesjetië buiten het conflict te houden en konden Tsjetsjeense ontheemden op bescherming en een gastvrij onthaal rekenen. Aushev werd echter opgevolgd door een Kremlkandidaat, voormalig FSB-generaal Murat Zjazikov. Onder het bewind van president Zjazikov is Ingoesjetië door een combinatie van factoren in een spiraal van geweld terecht gekomen.³²¹

President Zjazikov kwam met de federale autoriteiten een actieplan overeen om druk uit te oefenen op Tsjetsjeense ontheemden om terug te keren naar hun eigen land. Voorts gaf hij de Tsjetsjeense autoriteiten, waaronder de veiligheidsdienst, toestemming activiteiten in Ingoesjetië te ontplooiën. Ook de Ingoesjetische politie en veiligheidsdienst, alsmede federale troepen (die belangrijke bases in Ingoesjetië hebben) werden ingezet in de strijd tegen het Tsjetsjeense verzet. Hierbij waren,

³²¹

O.a. Jeremy Bransten, "Is a Chechnya-style conflict brewing in Ingushetia?", RFE/RL (12 juli 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

met name sinds zomer 2003, niet alleen (vermeende) rebellen het doelwit, maar ook bijvoorbeeld leiders van de Tsjetsjeense gemeenschap in Ingoesjetië en een ieder die zich kritisch opstelde ten aanzien van de wijze waarop van beide kanten werd opgetreden in het conflict. In toenemende mate werd in dit kader gebruik gemaakt van illegale middelen, zoals bedreiging, onrechtmatige arrestatie en detentie, mishandeling, ontvoering, verdwijning en soms zelfs moord. Meestal werden dergelijke mensenrechtenschendingen begaan door leden van de Tsjetsjeense en federale veiligheidsdiensten.³²²

Tegelijkertijd begonnen de Tsjetsjeense rebellen in toenemende mate acties tegen federale troepen op Ingoesjetisch grondgebied uit te voeren. Zij werden hierbij steeds vaker gesteund door Ingoesjetische opstandelingen. De kern van de Ingoesjetische rebellengroepering wordt gevormd door wahabisten die een islamitische staat nastreven in Ingoesjetië, dan wel in een groter deel van de Noordelijke Kaukasus.³²³ De situatie in Ingoesjetië in de afgelopen twee jaar is een vruchtbare bodem gebleken voor groei van de fundamentalistische islam in Ingoesjetië: onder de bevolking heerst grote onvrede over de al maar verslechterende levensomstandigheden in het toch al straatarme Ingoesjetië³²⁴, de omvangrijke corruptie, werkloosheid, criminaliteit en –een zeer belangrijke factor– de sterke toename van ernstige mensenrechtenschendingen die straffeloos plaatsvinden, waardoor de bevolking het vertrouwen in het overheidsgezag verliest.³²⁵

Vrijwel wekelijks deden zich in de verslagperiode in Ingoesjetië gewelddadige incidenten voor. Van de kant van zowel Tsjetsjeense als Ingoesjetische rebellen werden geregeld aanslagen gepleegd op federale troepen en op Ingoesjetische overheidsfunctionarissen.³²⁶ Vrijwel dagelijks voerden de Ingoesjetische,

---

³²² O.a. International Helsinki Federation, “The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia (15 september 2004).

³²³ Op de website van de Tsjetsjeense rebellen werd begin juli 2004 een brief gepubliceerd waarin een jihad in Ingoesjetië werd verkondigd door de ‘Military Madzhlisul Sura’ (interim militaire assemblee) van Ingoesjetië, met als doel Ingoesjetië te bevrijden van federale troepen en andere “buitenlandse indringers”. De doodstraf werd afgekondigd voor samenwerking met de “Russische bezetters”. (www.kavkaz.memo.ru of kavkazcenter.com). In december arresteerde de FSB 3 rebellen die zouden hebben deelgenomen aan de aanvallen van juni. Deze rebellen zouden deel uitmaken van een terroristische organisatie genaamd Halifat, onder leiding van de Arabier Abu Dzeit. Itar-Tass (27 december 2004).

³²⁴ Na Tsjetsjenië, is Ingoesjetië de armste deelrepubliek van de Russische Federatie. Zie UNDP, “Human Development Report Russian Federation 2004” (2004).

³²⁵ O.a. Jeremy Bransten, “Is a Chechnya-style conflict brewing in Ingushetia?”, RFE/RL (12 juli 2004); SwissPeace, “Fast Risk Assessment Ingushetia: April to June 2004”; AFP, “Tears and Ruins after anti-rebel police sweep in Ingushetia” (5 juli 2004).

³²⁶ Zo vond op 6 april 2004 een zelfmoordaanslag plaats op president Zjazikov, door met een auto volgepakt met explosieven op het konvooi van de president in te rijden. De president raakte slechts licht gewond, maar er waren ook 6 zwaar gewonden. O.a. Itar-Tass 59 (6 april

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Tsjetsjeense en/of federale politie en veiligheidsdiensten gerichte acties uit, waarbij onder andere (vermeende) rebellen werden gearresteerd, wapendepots werden ontdekt en explosieven onschadelijk werden gemaakt. Dikwijls vonden tijdens deze acties vuurgevechten plaats.³²⁷

Bij de aanslagen door rebellen zijn geregeld burgerslachtoffers gevallen, die het ongeluk hadden zich toevallig in de buurt van een aanslag te bevinden. Slechts in een geval werd een aanslag gepleegd die burgers als doelwit had. Bij deze aanslag op 4 juni 2004 werd een bom, opgevuld met schroot, tot ontploffing gebracht op de drukbezochte markt van Samara, waarbij 11 doden en 70 gewonden vielen. De overheersende opinie onder de lokale bevolking is dat de aanslag is gepleegd door rivaliserende bendes, die al langer vechten over de controle van de markt. De autoriteiten hielden in eerste instantie rekening met zowel die verklaring als het alternatief, dat de aanslag gepleegd zou zijn door Tsjetsjenen. Een prijs van US\$ 17.000 werd uitgelooft voor informatie die zou leiden tot aanhouding van de daders. Vervolgens richtte de opsporing zich echter voornamelijk op de Tsjetsjeense gemeenschap: op grote schaal werden huizen doorzocht en mensen gearresteerd, waarbij de autoriteiten dikwijls gewelddadig optraden. Dit leidde tot protestdemonstraties van zowel Tsjetsjenen als Ingoesjeten in Samara. Een week na de explosie zouden 5 Tsjetsjeense mannen zijn aangehouden met explosieven identiek aan die, die waren gebruikt bij de aanslag. De Tsjetsjeense gemeenschap in Samara heeft ten stelligste ontkend dat deze mannen, of wie dan ook van de Tsjetsjeense gemeenschap betrokken zou zijn bij de aanslag, en heeft zelf een prijs van US\$ 10.000 uitgelooft voor informatie over de werkelijke daders.³²⁸

In de nacht van 21 op 22 juni 2004³²⁹ vond een grootschalige offensief plaats in Nazran (de hoofdstad van Ingoesjetië), met gelijktijdige aanvallen in Tsjetsjenië³³⁰, Dagestan³³¹ en elders in Ingoesjetië (Karabulak en Sleptovskaya).³³²

---

³²⁷ 2004). Op 15 september 2004 brachten twee Tsjetsjeense zelfmoordterroristen een truck tot ontploffing voor het FSB-gebouw in Magas, Ingoesjetië, waarmee zij 2 mensen doodden en 25-40 gewonden maakten. Ook politieagenten waren geregeld het doelwit van aanslagen. Zie UNSECOORD, "Media Monitoring of reported incidents in the North Caucasus", periode mei 2003 t/m december 2004; alsmede de artikelen op de website Prague Watchdog en de FAST updates van SwissPeace voor dezelfde periode.

³²⁸ Nick Paton Walsh, "Fresh terror fears as bomb kills nine in Russian market", in The Guardian (5 juni 2004); www.eng.kavkaz.memo.ru, "Samara's Chechens, Ingush demand equal rights" (14 juni 2004); MosNews, "Chechen diaspora offers \$10K Samara blast capture" (17 juni 2004).

³²⁹ Om de psychologische schade van acties zo groot mogelijk te laten zijn, hebben de rebellen de gewoonte aanslagen e.d. te laten plaatsvinden op bijzondere feest- en herdenkingsdagen. 22 juni is de dag dat in heel Rusland het begin van de Tweede Wereldoorlog wordt herdacht.

³³⁰ In Tsjetsjenië voerden ruim 50 rebellen aanvallen uit op controleposten langs de weg Grozny-Nazran en bij de stad Avtoery.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In Ingoesjetië namen ruim 200 rebellen deel aan het offensief. Eerst werden de controleposten op de wegen rondom Nazran ingenomen, waarna een deel van de rebellen, gekleed als federale troepen (compleet met uitrusting en identiteitspas), het centrum binnentrok. Hun doel was zoveel mogelijk politie-, veiligheidsdienst- en justitiefunctionarissen te doden en hun kantoren te verwoesten. Ook werden diverse wapendepots leeggeplunderd. In totaal vielen 98 doden en 104 gewonden.³³³ De federale troepen arriveerden pas vroeg in de ochtend, toen de rebellen net vertrokken waren. Tot die tijd konden ze hun basis even buiten Nazran niet verlaten, omdat de weg werd gecontroleerd door een aantal rebellen-scherpschutters met nachtkijkers, materieel waarover de federale troepen niet beschikten. In reactie op het getoonde onvermogen van de federale troepen ontsloeg Poetin een aantal commandanten.³³⁴ Voorts liet Poetin een extra regiment (680 man) in Ingoesjetië stationeren.³³⁵

De groep die het offensief uitvoerde, bestond voornamelijk uit Ingoesjetische rebellen, onder leiding van de wahabist Magomed Yevloyev (bijnaam “Magas”). Daarnaast namen Tsjetsjeense rebellen deel en enkele etnisch Slaven en Arabieren. Basayev en Maskhadov hebben verklaard leiding te hebben gegeven aan de aanvallen. In de weken na het offensief vond een klopjacht plaats op de rebellen. Naast de circa 35 rebellen die volgens de autoriteiten op 22 juni zouden zijn gedood, is bij vuurgevechten in de weken daarna een aantal rebellen, waaronder Yevloyev, gedood.³³⁶ Voorts zouden ongeveer 30 van de aanvallers, alsmede een aantal politieagenten die hen hielpen³³⁷, zijn gearresteerd en zouden in diverse schuilplaatsen een deel van de gestolen wapens weer teruggevonden zijn.³³⁸

---

³³¹ In Dagestan vonden van 21 tot 24 juni gevechten plaats in Makhachkala (de hoofdstad van Dagestan). Het hoofd van de FSB in Dagestan en nog een andere FSB kolonel werden gedood en twee FSB-medewerkers raakten gewond. De aanvallers ontkwamen.

³³² Bronnen o.a.: Mikhail Globachev, “The local authorities taken unawares”, in *The New Times* (7 juli 2004); Lyubov Tsukanova, “Police caught in a trap”, in *The New Times* (8 juli 2004); The Jamestown Foundation, “Powers-that-be shrink from implications of Ingushetia raids” (30 juni 2004); David Jan Godfroid, “Zware gevechten in Ingoesjetië”, in *NRC Handelsblad* (22 juni 2004); Corine de Vries, “Basayev eist aanslagen Ingoesjetië op”, in *De Volkskrant* (28 juli 2004).

³³³ Onder de doden bevinden zich de waarnemend en plaatsvervangend ministers van Binnenlandse Zaken van Ingoesjetië, 29 politieagenten, 19 militairen, 5 officiers van Justitie, 7 grenstroepen, 10 leden van de federale FSB en 8 leden van de Ingoesjetische FSB. Voorts kwamen 23 burgers om het leven en raakten 25 burgers gewond.

³³⁴ David Jan Godfroid, “Poetin zet vier generaals aan de kant”, in *NRC Handelsblad* (20 juli 2004); *MosNews*, “Chief of general staff replaced by deputy” (19 juli 2004).

³³⁵ *Ria Novosti* en *Interfax* (12 juli 2004)

³³⁶ Ook een Arabische huurling, Abu Kuteiba, zou zijn gedood. Reuters, “Chechen warlord says won’t hurt Russians abroad” (2 juli 2004).

³³⁷ *The Moscow Times*, “3 Ingush policemen helped organize rebels’ June raid” (23 juli 2004).

³³⁸ UNSECOORD rapportage uit de periode 22 juni t/m 15 juli 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

*Verslechtering mensenrechtensituatie*³³⁹

Sinds zomer 2003 is het aantal ernstige mensenrechtenschendingen sterk gestegen in Ingoesjetië.³⁴⁰ Groepen die het meeste risico lopen, zijn Tsjetsjeense ontheemden in Ingoesjetië, alsmede mensen die kritiek uiten op de onrechtmatige wijze waarop veiligheidspersoneel te werk gaat³⁴¹.

In de verslagperiode zijn maandelijks circa 10 mensen verdwenen. Er zijn een paar gevallen van buitengerechtelijke executies gemeld.³⁴² Daarnaast is soms –zonder waarschuwing vooraf- op ongewapende burgers geschoten, omdat zij werden aangezien voor rebellen.³⁴³ Onrechtmatige arrestatie en detentie heeft geregeld plaatsgevonden.³⁴⁴ Arrestanten werden dikwijls (zwaar) mishandeld. Van een

---

³³⁹ O.a. International Helsinki Federation, “The silencing of human rights defenders in Chechnya and Ingushetia (15 september 2004); AI, HRW, the Medical Foundation for the Care of Victims of Torture and Memorial, “The situation in Chechnya and Ingushetia deteriorates” (8 april 2004); International Helsinki Federation, “Ingushetia: Enforced disappearances, extra-judicial killings and unlawful detentions” (4 augustus 2004); Action contre la Faim, Handicap International en Médecins du Monde, “Tchéchénie, retour en enfer” (maart 2004); berichten van Prague Watchdog periode mei 2003 t/m september 2004; persberichten van de Society for Russian-Chechen Friendship; Peter Baker, “Young men vanishing in Russian region”, in Washington Post (6 juni 2004); Yuri Bagrov, “Wave of abductions hits Russian Republic”, AP (24 mei 2004); Bliksemacties van AI inzake Ezhiev, Kuchiev, Osmaev en Altievo; Norwegian Refugee Council, ‘Global IDP database’ p. 49-50/IWPR/Memorial/UNHCR/IHF/HRW; AFP, “Tears and Ruins after anti-rebel police sweep in Ingushetia” (5 juli 2004); HRW, “Spreading despair: Russian abuses in Ingushetia” (september 2003).

³⁴⁰ Zie voor een overzicht met tal van recente voorbeelden; International Helsinki Federation, “Ingushetia: Enforced disappearances, extra-judicial killings and unlawful detentions” (4 augustus 2004).

³⁴¹ Zo werd op 4 juli 2004 Ali Astamirov, na herhaaldelijk bedreigd te zijn, in Nazran ontvoerd door drie onbekende mannen. De Tsjetsjeense Astamirov was de correspondent van AFP in Ingoesjetië en Tsjetsjenië. Sinds 4 juli is niets meer van hem vernomen. Ander voorbeeld: Officier van Justitie Rashid Ozdoyev schreef een onderzoeksrapport dat betrokkenheid van de FSB in tal van verdwijningen in Ingoesjetië impliceerde. Net na terugkeer uit Moskou, waar hij zijn rapport had overhandigd, werd Ozdoyev ontvoerd (op 11 maart 2004). Er zijn sterke aanwijzingen dat de FSB verantwoordelijk is voor zijn ontvoering, maar niemand (behalve de vader van Rashid) durft onderzoek te verrichten. Nog een voorbeeld: Imran Ezhiev, hoofd van de regionale afdeling van de NGO’s Society for Russian-Chechen Friendship en Moscow Helsinki Group, is diverse keren bedreigd, kortstondig gedetineerd en mishandeld, o.a. toen hij mensenrechtencommissaris Ella Pamfilova begeleidde bij haar bezoek van eind januari.

³⁴² Op 26 maart 2004 dwongen gemaskerde mannen 2 mannen in Nazran op straat te liggen, waarna zij geëxecuteerd werden. Op 2 maart werd door de Ingoesjetische FSB op de weg nabij Altievo een man uit zijn auto gesleurd en op de grond gegooid. Toen hij weg probeerde te kruipen, werd hij neergeschoten. Een auto die net op dat moment aan kwam rijden, werd beschoten, waarbij Isa Khazbiev gewond raakte en zijn dochter omkwam.

³⁴³ Zo werden op 25 maart 2004 door een Russische helikopter kogels en raketten afgevuurd op 4 jongeren die zich in een geparkeerde auto bevonden.

³⁴⁴ Zo werden arrestanten lange tijd vastgehouden zonder in staat van beschuldiging te worden gesteld.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

aantal van hen is na hun gevangenneming niets meer vernomen. Advocaten en familie kregen vaak geen toegang tot de gedetineerden. Er zijn berichten dat de politie in een aantal gevallen vals bewijsmateriaal (wapens, explosieven) zogenaamd bij fouilleren of een huiszoeking aantroffen.³⁴⁵ Federale, Tsjetsjeense en/of Ingoesjetische troepen hebben in de verslagperiode verscheidene “schoonmaakoperaties” in Tsjetsjeense ontheemdenkampen/nederzettingen in Ingoesjetië uitgevoerd, waarbij gevallen van bedreiging, mishandeling, diefstal, vernieling en onrechtmatige arrestatie zijn gerapporteerd.

In vrijwel alle bovengenoemde gevallen werd door de Ingoesjetische autoriteiten een onderzoek ingesteld. Vrijwel nooit leverde zo'n onderzoek echter resultaat op. Interventies van de kant van Ella Pamfilova (voorzitter presidentiële mensenrechtencommissie) en internationale mensenrechtenorganisaties hebben in een aantal gevallen wel succes gehad.³⁴⁶ Diverse keren hebben groepen Ingoesjetische en Tsjetsjeense burgers geprotesteerd tegen de willekeurige arrestaties en verdwijningen. Deze demonstraties konden ongehinderd plaatsvinden.

Tsjetsjeense ontheemden

In Ingoesjetië verblijven thans 25.000 tot 50.000 ontheemden. Volgens de Ingoesjetische president verbleven in augustus 31.000 ontheemden in Ingoesjetië, waarvan ongeveer 17.000 in TAC's; de rest zou bij familie of gastgezinnen verblijven.³⁴⁷ ECHO gaat uit van 10.000 ontheemden in zelf gemaakte noodwoningen en 15.000 bij familieleden. UNHCR gaf op 16 juli veel hogere cijfers: 50.000 ontheemden, waarvan 28.000 in private woningen en 24.000 verspreid over 181 TAC's. Volgens UNHCR verbleven toen 7.800 ontheemden in 20 nederzettingen die de autoriteiten wilden sluiten.³⁴⁸ De FMS hanteert vergelijkbare aantallen: 46.677 geregistreerde IDP's, waarvan 32.425 in private woningen en 14.252 in ontheemden nederzettingen.³⁴⁹ Bij de 'Danish Refugee Council' tot slot, stonden op 30 september 43.133 Tsjetsjeense ontheemden

---

³⁴⁵ Zo vond in juli 2004 een inval plaats in het kantoor van de Society of Russian-Chechen Friendship, waarbij zogenaamd explosieven zouden zijn aangetroffen.

³⁴⁶ Zo werden gedetineerde medewerkers van de Society for Russian-Chechen Friendship tot twee keer toe dankzij dergelijke interventies snel weer vrijgelaten. Ook werden 36 Tsjetsjeense mannen, die waren gearresteerd tijdens een “schoonmaakoperatie” op 23 juni 2004 in hun ontheemden nederzetting in Altievo, vrijgelaten, mede dankzij een campagne van Amnesty International. Overigens waren 27 van hen reeds binnen een week vrijgelaten; 9 werden formeel beschuldigd van betrokkenheid bij het rebellenoffensief, maar ook zij werden op 23 juli ontslagen van verdere rechtsvervolging.

³⁴⁷ Tass 29 (18 augustus 2004).

³⁴⁸ UNHCR, “UNHCR concerned about IDP backlash after attack in Ingushetia” (16 juli 2004).

³⁴⁹ Caucasus Times, “Almost 50.000 Chechen refugees in Ingushetia”, op BBC Monitoring Service (19 augustus 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

geregistreerd, waarvan 16.720 in tijdelijke nederzettingen en 26.413 bij particulieren.³⁵⁰

Ongeveer 20.000 Tsjetsjeense ontheemden zijn etnisch Ingoesj. Naar verwachting zullen 18.000 tot 20.000 ontheemden (met name de Ingoesj) zich permanent in Ingoesjetië willen vestigen. In augustus verzocht president Zjazikov humanitaire organisaties om hulp bij hun integratie.³⁵¹

In de verslagperiode zijn de laatste van de zes grote tentenkampen gesloten.³⁵² De afgelopen maanden hebben de autoriteiten de druk opgevoerd op spontane nederzettingen, maar tot nu toe is alleen Altievo gesloten. De kwaliteit van de opvang van ontheemden in Ingoesjetië verschilt. De ontheemden die bij gastgezinnen verblijven, veelal tegen betaling van kostgeld, hebben het in het algemeen beter dan de ontheemden die in spontaan ontstane nederzettingen wonen.³⁵³ Doordat -zeker sinds de sluiting van de kampen- de meeste Tsjetsjeense ontheemden bij particulieren of in kleine nederzettingen verblijven, is voor hulporganisaties het zicht op hun situatie verminderd, evenals de mogelijkheid over hun leefomstandigheden een dialoog aan te gaan met de autoriteiten.

Internationale humanitaire organisaties staan onder druk van de Russische autoriteiten hun activiteiten te verleggen van Ingoesjetië naar Tsjetsjenië, om daar –in het kader van het normalisatieproces- te helpen met de wederopbouw van Tsjetsjenië en de reïntegratie van ontheemden. Toch kunnen zij nog steeds zonder al te grote problemen hun humanitaire hulpactiviteiten voortzetten in Ingoesjetië. Volgens de Verenigde Naties wordt door de activiteiten van de federale, regionale en lokale autoriteiten, tezamen met de activiteiten van lokale en internationale humanitaire organisaties grotendeels in de basisbehoeften van de ontheemden in Ingoesjetië voorzien. Dit laat echter onverlet dat de medische voorzieningen in Ingoesjetië niet zijn toegerust om de 25-50.000 Tsjetsjeense ontheemden te helpen. Zo komt tuberculose veelvuldig voor in de spontane nederzettingen, zonder dat hier effectief tegen wordt opgetreden.³⁵⁴

De meeste NGO's en IO's, waarvan velen de hulpverlening aan Tsjetsjenië (en Ingoesjetië) vanuit Nazran regelen, trokken tijdelijk hun buitenlandse staf terug uit

---

³⁵⁰ UN OCHA, "Humanitarian action in Chechnya and neighbouring republics: september 2004".

³⁵¹ Tass 29 (18 augustus 2004).

³⁵² Oktober 2003 is het tentenkamp Bella door de autoriteiten gesloten, begin november 2003 gevolgd door kamp Alina. Op 1 maart 2004 werd Bart gesloten; Sputnik per 1 april 2004; Satsita per 10 juni 2004.

³⁵³ UNHCR, UNHCR paper (februari 2003) en European Commission, ECHO, Humanitarian Aid Decision B7-210 d.d. 18 november 2003; UNICEF Humanitarian Assistance in the Northern Caucasus Situation Report no. 81 (1 – 18 december 2003).

³⁵⁴ Norwegian Refugee Council, 'Global IDP database' pagina 51

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Ingoesjetië wegens de verslechterde veiligheidssituatie. In augustus waren de meesten weer teruggekeerd. Doordat lokale staf achterbleef, heeft de hulpverlening nauwelijks geleden onder de evacuatie.

Door een combinatie van positieve en negatieve maatregelen zetten de autoriteiten Tsjetsjeense ontheemden onder druk om terug te keren naar Tsjetsjenië.³⁵⁵ Overheidsfunctionarissen bezochten de kampen om de bewoners te overreden een contract te tekenen op basis waarvan zij in aanmerking kwamen voor compensatiebetaling voor schade aan hun huis in Tsjetsjenië, mits zij zich binnen zeven dagen permanent zouden hebben gevestigd in Tsjetsjenië.³⁵⁶ Tegelijkertijd werden beloften gedaan over goede, tijdelijke huisvesting in Tsjetsjenië, die in veel gevallen bij aankomst in Tsjetsjenië echter niet of niet volledig bleken te worden nagekomen.

In de verslagperiode werden in totaal circa 1.900 ontheemden door de Ingoesjetische overheid op arbitraire wijze van registratielijsten gehaald, waardoor hun recht hulpgoederen te ontvangen verloren ging. Uiteindelijk zijn circa 1.700 namen teruggeplaatst (deels na tussenkomst van de rechter), maar nog steeds zijn circa 150 personen hun vermelding op de lijsten kwijt.³⁵⁷ Ook zijn er meldingen dat de uitgifte van hulpgoederen werd vertraagd.

In de maanden na het juni-offensief is de druk op de ontheemden sterk toegenomen. Bij een paar ontheemden nederzettingen werden de nutsvoorzieningen afgesloten. In de meeste van de 181 ontheemden nederzettingen heeft de politie identiteitscontroles uitgevoerd, huiszoekingen verricht, vingerafdrukken afgenomen en mensen ondervraagd. In veel gevallen zijn deze politieacties correct en ordelijk verlopen. In een paar gevallen werden ontheemden geslagen en bedreigd. In twee gevallen (Altievo en Yandare) nam de politieactie echter de vorm van een “schoonmaakoperatie” aan. Kort daarna werd Altievo gesloten. De nederzetting Yandare staat thans onder grote druk te ontruimen. Als gevolg van de toegenomen druk en de tientallen arbitraire arrestaties na het juni-

---

³⁵⁵ O.a. Action contre la Faim, Handicap International en Médecins du Monde, “Tchéchénie, retour en enfer” (maart 2004); AI, “Normalization in whose eyes?” (23 juni 2004); UNHCR, “Operations situation reports”, periode t/m juli 2004; VN, “Report of the UN representative in internally displaced persons” (24 februari 2004); UN High Commissioner for Refugees, ‘UNHCR briefing notes: Chad, Ingushetia, Burundi’ (20 februari 2004).

³⁵⁶ Het gaat hier om de regeling die behandeld is in paragraaf 2.4, waarin 350.000 roebel per gezin kan worden uitbetaald indien sprake is van verwoesting van een eigen huis.

³⁵⁷ Onder andere: ‘On the results of the mission of the Commission on Human Rights under the President of the RF to Chechnya and Ingushetia’, 28-29 januari 2004 en Memorial ‘The situation in the tent camps in Ingushetia and in the temporary residence facilities in Grozny (autumn 2003)’, 17 december 2003; Human Rights Center, “Refugees in Ingushetia” (7 mei 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

offensief, zijn duizenden ontheemden (met name mannen) sinds juni vertrokken.³⁵⁸

In de verslagperiode zijn in totaal circa 19.000 Tsjetsjenen teruggekeerd naar Tsjetsjenië vanuit Ingoesjetië.³⁵⁹ Tot op heden zijn ontheemden in geen enkel geval fysiek gedwongen terug te keren naar Tsjetsjenië. UNHCR heeft echter aangegeven dat, in het licht van de hierboven genoemde Russische maatregelen, in de huidige situatie onmogelijk gesproken kan worden van vrijwillige terugkeer van ontheemden.³⁶⁰

Overigens arriveert maandelijks ook nog steeds een klein aantal nieuwe ontheemden; soms mensen die op hun besluit om terug te keren naar Tsjetsjenië zijn teruggekomen.

4.4.3 Situatie in de rest van de Noordelijke Kaukasus

*Dagestan*³⁶¹

In Dagestan is de georganiseerde misdaad alom aanwezig. Criminaliteit is er thans hoger dan ooit tevoren. Vrijwel wekelijks worden politieagenten of andere overheidsfunctionarissen vermoord.³⁶² Ook in meer algemene zin komen moordaanslagen en bomaanslagen geregeld voor. Het aantal aanslagen is in het afgelopen jaar bovendien sterk toegenomen. Voor zover bekend, zijn de meeste van deze veiligheidsincidenten in Dagestan veroorzaakt door rivaliserende criminele organisaties. Daarnaast hebben Tsjetsjeense rebellen en waarschijnlijk ook Dagestaanse islamitische extremisten in toenemende mate acties uitgevoerd in Dagestan.³⁶³ Onder een deel van de Dagestaanse bevolking (met name in de

---

³⁵⁸ IHF, "The situation of IDPs in Ingushetia after the armed incursions of 21/22 June 2004" (4 augustus 2004); Malika Suleymanova, "Human rights advocates indicate mass refugee departure from Ingushetia" (9 juli 2004); Memorial, "Bulletin from the conflict zone: June 2004.

³⁵⁹ UN, "Chechnya: CAP 2005" (november 2004).

³⁶⁰ 'UN accuses Russia of forcing Chechen refugees to return home – radio report', BBC Monitoring Service, 21 februari 2004, in: TCC Migration Newsclips Digest (17-23 februari 2004),

³⁶¹ SwissPeace, Fast Update: Dagestan, Risk Assessment February to July 2004"; Vadim Rechlakov, "Ggangs in the Caucasus learn a new tactic", Izvestia (2 augustus 2004); Ivan Sukhov, ""There is practically nothing to show for the five years of war in Chechnya", Vremya Novostei (3 augustus 2004). UNSECOORD overzichten verslagperiode; Interfax.

³⁶² Deze aanvallen kenden een piek in februari-maart 2004, toen 17 functionarissen omkwamen bij meer dan 20 aanvallen. Ook werden oliepijpleidingen en kantoren opgeblazen.

³⁶³ De banden tussen beiden gaan terug tot 1998. In die periode won het wahabisme aan invloed in Dagestan. Toen in 1999 de veiligheidsdienst wilde ingrijpen in een aantal dorpen (met name in de regio Buinaksk en Novolak) die feitelijk door wahabisten geregeerd werden, schoot Basayev hen op hun verzoek te hulp. Deze inval van de Tsjetsjeense rebellen vormde

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

grensstreek met Tsjetsjenië) bestaat steun voor de Tsjetsjeense rebellen.³⁶⁴ Tegelijkertijd zijn er politieke spanningen in Dagestan: er is steeds minder steun voor president Magomedov, die tot nu toe niet in staat is een eind te maken aan de steeds verdere verslechtering sociaal-economische –en veiligheidssituatie.³⁶⁵ Waarnemers beschuldigen de president van omvangrijke corruptie en nepotisme.³⁶⁶ Bovendien zijn er spanningen tussen gematigde en radicale moslims.

Een groot veiligheidsincident deed zich voor in december 2003 toen circa 60 Tsjetsjeense rebellen (waarschijnlijk versterkt door Dagestaanse rebellen) in Dagestan, nabij de Georgische grens, negen Russische grenswachters doodden (de leider werd onthoofd) en elf dorpelingen gijzelden. Uiteindelijk waren de federale en Dagestaanse troepen op 29 december 2003 met inzet van 70 trucks en gepantserde voertuigen vol soldaten alsmede 4 helicopters die bombardementen uitvoerden in de besneeuwde bossen waar de rebellen zich verscholen, in staat de Tsjetsjeense strijders te verslaan.³⁶⁷

Zoals in paragraaf 4.4.2 beschreven, vond in juni 2004 een aanval plaats gelijktijdig met het grote offensief in Ingoesjetië. Ook in augustus 2004 vond een aanval plaats in opdracht van Basayev.

Al naar gelang de aangehaalde bron, verblijven in Dagestan tussen de 5.000 en 40.000 ontheemden uit Tsjetsjenië. Ongeveer 2.000 ontheemden wonen in dertien spontane nederzettingen. De humanitaire situatie op deze locaties bevindt zich onder de minimumstandaard en is zelfs slechter dan de situatie in de (inmiddels

---

tezamen met de aanslagen op appartementencomplexen de aanleiding voor het uitbreken van het tweede Tsjetsjeense conflict. Hoewel destijds de meeste Dagestaanse wahabisten bij de tegenaanval van federale zijde verslagen zijn, is het waarschijnlijk dat een aantal van hen nog steeds actief is en door Basayev wordt aangestuurd. Volgens de Dagestaanse veiligheidsdienst heeft een door Basayev opgerichte Dzhennet eenheid van saboteurs opdracht aanvallen uit te voeren op politie en militairen. Zie Andrei Riskin, Maria Bondarenko en Nadezhda Popova, "Russia's new underbelly", *Nezavisimaya Gazeta* (20 augustus 2004); Rajan Menon, "Russia's quagmire", *Boston Review* (21 augustus 2004); Zaira Abdullaeva, "Remembering Basayev's raid five years on", *The Moscow Times* (26 augustus 2004).

³⁶⁴ Musa Musayev, Nina Agayaeva en Umalt Dudayev, "Dagestani mountain fighters on the run", *Prague Watchdog* (19 december 2003).

³⁶⁵ Dagestan is de op drie na armste regio van Rusland. Zie UNDP, "Human Development Report RF 2004" (november 2004), pp. 84-86.

³⁶⁶ Magomedov heeft zich omringd met leden van zijn eigen minderheidsgroep, de Dargins. Er zijn echter nog meer dan 40 andere etnische groepen in Dagestan, die het oneens zijn met de bevoordeling van de Dargins. Yulia Latynina, "Karachayev-Cherkessia is just the beginning", *the Moscow Times* (27 oktober 2004).

³⁶⁷ Bron onder andere: Musa Musayev, Nina Agayaeva en Umalt Dudayev, "Dagestani mountain fighters on the run", *Prague Watchdog* (19 december 2003); Swiss Agency for Development and Cooperation, "Fast Fewer Update Dagestan/Russian Federation Quarterly Risk Assessment, November 2003 to January 2004"; Ria Novosti, "Snow slows anti-terror operation in Dagestan" (19 december 2003).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

gesloten) tentenkampen in Ingoesjetië, aangezien overheidssteun nauwelijks wordt geboden. Tevens speelt een rol dat de internationale hulpinstellingen sinds de ontvoering van Arjan Erkel (op 12 augustus 2002) de veiligheidssituatie ter plaatse als onveilig beoordelen, waardoor er nauwelijks humanitaire assistentie in Dagestan wordt verleend. Voor zover bekend, verstrekt alleen de *Danish Refugee Council* basisvoedselhulp aan ontheemden. UNHCR en Artsen zonder Grenzen hebben zich uit het gebied teruggetrokken, het internationale Rode Kruis verricht op incidentele basis humanitaire activiteiten. De rest van de ontheemden verkeert in een betere humanitaire situatie, doordat men bij familieleden verblijft.³⁶⁸ De relatie met de autochtone bevolking is gespannen, als gevolg van de diverse activiteiten van Tsjetsjeense strijders in de deelrepubliek. In de praktijk worden echter nauwelijks incidenten gemeld, wegens het geringe aantal ontheemden en doordat de Tsjetsjeense ontheemden uiterlijk niet wezenlijk verschillen van de autochtone bevolking.

*Noord-Ossetië*³⁶⁹

In de verslagperiode is Noord-Ossetië³⁷⁰ een paar keer het slachtoffer geworden van terroristische aanslagen.³⁷¹ Het bloedbad in Beslan heeft in Noord-Ossetië, en zelfs in de hele Kaukasus, de spanningen doen toenemen. Met name in de grensstreek nabij Ingoesjetië, in het Prigorodny district en in Beslan zelf is de situatie uiterst precair.

Doordat ook 9 Ingoesjeten aan de gijzeling in Beslan deelnamen, is het oude conflict tussen Noord-Ossetië en Ingoesjetië weer opgelaaid. Na de Tweede Wereldoorlog werden de Tsjetsjenen en Ingoesjeten door Stalin naar Siberië en Kazachstan gedeporteerd en werd een deel van het Ingoesjetisch grondgebied bij Noord-Ossetië gevoegd. In 1957 mochten de gedeporteerden terugkeren naar hun

---

³⁶⁸ European Commission, ECHO, Humanitarian Aid Decision (18 november 2003); Michel Viatteau, "Chechen refugees lot worsens since kidnapping of MSF doctor", AFP (12 oktober 2003).

³⁶⁹ Arkady Ostrovsky, "Ethnic tensions and rights abuses on rise in the Caucasus", Financial Times (1 november 2004); Valery Dzutsev, "In the wake of Beslan, open debate is key", The Moscow Times (13 oktober 2004); J.F.Q. McAllister en Paul Quinn-Judge, "Defenseless targets", Time magazine (13 september 2004); Mosnews, "Ossetians form Ku Klux Klan to avenge Beslan tragedy" (12 oktober 2004); UNSECOORD en EU newsletters voor de verslagperiode; The Moscow Times, "Fears of revenge at end of 40 days" (12 oktober 2004); Eurasia Daily Monitor, "Beslan: North Ossetians blame Moscow more than their Ingush neighbours" (13 oktober 2004); David Jan Godfroid, "We leven niet, we bestaan alleen maar", NRC Handelsblad (13 september 2004); Mosnews, "Ossetians vow revenge for Beslan" (11 oktober 2004); Memorial bulletins "From the conflict region" (o.a. mei 2004); Francis M. Deng for UN Economic and Social Council, "Mass exoduses and displaced persons" (24 februari 2004).

³⁷⁰ Overigens is Noord-Ossetië de enige republiek in de Kaukasus waar de meeste inwoners christen zijn.

³⁷¹ Zie bijlage 1 voor een overzicht van de voornaamste aanslagen.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

oude woonplaats, wat voor enige tienduizenden Noord-Ossetië was. Zij kregen echter hun huizen en land niet terug. In 1991, na de val van de Sovjet-Unie, werd een wet aangenomen die onderdrukte volkeren het recht gaf op teruggave van hun land. In dit kader eiste Ingoesjetië de regio Vladikavkaz op. Toen Noord-Ossetië weigerde, vielen op 31 oktober 1992 Ingoesjetische strijders Noord-Ossetië binnen, waar zij werden versterkt door lokale Ingoesjeten. Tijdens een bloedige vijfdaagse oolog kwamen meer dan 500 mensen om het leven. Tienduizenden etnisch Ingoesjeten werden gedwongen naar Ingoesjetië te vluchten. 14.000 van hen zitten nog steeds in ontheemdenkampen in Ingoesjetië, in zeer slechte sociaal-economische omstandigheden. Een deel van de ontheemden is in de loop der jaren naar Noord-Ossetië teruggekeerd, waar thans in totaal zo'n 21.000 Ingoesjeten wonen.

Al vanaf de eerste dag van de gijzeling in Beslan voorzagen etnisch Ingoesjeten problemen. Een aanzienlijk aantal van hen heeft de republiek sindsdien verlaten. Vele Ossetiërs hebben gezworen hun doden te zullen wreken na afloop (op 12 oktober) van de 40 dagen durende rouwperiode. In de weken na Beslan hebben zich verschillende incidenten voorgedaan. Op 4 september viel een groep jongeren de huizen van Ingoesjeten nabij Vladikavkaz aan. Op 2 oktober werd een etnisch Ingoesj door gewapende mannen meegevoerd uit zijn huis in een ontheemdenkamp en ernstig mishandeld. Geprobeerd werd hem te dwingen tot een bekentenis dat hij een van de terroristen was geweest. In september werden overal in Noord-Ossetië pamfletten verspreid waarin Ingoesjeten werden bedreigd met geweld indien zij voor afloop van de rouwperiode Noord-Ossetië nog niet hadden verlaten. In september/oktober werden twee organisaties opgericht met als doel wraakacties te plegen tegen Ingoesjeten.³⁷² Medio oktober werden honderden Ingoesjetische en Tsjetsjeense studenten van universiteiten in Noord-Ossetië verwijderd.

In Noord-Ossetië verblijven ongeveer 4.000 Tsjetsjeense ontheemden³⁷³, voornamelijk bij familieleden, waardoor de humanitaire situatie redelijk is. Tot de actie in Beslan waren er, vooral door het relatief lage aantal ontheemden, weinig spanningen tussen ontheemden en lokale bevolking. Thans lopen ook Tsjetsjenen risico op wraakacties.

Al met al is echter zowel het aantal wraakacties als het aantal gerapporteerde gevallen van discriminatie tegen Ingoesjeten en Tsjetsjenen beperkt gebleven.³⁷⁴

---

³⁷²

Het betreft de organisaties *The Patriots of Ossetia* en de *Ossetian Ku Klux Klan*.

³⁷³

Waarvan 1.146 met de FM status. UNHCR, "Operations Situation Report" (juli 2004).

³⁷⁴

Memorial, "Bulletin from the conflict zone: October 2004" (december 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

*Kabardino-Balkarië*³⁷⁵

In Kabardino-Balkarië voelt een deel van de jonge moslims zich in toenemende mate aangetrokken tot een radicalere versie van de islam.³⁷⁶ President Valery Kokov heeft de gematigde oudere moslims en de Spirituele Raad van Moslims om hulp gevraagd bij het bestrijden van het wahabisme. Kokov heeft het afgelopen jaar verschillende moskeeën gesloten. In de hoofdstad Nalchik is er nu nog maar een open. De autoriteiten houden een groep van 400 vermeende extremisten nauwlettend in de gaten.

In Kabardino zijn verschillende autochtone groepen gewelddadige islamitische extremisten actief.³⁷⁷ Daarnaast zijn de Tsjetsjeense rebellen er in toenemende mate aanwezig; steeds vaker komen zij tussen acties door uitrusten in Kabardino in plaats van Ingoesjetië. Hoewel in algemene zin de veiligheidssituatie relatief goed is in Kabardino, vinden met enige regelmaat veiligheidsincidenten plaats. In augustus 2004 kwamen 3 politieagenten om het leven en raakten 5 gewond toen rebellen een granaat op hun auto afvuurden. De 8 rebellen slaagden er in te ontsnappen uit een maisveld waarin zij omsingeld waren door 400 soldaten en 2 helicopters. Een soortgelijk incident had zich een jaar daarvoor ook voorgedaan, toen een groep (waarschijnlijk onder leiding van Basayev zelf) wist te ontsnappen. Twee soldaten kwamen toen om en 4 raakten gewond. Eveneens in augustus 2004 ontstond bij controleposten tweemaal een vuurgevecht met wat achteraf moslimextremisten bleken te zijn met een auto vol explosieven. In december 2004 kwamen vier agenten om het leven bij een gewapende aanval door een groep wahabisten op een gebouw van de 'Federal Drug Control Service' in Nalchik. De aanvallers maakten 250 wapens buit.

In Nalchik, de hoofdstad van het relatief welvarende Kabardino-Balkarië woont reeds vele jaren een –over het algemeen zeer rijke- Tsjetsjeense gemeenschap. Voorts verblijven in Kabardino circa 10.000 Tsjetsjeense ontheemden.³⁷⁸ Het is voor alle ontheemden (ongeacht etniciteit) moeilijk om (permanente) woonregistratie te verkrijgen. De procedure voor woonregistratie is zeer gecompliceerd en permanente registratie wordt vrijwel altijd (mondeling) geweigerd. Een Tsjetsjeen die een rechtszaak tegen deze weigering aanspande,

---

³⁷⁵ Fatima Tlisova, "Kabardino-Balkaria fears spread of terror", IWPR (30 september 2004); Andrei Riskin, Maria Bondarenko en Nadezhda Popova, "Russia's new underbelly", *Nezavisimaya Gazeta* (20 augustus 2004); UN OCHA "Security Update" (6 oktober 2004).

³⁷⁶ Deze stroming wordt geleid door "emir" Mussa Mukhozhev, leider van 40 islamitische gemeenschappen in heel de republiek, met meer dan 10.000 gelovigen.

³⁷⁷ Het betreft o.a. de groep Yarmuk uit het dorp Kendelen. Deze groep wordt geleid door de 30-jarige Muslim Atayev, bijgenaamd Seifullah. Na de tragedie in Beslan hebben de autoriteiten een beloning uitgelooft voor informatie over deze groep. Zie Fatima Tlisova, "Kabardino-Balkaria fears spread of terror", IWPR (30 september 2004).

³⁷⁸ Bryon MacWilliams, "Chechen students attacked in Russia", *The Chronicle of Higher Education* (17 oktober 2003);

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

werd door de gemeentelijke rechtbank in het ongelijk gesteld, maar verkreeg alsnog zijn recht op woonregistratie bij het regionale Hoogerechtshof.³⁷⁹ Tsjetsjeense ontheemden krijgen meestal een tijdelijke registratie voor slechts 3 maanden, waardoor zij geen recht hebben op sociale zekerheid. Voor het overige ondervinden ontheemden zonder woonregistratie in Kabardino geen grote problemen.

Goed opgeleide Tsjetsjenen ondervinden weinig problemen bij het vinden van werk.³⁸⁰ De bevolking is over het algemeen tolerant, maar racistisch geweld door groepen jongeren komt voor. Het komt geregeld voor dat overheidsfunctionarissen Tsjetsjenen discrimineren (doorgaans door te traineren en tal van bureaucratische formaliteiten te eisen). Indien hiertegen beroep of bezwaar wordt gemaakt, vindt normaalgesproken een correctie plaats door de hogere autoriteiten (gemeente of gerechtshoven).

Na de gijzeling in Beslan nam de discriminatie van Tsjetsjenen toe. In een geval was sprake van georganiseerd geweld tegen Tsjetsjenen: van 15 tot 17 september 2003 werden tenminste 54 Tsjetsjeense studenten van verschillende instituten in Nalchik tijdens gecoördineerde aanvallen in elkaar geslagen. Zo brak een groep van 100 jongemannen de campus van een college binnen en viel daar 20-25 Tsjetsjeense studenten aan. De politie arresteerde 28 mensen, maar dit waren met name Tsjetsjeense studenten. De Tsjetsjeense arrestanten werden door de politie onder druk gezet geen aanklacht in te dienen tegen hun aanvallers. Pas na aandringen van de Tsjetsjeense gemeenschap in Nalchik werd strafrechtelijke vervolging van vier daders ingesteld, die echter al snel werd beëindigd wegens gebrek aan bewijs. Toen parlementslid Igrunov vroeg waarom vervolging was stopgezet, kreeg hij als antwoord dat de Tsjetsjeense studenten de aanvallen hadden geprovoceerd.³⁸¹

Sinds 17 september jongstleden zijn de mensen in Kabardino en Karatsjevo bang dat hen een herhaling van Beslan te wachten staat. De rebellenwebsite (kavkazweb) heeft namelijk aangekondigd dat Basayev ook Kabardino en Karatsjevo wil vernietigen. Er werd gedreigd binnenkort school nummer 2 in Kabardino te gijzelen. Sommige ouders durfden hun kinderen niet meer naar school te laten gaan.

---

³⁷⁹ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 42-44.

³⁸⁰ Norwegian Directorate of Immigration, "Chechen IDPs in the RF" (november 2003), p. 11-13.

³⁸¹ Bryon MacWilliams, "Chechen students attacked in Russia", The Chronicle of Higher Education (17 oktober 2003); Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 55-56.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Als gevolg van al deze gebeurtenissen, is het afgelopen jaar het aantal gevallen van arbitraire aanhouding en detentie van moslims in het algemeen en Tsjetsjenen in het bijzonder sterk toegenomen, evenals de maatschappelijke discriminatie. Tegelijkertijd wakkert de toenemende discriminatie weer het moslim-extremisme aan.

*Karatsjevo-Tsjerkessië*³⁸²

In Karatsjevo geldt –hoewel in mindere mate– een vergelijkbare situatie: er zijn verschillende autochtone moslim-extremistische groepen actief³⁸³ en de rebellen komen er van tijd tot tijd schuilen. Er was in de verslagperiode één ernstig veiligheidsincident, niet gerelateerd aan het Tsjetsjeense conflict.³⁸⁴

In Karatsjevo-Tsjerkessië, waar circa 23.000 Tsjetsjeense ontheemden wonen, zijn de relaties tussen de vele verschillende bevolkingsgroepen over het algemeen goed.³⁸⁵ Identiteitscontroles waren zeldzaam. Echter, als gevolg van de gijzeling in Beslan en het dreigement op kavkazweb is naar verwachting ook hier de controle op en discriminatie van Tsjetsjenen, toegenomen.

4.5 **Verblijf elders in de Russische Federatie**

In deze paragraaf zal in algemene zin worden gesproken over de situatie voor etnisch Tsjetsjenen verblijvend buiten de Noordelijke Kaukasus. In alle regio's ondervinden Tsjetsjenen problemen, doorgaans samenhangend met discriminatie. Wel verschilt de mate waarin per regio en per gemeente.

Verslechtering situatie door aanslagen

Na iedere terroristische actie gepleegd door (dan wel toegeschreven aan) Tsjetsjeense rebellengroeperingen is de positie van de Tsjetsjeense bevolkingsgroep als geheel verder verslechterd. Doorgaans werden aanslagen gevolgd door sterk verscherpte controle op alle Tsjetsjeens uitziende burgers,

---

³⁸² Fatima Tlisova, "Kabardino-Balkaria fears spread of terror", IWPR (30 september 2004); Andrei Riskin, Maria Bondarenko en Nadezhda Popova, "Russia's new underbelly", Nezavisimaya Gazeta (20 augustus 2004).

³⁸³ O.a. de groep Jamaat nummer 3.

³⁸⁴ Op 11 oktober werden 7 aandeelhouders van een fabriek neergeschoten toen zij een bezoek brachten aan de president-commissaris van de fabriek (Ali Kaitov), tevens schoonzoon van de president van Karatsjevo. Op 25 oktober werd Kaitov gearresteerd. Op 9 november (nadat de dode lichamen van de tot dan toe vermiste mannen waren gevonden) bestormden honderden demonstranten het regeringsgebouw. Zij eisten het aftreden van president Mustafa Batdyev. Ria Novosti (9 november 2004); Yulia Latynina, "Karachayevo-Cherkessia is just the beginning", the Moscow Times (27 oktober 2004).

³⁸⁵ O.a. Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

onder andere middels grootschalige identiteitscontroles en ondervragingen op het politiebureau. Daarnaast groeiden na iedere aanslag de negatieve gevoelens van Russische burgers jegens de Tsjetsjeense bevolkingsgroep als geheel. In het bijzonder het gijzeldrama in Beslan heeft veel kwaad bloed gezet.

De wijdverbreide maatschappelijke discriminatie uit zich op verschillende manieren. In de eerste plaats laten veel overheidsfunctionarissen zich in hun handelen door hun vooroordelen en negatieve houding ten aanzien van Tsjetsjenen leiden, waardoor zij voor Tsjetsjenen die van hun rechten gebruik willen maken, tal van bureaucratische obstakels opwerpen. In de tweede plaats worden Tsjetsjenen regelmatig slachtoffer van maatschappelijke discriminatie, bijvoorbeeld doordat men hen niet als werknemer of als huurder wenst of door intimidatie en scheldpartijen van bijvoorbeeld buurt-, dorps- of klasgenoten. Soms worden Tsjetsjenen slachtoffer van geweld door racistische jongeren

In de verslagperiode nam het aantal gevallen waarin de politie op ernstige wijze de rechten van Tsjetsjenen schond, aanvankelijk af. De gijzeling in Beslan leidde echter tot een scherpe stijging. Tegelijkertijd is de afgelopen periode controle en toezicht door de politie toegenomen; thans worden alle Tsjetsjenen nauwlettend in de gaten gehouden en regelmatig gecontroleerd, ondervraagd, gefouilleerd et cetera. Ook de burens, collega's, verhuurder, werkgever en andere bekenden van Tsjetsjenen werden door de politie benaderd voor informatie.

Onder de bevolking bestaat brede steun voor een harde aanpak van het terrorisme. Begin augustus 2004 (nog voor de golf van bloedige aanslagen) was 46% van de Russen in 128 steden voorstander van beperking van de vestigingsmogelijkheden van burgers uit de Kaukasus.³⁸⁶ Eind september zei bijna 60% van de geënqueteerden bereid te zijn beperkingen van hun rechten en vrijheden (waaronder monitoring van hun telefoon en internetverkeer) acceptabel te achten in ruil voor veiligheid. 59% was het eens met sluiting van organisaties en media die Poetins anti-terrorismebeleid bekritisieren en 89% was voorstander van extra document- en persoonscontrole van verdacht uitziende personen (lees: Kaukasiërs).³⁸⁷

---

³⁸⁶ Kim Murphy, "Civil rights suffer as fear, anger grow in Russia", in Los Angeles Times (23 september 2004).

³⁸⁷ Steve Gutterman, "Russians accept limitations on rights", AP (6 oktober 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

*Achtergrond maatschappelijke discriminatie*³⁸⁸

De negatieve houding in Rusland tegenover ‘Kaukasiërs’³⁸⁹ stak reeds eind jaren zeventig de kop op, zonder dat hiertegen actie werd ondernomen van regeringszijde. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991 kwamen grote migratiestromen op gang, met name naar relatief welvarende steden en regio’s als Moskou en Sint Petersburg en de zuidelijke regio’s. Terwijl de lokale bevolking in die steden over het algemeen nog werkzaam was bij staatsbedrijven, waren de nieuwkomers genoodzaakt nieuwe manieren te vinden om geld te verdienen. De meeste van hen startten een eigen winkeltje of een klein bedrijf, reden waarom velen van hen uiteindelijk qua welvaart een voorsprong hadden op de oorspronkelijke stadsbevolking, omdat zij zich eerder hadden aangepast aan de gewijzigde economische omstandigheden.³⁹⁰ Een ander, aanzienlijk kleiner deel van de nieuwkomers kwam terecht in de (georganiseerde) criminaliteit.³⁹¹

De jaren negentig zijn moeilijke jaren geweest voor de meerderheid van de Russische bevolking: de levensstandaard en levensverwachting daalden³⁹², criminaliteit en corruptie stegen explosief, veel mensen raakten hun baan bij staatsbedrijven kwijt en in algemene zin was sprake van maatschappelijke ontwrichting.³⁹³ Dergelijke omstandigheden vormden een gunstige voedingsbodem voor racisme. Bovendien was in de gehele voormalige Sovjet-Unie sprake van groeiend nationalisme, in een poging een eigen identiteit te herontdekken of te creëren.

---

³⁸⁸ Bronnen: Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, “On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004” (2004); Amnesty International, “RF: statement on the situation of Chechen asylum-seekers” (maart 2004); Klaus Amman, “Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF”, voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004); US Department of State, “Country Reports of human rights practices: Russia – 2003”, (februari 2004); Amnesty International, “Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation”, AI Index: EUR 46/077/2003 (2 oktober 2003); Human Rights Watch, “Briefing Paper on the Situation of Ethnic Chechens in Moscow”, (24 februari 2003); Moscow Helsinki Group, “Nationalism, xenophobia and intolerance in contemporary Russia” (2002); Memorial Human Rights Center, “The internally displaced persons from Chechnya in the Russian Federation”, (juni 2002); persberichten; internationale waarnemers.

³⁸⁹ De veelgebruikte term Kaukasiërs heeft een sterk negatieve connotatie.

³⁹⁰ De komst van de migranten leidde onder deze omstandigheden tot spanningen met de oorspronkelijke stadsbevolking en jaloezie, waardoor vooroordelen ontstonden als zouden de migranten over de rug van de Russen rijk worden door veel te hoge prijzen te rekenen in hun winkeltjes etc.

³⁹¹ Moscow Helsinki Group, “Nationalism, xenophobia and intolerance in contemporary Russia” (2002).

³⁹² Ongeveer 22% van de Russische bevolking leeft onder de armoedegrens. De inkomensongelijkheid in Rusland is inmiddels groter dan in de meeste ontwikkelingslanden.

³⁹³ Sinds 2000 is eindelijk sprake van stabilisatie en zelfs verbetering: de levensverwachting is niet verder gedaald en de economie groeit gestaag.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In de Russische Federatie, waar de bevolking voor 84% uit etnisch Russen bestaat, werden de -uiterlijk goed herkenbare- migranten uit de Kaukasus en Centraal-Azië de meest gebruikte zondebok voor alle problemen. Alleen buitenlandse kleurlingen (Afrikanen en Aziaten) ondervinden nog meer racisme. De maatschappelijke discriminatie van specifiek de Tsjetsjeense bevolkingsgroep is het afgelopen decennium gestaag gegroeid, als gevolg van problemen veroorzaakt door de grote stroom ontheemden die niet adequaat werd opgevangen door de autoriteiten, de terroristische acties gepleegd door Tsjetsjenen, de Russische soldaten en agenten die zijn omgekomen in Tsjetsjenië en de inmiddels bijna een half miljoen Russen die vaak met haatgevoelens en psychische problemen terugkeerden na te hebben gediend bij leger en politie in Tsjetsjenië. Tsjetsjenen worden in het algemeen beschouwd als crimineel en agressief. Deze vooroordelen worden gevoed door diverse factoren. De achtergestelde economische positie van Tsjetsjeense ontheemden, hun ervaring met tien jaar wetteloosheid en grootschalige criminaliteit in Tsjetsjenië in combinatie met de van nature hechte, gesloten en geïsoleerde Tsjetsjeense gemeenschap leidden tot een relatief omvangrijke Tsjetsjeense maffia en andersoortige criminaliteit in de grote steden van Rusland. Voorts schrijft de traditionele Tsjetsjeense cultuur wraak voor in geval van belediging of aantasting van de familie-eer. Schelden leidt derhalve al snel tot een vechtpartij.³⁹⁴

Tijdens een enquête in oktober van dit jaar bleek dat het aantal mensen dat de leus "Rusland voor de (etnisch) Russen" onderschrijft, in 5 jaar tijd is verdubbeld tot 17%, met name onder jongeren. Slechts 56,1% van de ondervraagden stelt alle mensen, ongeacht hun etniciteit, gelijk te behandelen. De meest negatieve gevoelens zijn gericht tegen Tsjetsjenen (14,8%), Azerbeidzjanen (5,1%), Armeniërs (4,1%), Kaukasische mannen in algemene zin (6%), zigeuners (5,1%) en joden (2,5%). Tegelijkertijd is 70% voorstander van strengere wetgeving om rassenhaat te bestrijden.³⁹⁵

Regionale verschillen

Er zijn vrijwel geen etnisch Tsjetsjenen woonachtig buiten de noordelijke Kaukasus en de grote Russische steden. De ontheemden trekken vrijwel nooit naar regio's waar geen Tsjetsjeense gemeenschap aanwezig is om hen te helpen een nieuw bestaan op te bouwen. In algemene zin behoren ontheemden, ongeacht hun etniciteit, tot de sociaal-economisch meest kwetsbaren in de Russische maatschappij.³⁹⁶ Tsjetsjenen ondervinden in heel Rusland problemen verband

---

³⁹⁴ Moscow Helsinki Group, "Nationalism, xenophobia and intolerance in contemporary Russia" (2002).

³⁹⁵ Mark Sandomirsky, Valery Solovei en Leonty Byzov, "Is the Kremlin training nationalists?", Novaya Gazeta (11-13 oktober 2004).

³⁹⁶ De meeste van hen behoren derhalve tot de 22% van de Russische bevolking die onder de armoedegrens leeft.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

houdend met discriminatie, maar de mate waarin verschilt sterk per regio. In deze paragraaf zal slechts in beperkte mate een onderscheid per regio gemaakt kunnen worden, aangezien over sommige regio's weinig informatie bekend is.

In algemene zin is de positie van Tsjetsjenen die reeds voor het uitbreken van de conflicten buiten Tsjetsjenië woonden, het beste. Vooral onder deze groep bevindt zich een aanzienlijk aantal Tsjetsjenen die rijk zijn geworden als zakenlieden.³⁹⁷ De positie van Tsjetsjenen met permanente woonregistratie of een FM-status is beter dan die van ontheemden met een tijdelijke registratie. Ontheemden zonder enige registratie zitten in de moeilijkste positie. Het is onbekend hoeveel Tsjetsjenen geen, dan wel slechts tijdelijke registratie hebben. Voorts bevinden (relatief) welvarende Tsjetsjenen en hoog opgeleide Tsjetsjenen zich in een aanmerkelijk betere positie dan ontheemden zonder enige middelen.

In Saratov, Nizhny Novgorod, Volgograd, Novgorod, Tjumen en Nizhnevartovsk (Siberië) is de positie van Tsjetsjenen relatief goed.³⁹⁸ In de plaatsen Tjumen en Nizhnevartovsk woont reeds lange tijd een kleine Tsjetsjeense gemeenschap. Door het arctische klimaat zijn het geen populaire vestigingsplaatsen.

In Sint Petersburg en Chuvashia (hoofdstad: Cheboksary) ondervinden Tsjetsjenen veel discriminatie. Het komt in deze regio's geregeld voor dat overheidsfunctionarissen Tsjetsjenen discrimineren, doorgaans door te traineren en tal van bureaucratische formaliteiten te eisen. Indien bezwaar of beroep wordt aangetekend, worden dergelijke misstanden doorgaans rechtgezet door hogere autoriteiten (gemeente of gerechtshoven).

In Sint Petersburg wonen naar schatting 300.000 tot 600.000 ongeregistreerde migranten uit de gehele voormalige Sovjet-Unie. Daarnaast zijn er honderdduizenden geregistreerde migranten.³⁹⁹ In de stad wonen 450 Tsjetsjenen met de *Forced Migrant* status. In de afgelopen twee jaar zijn circa 1.000 ontheemden vanuit Tsjetsjenië, waar zij deel uitmaakten van een etnische minderheid (met name etnisch Russen), naar Sint Petersburg gekomen, benevens 2.000 etnisch Tsjetsjenen, voornamelijk alleenstaande moeders met 3 tot 4 kinderen. De burgemeester van Sint Petersburg heeft racisme steeds scherp

---

³⁹⁷ Moskou heeft de grootste gemeenschap van Tsjetsjenen die daar al decennia wonen, gevolgd door Sint Petersburg en de grote steden in de Noordelijke Kaukasus. Elders bestaan slechts kleine gemeenschappen, zoals in Nizhnevartovsk (Siberië).

³⁹⁸ O.a. Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004).

³⁹⁹ Zo staan 150.000 Azerbeidzjanen geregistreerd in St. Petersburg.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

veroordeeld. Voorts kent de stad enige positieve maatregelen ten behoeve van Tsjetsjenen, zoals een vakantiecamp voor Tsjetsjeense kinderen.⁴⁰⁰

De discriminatie van Tsjetsjenen (en andere minderheden) is het grootst in Moskou, gevolgd door Stavropol Krai en Krasnodar Krai. Hier staan de hoogste autoriteiten (zoals burgermeester Loezjkov van Moskou) uitgesproken negatief tegenover Tsjetsjenen, waardoor ook in tweede instantie (na bezwaar en beroep) de rechten van Tsjetsjenen zeker niet altijd gerespecteerd worden.⁴⁰¹

Aangezien de regio's Moskou, Stavropol, Krasnodar en Sint Petersburg relatief welvarend zijn en er reeds decennia een Tsjetsjeense gemeenschap woonachtig is waarvan velen rijk zijn geworden als zakenlui, trokken veel ontheemden hier naar toe. Zij zijn niet de enige: in de periode sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie zijn een paar miljoen migranten uit Rusland en de voormalige Sovjetrepublieken naar name deze regio's getrokken in de hoop te kunnen delen in de relatieve welvaart en dynamische economie. De lokale bevolking, die voor een aanzienlijk deel net als zoveel andere Russen onder de armoedegrens leeft, ziet de migranten als een bedreiging. Dit wordt versterkt door de grote aantallen waar het om gaat en hun gebrekkige integratie, die deels het gevolg is van de negatieve houding van de lokale autoriteiten en een deel van de bevolking. Ook speelt een rol dat in de afgelopen jaren niet alleen het aantal migranten sterk steeg, maar ook de criminaliteit. Volgens officiële cijfers zijn migranten verantwoordelijk voor de helft van alle misdaad.⁴⁰²

In Moskou wonen in totaal circa 200.000 etnisch Tsjetsjenen.⁴⁰³ De meeste van hen zijn geen ontheemden. Deze grote groep "autochtone" Tsjetsjenen ondervindt weliswaar problemen als gevolg van discriminatie, maar kan zich doorgaans goed handhaven, uitzonderingen daargelaten. Belangrijk verschil met het merendeel van de ontheemden die na het uitbreken van het tweede Tsjetsjeense conflict zijn gearriveerd (circa 10.000-20.000 personen), is dat de groep die al lange tijd in Moskou woont, vrijwel zonder uitzondering over een permanente woonregistratie in Moskou beschikt.

In Stavropol, een regio waar zeer veel verschillende bevolkingsgroepen bij elkaar wonen, wonen naar schatting 400.000 ontheemden uit andere delen van Rusland, waaronder 18.000 die nog steeds een *Forced Migrant*-status hebben. Er verblijven

---

⁴⁰⁰ Dezerzijds is niet bekend of deze regeling daadwerkelijk is geïmplementeerd.

⁴⁰¹ Zoals verderop in deze paragraaf in het onderdeel rechtsgang is beschreven, vormt bezwaar en beroep slechts in beperkte mate een reële optie voor Tsjetsjenen.

⁴⁰² The Times, "Skinheads blamed for race crimes in Russia" (18 februari 2004).

⁴⁰³ Schatting Tsjetsjeense vertegenwoordiging te Moskou. Sommige bronnen schatten het aantal lager, op circa 100.000.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

ongeveer 7.000 geregistreerde Tsjetsjenen, plus een onbekend aantal zonder registratie.

In Krasnodar zijn 1 miljoen van de 5 miljoen inwoners migrant.

*Woonregistratie en sociale en economische rechten*⁴⁰⁴

Op basis van de grondwet en andere federale wetgeving heeft een ieder het recht zich te vestigen waar hij wil. De registratieplicht behelst formeel niet meer dan het informeren van de politie over het nieuwe woonadres.⁴⁰⁵ In de praktijk worden de wetgeving alsmede de vonnissen van het Hoogerechtshof en het Constitutionele Hof waarin de vrijheid van vestiging werd gewaarborgd, niet (geheel) door alle regio's geïmplementeerd.⁴⁰⁶ Het verkrijgen van permanente woonregistratie vormt derhalve een probleem voor veel migranten.⁴⁰⁷ Voor velen is dat echter op te lossen door het betalen van steekpenningen en het inschakelen van invloedrijke vrienden en familie. Voor Tsjetsjenen geldt dit in mindere mate, zeker sinds het uitbreken van het tweede conflict. Voor geld is echter alles te koop; Tsjetsjenen kunnen voor circa US\$ 2.000 een permanente woonregistratie verkrijgen. Tsjetsjenen die niet over een verhuurder beschikken om hun aanvraag te ondersteunen, kunnen door betaling van smeergeld (US\$ 300-500) alsnog registratie voor 6 maanden verkrijgen.

Normaalgesproken kunnen Tsjetsjenen in hun nieuwe woonplaats in ieder geval een tijdelijke woonregistratie verkrijgen (doorgaans voor 6 maanden). De procedure is echter zeer tijdrovend, complex en vol met bureaucratische obstakels, waarbij het veelvuldig voorkomt dat betrokken functionarissen duidelijk laten merken dat Tsjetsjenen niet welkom zijn in hun woonplaats. Bovendien gelden in verschillende regio's additionele voorwaarden voor Tsjetsjenen die om

---

⁴⁰⁴ Bronnen: Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004); Amnesty International, "RF: statement on the situation of Chechen asylum-seekers" (maart 2004); Klaus Amman, "Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF", voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004); Scott Peterson, "Ethnic Chechens face revenge attacks in Moscow", in Christian Science Monitor (1 oktober 2004); US Department of State, "Country Reports of human rights practices: Russia – 2003" (februari 2004); Amnesty International, "Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation", (2 oktober 2003); Human Rights Watch, "Briefing Paper on the Situation of Ethnic Chechens in Moscow", (24 februari 2003); persberichten; internationale waarnemers.

⁴⁰⁵ Zie paragraaf 4.2 voor meer informatie over documenten en woonregistratie.

⁴⁰⁶ Met name niet door de relatief welvarende gebieden die de grote groepen migranten aantrekken, zoals Moskou, St. Petersburg en de zuidelijke regio's Krasnodar en Stavropol.

⁴⁰⁷ Volgens diverse bronnen (waaronder verschillende lokale autoriteiten en een onafhankelijke wetenschapper) wil een deel van de migranten (waaronder ook Tsjetsjenen) zich niet laten registreren, om te voorkomen dat de autoriteiten over hun woonadres beschikken. De mensenrechten-NGO Civic Assistance spreekt dit tegen.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

woonregistratie verzoeken: dikwijls worden hun vingerafdrukken afgenomen, worden politiefoto's genomen en wordt extra achtergrondonderzoek gedaan. In Sint Petersburg is het voor Tsjetsjenen niet eenvoudig (tijdelijke) woonregistratie te verkrijgen, maar uiteindelijk lukt het de aanhouder voor zover bekend altijd. Net buiten de stad (in dezelfde *oblast*) is het eenvoudiger registratie te verkrijgen. Permanente woonregistratie wordt in Sint Petersburg alleen verstrekt aan personen die daar een woning in eigendom hebben.⁴⁰⁸ De problemen met registratie zijn het grootst in Moskou, Stavropol en Krasnodar Krai. In Stavropol wordt –in strijd met federale wetgeving- als additionele voorwaarde voor registratie gesteld dat er minimaal 9 m² per persoon aan woonruimte beschikbaar is.⁴⁰⁹ Zo'n 3-4% van de inwoners van Stavropol beschikt niet over woonregistratie. Bij identiteitscontroles dienen zij steekpenningen aan de politie te betalen om problemen te voorkomen. In Moskou verblijven volgens Memorial tenminste 10.000 Tsjetsjenen zonder – permanente dan wel tijdelijke- woonregistratie. De betrouwbaarheid van dit cijfer is echter onmogelijk na te gaan.

Voorts vormt het vinden van een woonadres een grote barrière voor het verkrijgen van woonregistratie. Personen die over voldoende geld beschikken om zelf een woning te kopen, ondervinden doorgaans geen problemen.⁴¹⁰ Hetzelfde geldt voor personen die (tijdelijk) bij familie kunnen intrekken. Voor de overigen blijkt het dikwijls moeilijk een verhuurder te vinden die bereid is zijn huis aan een Tsjetsjeen te verhuren, wegens een combinatie van maatschappelijke discriminatie en de wens problemen met de politie te vermijden. Soms vragen verhuurders extra huur aan Tsjetsjenen. Incidenteel zetten politieagenten een verhuurder van woonruimte aan een Tsjetsjeen onder druk om de woonregistratie van de Tsjetsjeen in kwestie niet langer te ondersteunen.⁴¹¹ Om deze redenen komt het geregeld voor dat Tsjetsjenen op een ander adres (in dezelfde stad) geregistreerd staan dan waar zij daadwerkelijk woonachtig zijn. Bij controles kan dit aanleiding geven tot problemen.

Volgens de federale wetgeving en vonnissen van hogere gerechtshoven mag de uitoefening van sociale en economische rechten niet afhankelijk gesteld worden van het tonen van woonregistratie. In de praktijk wordt voor tal van handelingen echter wel gevraagd om een registratiebewijs. Tsjetsjeense ontheemden die niet of tijdelijk geregistreerd staan, kunnen derhalve beperkt worden in de uitoefening van hun sociale en economische rechten.

---

⁴⁰⁸ Deze regel geldt voor alle Russen, ongeacht hun etniciteit.

⁴⁰⁹ Deze regel geldt niet voor personen met een FM-status.

⁴¹⁰ In een aantal regio's vormt permanente woonregistratie echter een voorwaarde voor het aankopen van onroerend goed.

⁴¹¹ Deze gevallen werden in Moskou gerapporteerd.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In veel regio's mogen werkgevers alleen mensen in dienst nemen die over woonregistratie beschikken.

In Moskou geldt een regeling⁴¹² waarbij werkgevers die ongeregistreerde werknemers in dienst hebben, een hoge boete opgelegd krijgen. Voorts zijn gevallen bekend waarbij werkgevers door overheidsfunctionarissen onder druk gezet werden geen Tsjetsjenen in dienst te nemen, dan wel hen te ontslaan. Tsjetsjenen met woonregistratie ondervinden soms problemen bij het vinden van werk doordat ze vaak bepaalde documenten, zoals het werkboekje, niet kunnen overleggen omdat ze die niet mee hebben kunnen nemen bij hun vlucht uit Tsjetsjenië. De grootste belemmering voor het vinden van werk is echter de maatschappelijke discriminatie.⁴¹³ Na iedere aanslag gepleegd door Tsjetsjenen, werden gevallen van ontslag gerapporteerd bij wijze van retaliatie tegen de bevolkingsgroep als geheel en is de bereidheid om Tsjetsjenen in dienst te nemen, verder afgenomen. Ook bij de overheid zijn om deze reden nauwelijks Tsjetsjenen werkzaam (buiten Tsjetsjenië). Het komt soms voor dat werkgevers de moeilijke situatie van Tsjetsjenen uitbuiten, door hen lagere lonen te betalen.

Voor wat betreft gezondheidszorg geldt dat overal in Rusland toegang bestaat tot noodhulp, waarbij het niet uitmaakt of iemand in die gemeente geregistreerd staat.⁴¹⁴ Alleen mensen met een woonregistratie van minimaal 6 maanden voor de regio waarin de zorginstelling zich bevindt, hebben gratis toegang tot overige vormen van gezondheidszorg. Overigens moeten alle patiënten, ongeacht hun etniciteit of vorm van woonregistratie, in de praktijk betalen voor gezondheidszorg die gratis verstrekt behoort te worden. Het ziekenhuispersoneel probeert op deze wijze, middels corruptie, hun lage salarissen aan te vullen.

Indien Tsjetsjenen problemen ondervinden wanneer zij medische zorg behoeven, kunnen zij zich wenden tot het ministerie van Gezondheid, dat tot nu toe -voor zover bekend- consequent, op effectieve wijze actie heeft ondernomen tegen individuele misstanden.

Het Moskouse ministerie van Gezondheidszorg heeft in deze verslagperiode burgers uit andere delen van Rusland, inclusief Tsjetsjenen, de mogelijkheid gegeven zich bij een polikliniek in Moskou te laten registreren.⁴¹⁵ Ook kan doorverwijzing naar een ziekenhuis plaatsvinden, mits ook de Tsjetsjeense

---

⁴¹² Deze regeling is in strijd met de Arbeidswet.

⁴¹³ Andere redenen dat Tsjetsjeense ontheemden dikwijls moeite hebben een baan te vinden, zijn hun vaak gebrekkige beheersing van de Russische taal en hun doorgaans relatief lage opleidingsniveau.

⁴¹⁴ Ook in de praktijk krijgen mensen, ongeacht etniciteit of vorm van woonregistratie, altijd toegang tot noodhulp. In een enkel geval vroegen artsen eerst om betaling of een bewijs van verzekering voordat zij hulp wilden verlenen. In principe kunnen patiënten in het kader van deze noodhulp maximaal 3 dagen gratis in het ziekenhuis verblijven.

⁴¹⁵ Dergelijke registratie is meestal een jaar geldig.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

vertegenwoordiging te Moskou de aanvraag ondersteunt.⁴¹⁶ Tsjetsjenen die in Moskou verblijven zonder enige vorm van registratie kunnen wel problemen ondervinden bij de toegang tot gezondheidszorg.

In Sint Petersburg werd in februari 2004 gewerkt aan een speciale regeling, op basis waarvan alle Tsjetsjenen toegang zouden krijgen tot gratis gezondheidszorg.⁴¹⁷

De Russische wetgeving en jurisprudentie geven iedere burger het recht onderwijs te volgen, ook als zij niet over woonregistratie beschikken. In de praktijk is het incidenteel, in een afgenomen aantal gevallen, voorgekomen dat scholen een kind weigeren omdat de ouders geen registratie hebben. Na interventie door NGO's, de gemeente of het ministerie van Onderwijs werden de kinderen altijd alsnog toegelaten. Als gevolg van maatschappelijke discriminatie komt het voor dat Tsjetsjeense kinderen door klasgenoten gepest worden; in het bijzonder worden zij er mede op aangekeken wanneer Tsjetsjenen terroristische acties plegen, zoals het gijzeldrama op de school in Beslan.⁴¹⁸

In de vorige verslagperiode hebben de autoriteiten van de gemeente Moskou de scholen geïnstrueerd om alle kinderen onderwijs te laten volgen. Tegelijkertijd dient de school de politie in te lichten in gevallen waarin ouders niet over registratie beschikken. In één opzicht is sprake van positieve discriminatie van Tsjetsjenen: Moskou geeft jaarlijks een aantal Tsjetsjeense ontheemden de kans gratis universitair onderwijs te volgen.

Alleen personen met een permanente woonregistratie, dan wel een tijdelijke registratie voor minimaal 6 maanden, komen in aanmerking voor sociale zekerheid, zoals kinderbijslag, de eenmalige uitkering bij geboorte van een kind, bijstand, invalidenuitkering, werkloosheidsuitkering, pensioen en een gratis ziektekostenverzekering. In enkele regio's worden uitkeringen alleen verstrekt aan personen met een permanente woonregistratie.

---

⁴¹⁶ Deze additionele voorwaarde van ondersteuning door de Tsjetsjeense vertegenwoordiging geldt alleen voor burgers afkomstig uit de Tsjetsjeense regio; niet voor burgers uit andere delen van Rusland. Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 66-68.

⁴¹⁷ Dezerzijds is niet bekend of deze regeling daadwerkelijk is geïmplementeerd.

⁴¹⁸ Een niet onaanzienlijk aantal Tsjetsjeense ouders laten hun kinderen niet naar school gaan, deels wegens de discriminatie waar hun kinderen op school aan bloot kunnen staan, deels omdat de kinderen moeite hebben het onderwijs te volgen (ze spreken vaak slecht Russisch en hebben in Tsjetsjenië veel onderwijs gemist), en deels omdat de ouders dikwijls zelf slechts weinig onderwijs hebben genoten en er daardoor niet altijd evenzeer het belang van inzien. Ook komt het voor (in ieder geval in Moskou) dat ongeregistreerde ouders hun kinderen niet naar school durven laten gaan, omdat dan bij de politie bekend wordt waar zij wonen.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In de stad Pyatigorsk (regio Stavropol Krai) krijgen Tsjetsjeense ontheemden meestal een tijdelijke registratie voor slechts 3 maanden, waardoor zij in die regio's geen recht hebben op sociale zekerheid.

Ook in Moskou komt het voor dat Tsjetsjenen een woonregistratie voor meer dan 3 maanden geweigerd wordt. De meeste Tsjetsjenen in Moskou beschikken echter over registratie voor minimaal 6 maanden, waardoor zij wel recht op sociale zekerheid hebben. Dit geldt echter niet voor enkele speciale sociale zekerheidsregelingen die uit de gemeentekas worden gefinancierd.⁴¹⁹

In de praktijk wordt aan de legale koop van een woning of grond in een aantal regio's de voorwaarde verbonden dat de kopers over permanente woonregistratie beschikken. Zoniet, dan kunnen zij het risico lopen uit hun eigen huis gezet te worden.

Ook komt het voor dat in de praktijk woonregistratie vereist is bij het aangaan van een huwelijk.

De maximaal 1.000 Tsjetsjeense ontheemden die in tijdelijke opvangvoorzieningen buiten de Noordelijke Kaukasus verblijven, zijn in de verslagperiode in toenemende mate onder druk gezet terug te keren naar Tsjetsjenië. Net als in de Noordelijke Kaukasus, geschiedde dit door een combinatie van positieve en negatieve maatregelen. De druk was het grootst in de Centraal-Russische regio's Voronezhskaya, Tambovskaya, Tverskaya en Bryanskaya.⁴²⁰

Zowel na de metrobom in Moskou in februari 2004 als na de golf van terroristische acties in augustus/september zijn voorstellen gedaan om verblijf zonder enige vorm van registratie veel harder aan te pakken.⁴²¹ Onderzoek heeft uitgewezen dat de terroristen doorgaans pas kort voor de door hen gepleegde

---

⁴¹⁹ Alleen inwoners met een permanente woonregistratie in Moskou komen in aanmerking voor extra bijstand voor grote gezinnen (bv. gratis eten op school). Sinds begin 2000 komen gepensioneerden met een tijdelijke registratie niet in aanmerking voor pensioentoeslagen die worden gefinancierd uit het gemeentelijk budget van Moskou. Hierbij wordt een uitzondering gemaakt voor alleenstaande gepensioneerden en invaliden (met of zonder familie). In gevallen waarin Tsjetsjenen vallend onder deze categorieën dergelijke bonussen niet ontvangen hadden, kregen ze het geld in alle gevallen op een na alsnog, na interventie door NGO's. Zie Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 69-73.

⁴²⁰ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 48-53.

⁴²¹ In februari werd door burgemeester Loezjkov wetgeving opgesteld die het mogelijk maakte om arbitraire documentcontroles uit te voeren, boetes voor illegalen te verhogen en illegalen uit te zetten. The Moscow Times, "Moscow mulls new migration laws" (13 februari 2004); Zaindi Choltaev en Michaela Pohl, "Russia's 'purge' of Chechens", in Boston Globe (14 maart 2004); Susan B. Glasser, "Harassment follows Moscow bombing", in Washington Post (15 februari 2004). Dezerzijds is niet bekend of deze wet daadwerkelijk is geïmplementeerd.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

aanslagen vanuit Tsjetsjenië in bijvoorbeeld Moskou zijn gearriveerd, zonder zich daar te laten registreren. Thans verblijven naar schatting 1 miljoen mensen (voornamelijk uit Centraal-Azië en de Zuidelijke Kaukasus) zonder registratie in Moskou. Zowel de federale als de regionale autoriteiten zijn nu wetgeving aan het opstellen om immigratie te beperken en registratieregels aan te scherpen. Zo heeft burgemeester Loezjkov van Moskou voorgesteld registratie onmiddellijk na aankomst verplicht te stellen, in plaats van alleen voor een verblijf van meer dan 3 dagen.⁴²² De Moskouse gemeentesecretaris voor wetgeving Popov overweegt registratie te vereenvoudigen en tegelijkertijd de boetes voor onder andere werkgevers die “illegalen”⁴²³ in dienst nemen, te verhogen. Tevens pleitte hij voor een verbod op toegang tot Moskou voor “bepaalde bevolkingsgroepen die buitenproportioneel vaak bij misdaad zijn betrokken” (bedoeld werd Tsjetsjenen).⁴²⁴ Zoals hieronder beschreven, wordt thans in ieder geval in Moskou veel vaker tot uitzetting van “illegalen” besloten.⁴²⁵ Op 1 oktober stemde de Doema voor 25-voudige verhoging (tot 25 keer het minimumloon) van de boete voor personen zonder geldige identiteitspapieren of registratie. Ook werd begin oktober het eerste uitzetcentrum voor illegale migranten in de regio Moskou geopend.

*Identiteitscontroles, huiszoeken, detentie en mishandeling*⁴²⁶

Op basis van de Politiewet mag een agent een burger alleen om identiteitspapieren vragen indien er een gegronde verdenking bestaat dat de persoon in kwestie een

---

⁴²² Kim Murphy, “Civil rights suffer as fear, anger grow in Russia”, in Los Angeles Times (23 september 2004); Radio Free Europe (22 september 2004).

⁴²³ Het betreft zowel Russische staatsburgers die over geen enkele vorm van registratie beschikken als buitenlandse migranten (meestal uit de Zuidelijke Kaukasus en Centraal-Azie) zonder verblijfsvergunning.

⁴²⁴ Later veranderde hij dit in “iedere etnische groep die meer dan 10% van de bevolking uitmaakt”. Radio Free Europe, 8 september 2004.

⁴²⁵ Kim Murphy, “Civil rights suffer as fear, anger grow in Russia”, in Los Angeles Times (23 september 2004).

⁴²⁶ Bronnen: Federal News Service, “Press conference with Human Rights Commissioner Lukin”, Ria Novosti (16 juni 2004); Scott Peterson, “Ethnic Chechens face revenge attacks in Moscow”, in Christian Science Monitor (1 oktober 2004).; Amnesty International, “Russia: EU policy should address human rights” (19 maart 2004); Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, “On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004” (2004); Amnesty International, “RF: statement on the situation of Chechen asylum-seekers” (maart 2004); Klaus Amman, “Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF”, voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004); US Department of State, “Country Reports of human rights practices: Russia – 2003”, (februari 2004); Yulia Latynina, “Police are at war with the Russian people”, Moscow Times (11 augustus 2004); Amnesty International, “Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation”, AI Index: EUR 46/077/2003 (2 oktober 2003); Human Rights Watch, “Briefing Paper on the Situation of Ethnic Chechens in Moscow”, (24 februari 2003); persberichten; internationale waarnemers.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

overtreding of misdrijf heeft begaan. Fouilleren en het doorzoeken van bagage is alleen toegestaan indien er gereede verdenkingen bestaan dat de persoon in kwestie wapens, explosieven of drugs bij zich heeft.⁴²⁷ Iemand die is aangehouden bij een identiteitscontrole mag maximaal 48 uur worden vastgehouden. Daarna dient voorgeleiding voor een procureur of rechter plaats te vinden.

De Moskouse autoriteiten achten het gerechtvaardigd alle Tsjetsjeens uitzierende personen aan te houden voor een identiteitscontrole, omdat de politie beschikt over een lijst met circa 50 namen (zonder foto of beschrijving) van Tsjetsjeense verdachten van aanslagen, waarmee aan het vereiste van “gereede verdenking” zou zijn voldaan.⁴²⁸

In de praktijk worden mensen die uiterlijk herkenbaar zijn als afkomstig uit de Kaukasus, veel vaker dan anderen aangehouden voor identiteitscontrole, wanneer zij een agent passeren.⁴²⁹ Iemand die niet over de juiste papieren beschikt, kan een boete krijgen of –hetgeen veel minder vaak gebeurt- de gemeente uitgezet worden.⁴³⁰ Ook worden Tsjetsjenen doorgaans gefouilleerd, worden hun tassen doorzocht en worden zij ondervraagd over hun reden om in Moskou te zijn en waar zij waren op het moment dat een bepaalde aanslag werd gepleegd. Daarnaast verlangt de politie doorgaans steekpenningen. Personen die niet over registratie beschikken, worden meegenomen naar het politiebureau voor nader verhoor, tenzij zij de agenten voldoende steekpenningen betalen.

Het komt voor dat politieagenten in buurten of flats waarvan ze weten dat er veel Tsjetsjenen wonen, aan huis controleren of de bewoners over de juiste registratie beschikken. Ongeregistreerde bewoners en mensen die op een ander adres dan hun daadwerkelijke woonadres geregistreerd staan, dienen dan steekpenningen te betalen. Voorts wordt soms bedreigd met uitzetting.⁴³¹

Gerichte huiszoekingen vinden eveneens met enige regelmaat plaats bij zowel geregistreerde als ongeregistreerde Tsjetsjenen, geregeld ook zonder dat de politie daartoe over de vereiste papieren beschikt. Deze huiszoekingen vinden doorgaans op ruwe wijze plaats: het komt geregeld voor dat de bewoners agressief behandeld worden en dat een deel van hun spullen wordt vernield of gestolen. Soms worden bewoners meegenomen naar het politiebureau voor nader verhoor.

---

⁴²⁷ Art. 11 Politiewet van 1991.

⁴²⁸ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, “On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004” (2004), p. 61-62.

⁴²⁹ Onder andere bij de ingang van de metro en andere publieke gebouwen staan doorgaans agenten.

⁴³⁰ Indien de persoon in kwestie Russisch staatsburger is, kan hij de gemeente uitgezet worden (uitzetting van Tsjetsjenen naar hun plaats van herkomst, t.w. Tsjetsjenie, vindt niet plaats). Buitenlanders zonder de juiste papieren kunnen naar hun land van herkomst worden uitgezet.

⁴³¹ Dit geldt met name voor de regio’s Moskou, Stavropol en Krasnodar.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Tsjetsjenen worden regelmatig meegenomen naar het politiebureau voor nader verhoor, zonder dat daar een duidelijke, legale aanleiding voor is.⁴³² Dit geldt ook voor personen die over registratie beschikken, mede doordat er veel valse registratiebewijzen in omloop zijn.

Met name in de periode van verhoor en voorarrest op politiebureaus komt mishandeling veelvuldig voor; bij Tsjetsjeense arrestanten nog vaker dan bij anderen. Vaak worden de gedetineerden onder druk gezet om bepaalde misdaden te bekennen. Volgens ombudsman Loekin, mensenrechtencommissaris Pamfilova en lokale en internationale NGO's doet de regering nog niet genoeg om deze excessen te bestrijden en te bestraffen.

De politiepraktijk om bewijzen te falsificeren door zogenaamd bij het fouilleren van de gedetineerde drugs, wapens of explosieven aan te treffen, is in de verslagperiode afgenomen en komt nog slechts incidenteel voor.⁴³³ Vaak kan de familie door steekpenningen te betalen een aanklacht voorkomen of in ernst doen afnemen, dan wel vroegtijdige vrijlating regelen.

In de afgelopen acht jaar heeft 50-80% van de 1,8 miljoen Russische politieagenten minimaal een aantal maanden in Tsjetsjenië gediend. Sinds 1999 zijn 1.100 agenten daar omgekomen en is een veelvoud gewond geraakt. Veel agenten hebben in Tsjetsjenië deelgenomen aan de grootschalige mensenrechtenschendingen die daar ongestraft gepleegd worden. Tegelijkertijd hebben ook zichzelf veel ellende meegemaakt en kameraden verloren. Zij keren terug uit Tsjetsjenië vol gevoelens van haat, bitterheid, agressie en depressie. Met name door dit zogenaamde Tsjetsjenië-syndroom heeft de politie zich in de afgelopen jaren steeds vaker schuldig gemaakt aan corruptie, een ruwe, agressieve behandeling van burgers, onrechtmatige huiszoekingen en detentie en

---

⁴³² Overigens overkomt dit ook geregeld andere bevolkingsgroepen. Tijdens een enquête in 12 grote steden antwoordde 46% in de afgelopen 2-3 jaar wel eens onrechtmatig aangehouden en gefouilleerd te zijn. 45% stelde dat de politie om smeergeld vroeg. 39% meldde gevallen waarin de politie had nagelaten of geweigerd actie te ondernemen. 25% stelde wel eens te zijn mishandeld door de politie. Alexander Kolesnichenko, "Personal experience", *Novye Izvestia* (21 mei 2004).

⁴³³ Er is thans zeker geen sprake meer van aanmoediging van dergelijke praktijken door hogere functionarissen, zoals in eerdere jaren net na grote aanslagen wel een paar keer het geval is geweest. In geval bewijs wordt gefalsificeerd, is dit thans meestal omdat agenten niet willen toegeven dat zij iemand ten onrechte hebben gearresteerd op verdenking van terroristische activiteiten. De aanklachten betreffen dan relatief lichte vergrijpen, zoals drugsbezit. Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 58-64, 75-84.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

mishandeling van arrestanten. Iedere Rus kan hier slachtoffer van worden, maar Tsjetsjenen lopen een aanzienlijk hoger risico.⁴³⁴

In de vorige verslagperiode waren het vooral mannen die werden gecontroleerd en vastgehouden; in deze periode liepen daarentegen vrouwen het meeste risico, wegens de opkomst van de vrouwelijke zelfmoordterroristen.

In augustus 2003 werd in Moskou operatie “Fatima” uitgevoerd, waarbij de politie op systematische wijze talloze jonge, Tsjetsjeense vrouwen en hun burens, huurbazen, werkgevers en collega’s ondervroeg, teneinde te onderzoeken of zich onder de vrouwen potentiële “zwarte weduwen” bevonden. In december 2003 vonden wederom op grote schaal ondervragingen plaats van vrouwen, op zoek naar de vrouwelijke handlangers van de zelfmoordterrorist voor hotel National.⁴³⁵ Hetzelfde gebeurde in augustus 2004, toen werd gezocht naar de huisgenote van drie zelfmoordterroristen.⁴³⁶

Op 26 augustus 2003 vielen in Krasnodar enkele doden bij een bomaanslag, die volgens de autoriteiten werd gepleegd door Tsjetsjeense rebellen. Vervolgens zou de politie geïnstrueerd zijn om alle Tsjetsjenen die ze konden vinden te arresteren op basis van ongeacht welke beschuldigingen, zonder toegang tot een advocaat te verlenen. In het kader van deze campagne, die duurde van 30 augustus tot 4 september 2003, werden onder andere zes Tsjetsjeense rechtenstudenten aangehouden bij controle van identiteitspapieren, dan wel bij doorzoeking van hun kamer op de campus.⁴³⁷ Zij werden beschuldigd van vandalisme –volgens Memorial zonder enige grond- en zonder voorgeleiding door de politierechter tot 5-10 dagen detentie veroordeeld. Na hun vrijlating zou dit proces zich onmiddellijk weer herhaald hebben en werden betrokkenen wederom tot 5-10 dagen detentie veroordeeld, hetgeen zij afkochten voor 1.500 roebel per persoon.⁴³⁸

In Moskou heeft de wijkpolitie opdracht alle in de wijk woonachtige Tsjetsjenen nauwlettend in de gaten te houden en regelmatig over hen te rapporteren. Indien in

---

⁴³⁴ Susan B. Glaser, “Chechnya duty hardens Russian police”, Washington Post (28 november 2003); Yulia Latynina, “Police are at war with the Russian people”, Moscow Times (11 augustus 2004); Amnesty International, “Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation”, (2 oktober 2003).

⁴³⁵ Alex Fak, “Police hunt for bomb suspect”, The Moscow Times (11 december 2003).

⁴³⁶ Zij werd echter niet tijdig gevonden: een week na de aanslagen op de vliegtuigen pleegde zij een vierde zelfmoordaanslag. Zie paragraaf 2.4.

⁴³⁷ De studenten studeerden met een beurs van het Tsjetsjeense ministerie van Binnenlandse Zaken en werden opgeleid om een aandeel te kunnen leveren in de “anti-terroristische operatie” in Tsjetsjenie.

⁴³⁸ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, “On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004” (2004), p. 53-54.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

een wijk ongeregistreerde Tsjetsjenen verblijven, krijgt het hoofd van de wijkpolitie problemen met zijn superieuren.⁴³⁹

Begin 2004 vonden de operaties *Hurricane-4* en *Whirlwind Anti-Terror* plaats.⁴⁴⁰ Hierbij kreeg de politie in de grote steden van Rusland opdracht alle Tsjetsjenen in hun district te ondervragen, informatie te verzamelen over alle inwoners afkomstig uit de Noordelijke Kaukasus en verdachte personen te arresteren.⁴⁴¹ Op systematische wijze werden duizenden Tsjetsjenen op politiebureaus ondervraagd. Tevens moesten zij vingerafdrukken laten nemen en formulieren invullen.⁴⁴² Ook ging de politie bij hun bureaus, collega's, verhuurder en andere bekenden langs om informatie te verzamelen.⁴⁴³

Na de golf van aanslagen in augustus/september 2004⁴⁴⁴ werden overal in Rusland Tsjetsjenen en vaak ook andere "Kaukasiërs" gearresteerd.⁴⁴⁵ In Moskou werd op 15 en 16 september een "veegactie" gehouden waarbij iedereen met een Kaukasisch uiterlijk bij identiteitscontroles op straat werd aangehouden. Zelfs indien de papieren in orde leken, werden Tsjetsjenen (en vaak ook bijvoorbeeld Ingoesjeten en Dagestanen) meegenomen naar het politiebureau voor verdere ondervraging. Meer dan 11.000 mensen werden gearresteerd, waarvan 6.781 Russische staatsburgers (veelal afkomstig uit de Kaukasus) en 4.377 buitenlanders (meestal uit Centraal-Azië en de Zuidelijke Kaukasus).⁴⁴⁶ Voorts werden circa

---

⁴³⁹ Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004), p. 63-64.

⁴⁴⁰ In Moskou vonden dergelijke campagnes overigens ook daarvoor al plaats, na iedere aanslag die daar gepleegd werd door Tsjetsjeense terroristen.

⁴⁴¹ In het kader van operatie *Whirlwind* werden in Moskou op 27 februari en 3 maart ook tientallen moskeebezoekers gearresteerd, omdat de twee moskeeën in kwestie volgens de autoriteiten de radicale islam aanhingen. Zaindi Choltaev en Michaela Pohl, "Russia's 'purge' of Chechens", in *Boston Globe* (14 maart 2004).

⁴⁴² In de formulieren wordt o.a. gevraagd wat betrokkene in zijn woonplaats doet, wat de namen en adressen van al zijn familieleden (in brede zin) zijn, hoe die familieleden in hun onderhoud voorzien, waar betrokkene was ten tijde van aanslagen en wie als getuigen dat "alibi" kunnen bevestigen.

⁴⁴³ Zaindi Choltaev en Michaela Pohl, "Russia's 'purge' of Chechens", in *Boston Globe* (14 maart 2004); Susan B. Glasser, "Harassment follows Moscow bombing", in *Washington Post* (15 februari 2004).

⁴⁴⁴ De metrobom in Moskou, de aanslagen op 2 vliegtuigen en het gijzeldrama in Beslan. Zie bijlage 1.

⁴⁴⁵ Zo werden in Moskou twintig Tsjetsjeense bouwvakkers die werkten aan de renovatie van scholen, voor ondervraging gearresteerd (in Beslan waren tijdens de renovatie wapens en explosieven verborgen). NRC Handelsblad, "Tsjetsjeense bouwvakkers worden verdacht" (14 september 2004).

⁴⁴⁶ Naar schatting van de FSB verblijven in Moskou ongeveer 1 miljoen ongeregistreerde personen (vooral uit Centraal-Azië en de Zuidelijke Kaukasus). Kim Murphy, "Civil rights suffer as fear, anger grow in Russia", in *Los Angeles Times* (23 september 2004); Radio Free Europe (22 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

2.500 mensen gearresteerd in de buitenwijken van Moskou. Op 23 september waren bijna 900 arrestanten uitgezet, onduidelijk is waarheen precies. In enkele gevallen werden de registratiepapieren van Tsjetsjenen bij controle aan huis ingenomen, waardoor zij risico lopen te worden gearresteerd en uitgezet. In oktober verklaarde de procureur-generaal van de Russische Federatie, Ustinov, dat het mogelijk zou moeten zijn familieleden van (vermeende) terroristen te detineren. Ondanks harde kritiek van verschillende politici en mensenrechtenorganisaties, is Ustinov voornemens hiertoe een wetsvoorstel in te dienen. In dit kader wordt thans in ieder geval één Tsjetsjeen gedetineerd in een Moskouse gevangenis, volgens mensenrechtenorganisaties enkel en alleen omdat zij de vriendin is van een vermeende Tsjetsjeense rebel.⁴⁴⁷

*Racistisch geweld*⁴⁴⁸

De vele aanslagen in de afgelopen anderhalf jaar hebben discriminatie en racisme sterk aangewakkerd, met name onder jongeren. Het aantal gewelddadige incidenten is de afgelopen jaren gegroeid, evenals het aantal aanhangers van racistische groepen als de 'Kozakken'⁴⁴⁹ en skinheads⁴⁵⁰. Niet alleen Tsjetsjenen, maar ook andere groepen worden hier slachtoffer van. Het betreft met name andere Kaukasus-volkeren, Centraal-Aziaten, Roma en buitenlandse kleurlingen.⁴⁵¹

De federale regering startte in 2001 een vijfjarig programma voor de bevordering van tolerantie.⁴⁵² Het programma behelst onder andere een hotline, speciale

---

⁴⁴⁷ Ook werden tijdens de gijzelingscrisis in Beslan tientallen familieleden van Maskhadov gearresteerd in Tsjetsjenië met als doel Maskhadov er toe te bewegen de gijzelnemers te bevelen hun actie te staken. Zij zijn na afloop van de gijzeling weer vrijgelaten. Nabi Abdullaev, "Ustinov: Detain terrorists' relatives", the Moscow Times (1 november 2004).

⁴⁴⁸ Bronnen: Russian NGOs, "An NGO report to the UN on the Russian compliance with the Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination" (december 2002); Kim Murphy, "Civil rights suffer as fear, anger grow in Russia", in Los Angeles Times (23 september 2004); Scott Peterson, "Ethnic Chechens face revenge attacks in Moscow", in Christian Science Monitor (1 oktober 2004); Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004); Amnesty International, "RF: statement on the situation of Chechen asylum-seekers" (maart 2004); Klaus Amman, "Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF", voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004); US Department of State, "Country Reports of human rights practices: Russia – 2003", (februari 2004); Amnesty International, "Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation", AI Index: EUR 46/077/2003 (2 oktober 2003); Human Rights Watch, "Briefing Paper on the Situation of Ethnic Chechens in Moscow", (24 februari 2003); persberichten; internationale waarnemers. Met name in het zuiden van Rusland (Stavropol en Krasnodar).

⁴⁵⁰ Met name in grote steden als Moskou en St. Petersburg.

⁴⁵¹ In mindere mate ondervinden ook joden en –in nog mindere mate– blanke buitenlanders de gevolgen van het toenemend racisme.

⁴⁵² Mensenrechtencommissaris Pamfilova en NGO's waren verbijsterd toen de regering afgelopen juli aankondigde financiering per 1 januari 2005 te zullen beëindigen. Als gevolg

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

rechtshulpkantoren voor slachtoffers van discriminatie en cursussen op scholen en universiteiten. Tot nu toe heeft het programma weinig succes, deels doordat onder de overheidsfunctionarissen zelf racisme te wijde verbreid is om hard voor het succes van het programma te werken.⁴⁵³ Herhaaldelijk hebben NGO's en de mensenrechtencommissie van Ella Pamfilova kritiek geuit op het veelvuldig voorkomen van discriminatoire uitspraken van hoge functionarissen en de lakse wijze waarop de autoriteiten optreden tegen racistische misdaden.⁴⁵⁴ Overigens heeft president Poetin herhaaldelijk opgeroepen tot verdraagzaamheid en een harde aanpak van xenofobie.⁴⁵⁵

In Moskou is het aantal leden van racistische groeperingen als de skinheads in de afgelopen vijf jaar met 30% gestegen tot circa 20.000.⁴⁵⁶ In heel Rusland zijn er meer dan 35.000 skinheads, waaronder 5.500 in Moskou en 3.000 in Sint Petersburg.⁴⁵⁷ Onder de bevolking bestaat niet veel steun voor deze extremisten: 60% is tegenstander van skinheads en 4,6% sympathiseert met hen.⁴⁵⁸

Na het gijzeldrama in Beslan vonden op vele plaatsen in Rusland incidenten plaats waarbij mensen met een Kaukasisch uiterlijk, maar ook Aziaten en Afrikanen werden uitgescholden, lastig gevallen en soms zelfs in elkaar geslagen of vermoord, voornamelijk door groepen racistische jongeren.⁴⁵⁹

---

van de protesten werd de beslissing teruggedraaid. Het programma zal nu zelfs worden uitgebreid en verlengd tot 2010.

⁴⁵³ Zo kwam geen enkele Moskouse politieagent opdagen bij een cursus in april 2004 over etnische verdraagzaamheid. Medewerkers van de paspoortbureaus en het OM waren wel aanwezig. (Izvestiya, 23 april 2004).

⁴⁵⁴ Uit onderzoek is gebleken dat in gevallen dat de autoriteiten vervolging instelden op grond van wetsbepalingen die discriminatie, aanzet tot haat en racistisch of religieus geweld verbieden, het veel vaker islamitische extremisten betrof dan etnisch Russische skinheads. RFE/RL Newline (17 augustus 2004).

⁴⁵⁵ O.a. Interfax van 29 september en 19 oktober 2004.

⁴⁵⁶ Mark MacKinnon, "Where are you, Mr Nigger?", The Globe and Mail (31 januari 2004).

⁴⁵⁷ The Times, "Skinheads blamed for race crimes in Russia" (18 februari 2004).

⁴⁵⁸ Mark Sandomirsky, Valery Solovei en Leonty Byzov, "Is the Kremlin training nationalists?", Novaya Gazeta (11-13 oktober 2004).

⁴⁵⁹ Een aantal voorbeelden: Op 18 september 2004 werden 4 Kaukasische mensen in de Moskouse metro door 50 jongeren zo erg in elkaar geslagen dat ze zwaar gewond zijn geraakt. In oktober begon het proces tegen 7 jongeren die bij een aanval op een Romakamp in september '04 een meisje van 6 doodden en kinderen van 5 en 1,5 ernstig verwonden. Begin oktober werd in St. Petersburg een Vietnamese student vermoord door 14-15 jongeren, waarvan er 6 zijn gearresteerd. In Voronezh sloegen twee tieners een Keniaanse student in elkaar. O.a. Gert-Jan Rohmsen, "Kaukasus: een lependeken en overal rebellen", in Trouw (8 september 2004); EU Newsletter no. 39 (15 oktober 2004); Scott Peterson, "Ethnic Chechens face revenge attacks in Moscow", in Christian Science Monitor (1 oktober 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

*Rechtsgang*⁴⁶⁰

De nieuwe wet inzake strafprocesrecht van 1 juli 2002 heeft een aanzienlijke verbetering gebracht. Het strafrechtelijk stelsel is in deze verslagperiode verder gemoderniseerd en gehumaniseerd door additionele nieuwe strafwetgeving die op 8 december 2003 door president Poetin werd ondertekend. Dankzij deze nieuwe wetgeving kan onder andere marteling effectiever worden vervolgd.⁴⁶¹

Ondanks enige verbeteringen, geldt in algemene zin nog steeds dat de Russische rechters conform oude sovjetgebruiken vrijwel altijd de eis van het Openbaar Ministerie zullen honoreren.⁴⁶² Bovendien is in het afgelopen jaar de invloed van de uitvoerende macht op de rechterlijke macht toegenomen. Verreweg de meeste rechtszaken die door Tsjetsjenen waren aangespannen om – vaak met de hulp van lokale NGO's – hun recht te halen, zijn door hen verloren, zelfs wanneer zij over duidelijke bewijzen beschikten om hun zaak te ondersteunen. Ook in gevallen van ernstige maatschappelijke discriminatie wordt in een meerderheid van de gevallen geen adequate actie ondernomen door de autoriteiten. Zelfs gewelddadige racistische aanvallen worden doorgaans afgedaan als vandalisme door een paar dronken tieners, ook al strookt dat beeld niet met de werkelijkheid.

In de enkele zaken waren slachtoffers in staat onomstotelijk te bewijzen dat zij door de politie waren mishandeld of dat de politie bewijs tegen hen had gefalsificeerd. Zelfs in die gevallen werden de betrokken politieagenten echter niet of nauwelijks bestraft. Het komt ook voor dat functionarissen weigeren een vonnis ten uitvoer te brengen, waarbij de rechter bijvoorbeeld had geoordeeld dat aan betrokkene alsnog woonregistratie verleend diende te worden. Er is regelmatig

---

⁴⁶⁰ Bronnen: Mosnews, "Less than 1% of trials in Moscow end in acquittals" (12 december 2004); PRNewswire, "Russian judges come under tighter Kremlin control" (21 oktober 2004); Federal News Service, "Press conference with Human Rights Commissioner Lukin", Ria Novosti (16 juni 2004); Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, "On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004" (2004); Amnesty International, "RF: statement on the situation of Chechen asylum-seekers" (maart 2004); Klaus Amman, "Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF", voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004); US Department of State, "Country Reports of human rights practices: Russia – 2003", (februari 2004); Amnesty International, "Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation", AI Index: EUR 46/077/2003 (2 oktober 2003); Human Rights Watch, "Briefing Paper on the Situation of Ethnic Chechens in Moscow", (24 februari 2003); persberichten; internationale waarnemers.

⁴⁶¹ Olga Shepeleva, "Russian law amended to include a definition of torture", Memorial-EHRAC Bulletin nr. 1 (zomer 2004); Yuri Kolesov, "The Duma revises the criminal law in a liberal way", Vremya Novostei (19 november 2004); Itar-Tass 339, "Russia humanises criminal legislation step by step" (10 december 2003).

⁴⁶² Minder dan een half procent van de strafzaken eindigt in vrijspraak of ontslag van verdere rechtsvervolgning.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

succes geboekt bij het aanvechten van lagere, discriminerende regelgeving.⁴⁶³ Ook hierbij geldt echter dat de vonnissen niet altijd (geheel) werden uitgevoerd.

In de praktijk proberen slechts weinig Tsjetsjenen hun recht te halen door een klacht in te dienen en -indien dat geen resultaat oplevert- een rechtszaak aan te spannen. De kans op succes is immers gering en het vereist veel moed, doorzettingsvermogen, geld en een grote mondigheid. Vooral ongeregistreerde Tsjetsjenen deinzen bovendien terug voor het indienen van een klacht, omdat zij en hun familie dan extra problemen kunnen krijgen met de politie of andere personen of instanties waartegen de klacht was gericht.

Bij politie en rechters is de corruptie nog steeds groot, waardoor het vaak mogelijk is om door betaling van steekpenningen gerechtelijke vervolging af te kopen, vrijgesproken te worden of een lichtere straf te krijgen. Eén onderzoeker meldde dat rechters Tsjetsjeense criminelen altijd de zwaarst mogelijke straf opleggen.⁴⁶⁴

---

⁴⁶³ Het betreft onder andere de lagere regelgeving waarin ongeoorloofde voorwaarden werden verbonden aan de vestigingsvrijheid en het recht op onderwijs en gezondheidszorg.

⁴⁶⁴ Het betreft Klaus Amman, "Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in der RF", voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004), p. 21-22.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

5 Specifieke groepen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal aandacht geschonken worden aan enkele specifieke groepen. De systematiek van de militaire dienstplicht wordt uiteengezet. Tevens zullen de etnische minderheden in Tsjetsjenië de revue passeren. Als laatste zal kort worden ingegaan op de leefomstandigheden van minderjarigen in Tsjetsjenië.

5.2 Militaire dienstplicht in de Russische Federatie⁴⁶⁵

5.2.1 Oproepsystematiek

Alle burgers van de Russische Federatie kunnen in principe worden opgeroepen hun militaire dienstplicht te vervullen. Persoonsgegevens worden opgenomen in het Militair Register. Militaire Commissariaten zijn verantwoordelijk voor het bijhouden van dit register. De vervulling van de militaire dienstplicht duurt in het algemeen twee jaar. De regering is voornemens met ingang van 2008 de diensttijd terug te brengen tot een jaar, maar tegelijkertijd strenger te worden met het verlenen van uitstel of vrijstellingen.⁴⁶⁶

Jongens worden van 1 januari tot 31 maart van het jaar waarin zij 17 worden uitgenodigd te verschijnen voor een 'plaatsingscommissie'. Deze commissie besluit of iemand om lichamelijke of geestelijke gezondheidsredenen niet in het register wordt opgenomen. Meisjes die op school militaire vorming krijgen worden wel in het register opgenomen maar niet opgeroepen voor dienst. Eigenlijk zouden alle leerlingen van de middelbare scholen de laatste twee jaren een algemene militaire vorming moeten krijgen, maar dit gebeurt, in tegenstelling tot vroeger, lang niet overal meer.

Het besluit of mannen die zijn opgenomen in het Militair Register daadwerkelijk worden opgeroepen, wordt genomen na het bereiken van de 18-jarige leeftijd en verschijning voor de 'Oproepcommissie'. Een medische keuring maakt onderdeel uit van de selectie. Een aantal categorieën krijgen vrijstelling van dienstplicht, enkele andere categorieën uitstel.⁴⁶⁷ Twee keer per jaar vindt vervolgens een

---

⁴⁶⁵ Bronnen: Informationsverbund Asyl / ZDWF e.V. Asylmagazin 3 / 2003; The Moscow Times, "Legal loophole riles military" (28 januari 2003).

⁴⁶⁶ RBC, "Draftees won't be sent to Chechnya" (17 augustus 2004).

⁴⁶⁷ zie hiervoor paragraaf 5.2.3

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

oproep plaats voor vervulling van de dienstplicht: de voorjaarslichting, die tussen 1 april en 30 juni wordt opgeroepen, en de najaarslichting, die tussen 1 oktober en 31 december wordt opgeroepen. In de praktijk wordt slechts circa 10% van alle dienstplichtigen opgeroepen.⁴⁶⁸ Zij die opgenomen worden in de Russische krijgsmacht, krijgen direct te horen in welke eenheid ze zullen gaan dienen. Tijdens de dienstperiode krijgen dienstplichtigen een zeer lage soldij en worden ze sterk in hun bewegingsvrijheid beperkt. Nieuwe rekruten worden onderworpen aan vernederingen en geweld door de al langer dienende soldaten en officieren.⁴⁶⁹

5.2.2 Militaire documenten

In de Russische Federatie, net als in de Sovjet-Unie, ontvangen militairen bij indiensttreding een militair identiteitsbewijs. Dienstplichtigen ontvangen een zogenaamd *vojennij biljet*, beroepsmilitairen ontvangen een zogenaamd *oedostoverenie litsjnosti*.⁴⁷⁰

Tot 1 oktober 1997 diende men bij indiensttreding het binnenlands paspoort in te leveren, waarna men in bezit werd gesteld van het militaire identiteitsbewijs. Bij het afzwaaien van een dienstplichtige werd in het binnenlands paspoort vermeld dat betrokkene zijn diensttijd had vervuld. Betrokkene kreeg vervolgens zijn binnenlands paspoort weer terug. Sinds 1 oktober 1997 behoudt men bij indiensttreding het binnenlands paspoort. Bij het afzwaaien wordt echter nog steeds in het binnenlands paspoort vermeld dat iemand zijn militaire dienstplicht heeft vervuld.

Het militaire identiteitsbewijs blijft in bezit van de dienstplichtige voor mobilisatiedoeleinden en herhalingsoefeningen. In het militaire identiteitsbewijs staan de personalia, de militaire status en de militaire specialiteit vermeld. Tevens wordt de etniciteit vermeld. Bij pensionering levert een beroepsmilitair zijn *oedostoverenie litsjnosti* in en krijgt hij een *pensionnoe oedostoverenie* (pensioenbewijs).

Reservisten zijn verplicht zich in geval van verhuizing aan te melden bij het militaire commissariaat in de nieuwe woonplaats.

---

⁴⁶⁸ Bij de voorjaarslichting van 2004 bijvoorbeeld, werden 166.050 dienstplichtigen opgeroepen, 9,5% van het aantal jongemannen dat naar leeftijd in dienst zou moeten.

⁴⁶⁹ Dit staat in de Russische Federatie bekend onder de term 'dedovsjtsjina'. Zie hierover Human Rights Watch, vol. 16, no. 8D, "The wrongs of passage" (oktober 2004). Zie paragraaf 2.5 voor meer informatie over de situatie in het leger.

⁴⁷⁰ Dienstplichtigen zijn in de Russische Federatie soldaat of onderofficier, terwijl beroepsmilitairen vrijwel altijd officier of *praporsjtsjik* (vergelijkbaar met de Nederlandse adjudant) zijn.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

5.2.3 Uitstel en vrijstelling

Uitstel krijgen tijdelijk medisch afgekeurden (1 jaar uitstel), zij die permanent naaste familieleden verzorgen (onder voorwaarden), zij die een kind hebben dat zonder moeder wordt opgevoed, zij die twee of meer kinderen hebben of een kind jonger dan drie jaar, zij die na de studie meteen zijn gaan werken bij een staatsinstelling die genoemd is in een lijst vastgesteld door de regering (voor de duur van die baan), zij die na hun opleiding dienen bij organen van het ministerie van Binnenlandse Zaken, de belastingpolitie en de douane (voor de duur van de dienst aldaar). Verder hebben uitstel zij die in het hoger en voortgezet onderwijs studeren (voor de duur van de studie) en zij die per presidentieel decreet uitstel hebben gekregen. Mannen van 18 tot 27 jaar die afgestudeerd zijn aan hogere scholen waaraan ook een militaire leerstoel verbonden is, hoeven daarna, als zij daar lessen hebben gevolgd, meestal slechts twee maanden aan veldoefeningen deel te nemen en zwaaien dan als reserveluitenant af.

Vrijstelling krijgen onder andere geheel of gedeeltelijk medisch afgekeurden, beroepsmilitairen, zij die alternatieve dienstplicht hebben gedaan, zij die in een ander land militair zijn geweest, kandidaat of doctor in de wetenschappen zijn en zij wier ouders, broer of zuster in verband met het uitvoeren van militaire dienst is omgekomen. Tevens worden uitgezonderd van het vervullen van dienstplicht personen die reeds militair zijn, zij die permanent buiten de Russische Federatie woonachtig zijn, personen tegen wie een gerechtelijk vooronderzoek loopt, personen die een gevangenisstraf uitzitten en zij die een strafblad hebben. Drugsverslaafden worden standaard afgekeurd.

5.2.4 Alternatieve dienstplicht⁴⁷¹

Indien een burger gewetensbezwaren heeft tegen het dragen van wapenen, heeft hij volgens artikel 59 van de Russische Grondwet het recht om alternatieve dienstplicht te vervullen. Op 10 juli 2002 heeft de Doema de Wet op de Alternatieve Dienstplicht aangenomen, waarna op 1 januari 2004 deze wet van kracht is geworden. Op basis van de nieuwe wet hebben mannen onder bepaalde voorwaarden het recht voor alternatieve dienstplicht te kiezen. Voor degenen die als burgerpersoneel bij een militaire eenheid gaan werken, zal de alternatieve dienst 36 maanden duren indien zij geen hoger onderwijs hebben gevolgd en 18 maanden indien dat wel het geval is. Voor degenen die hun dienst vervullen bij medische, sociale of welzijnsorganisaties, zal de dienst 42 respectievelijk 21 maanden duren.⁴⁷² De wet werd in mei 2004 verder uitgewerkt in een regeling, 'On the procedure for undergoing of the alternative civil service'.⁴⁷³

---

⁴⁷¹ Interfax-berichten van 5 juli, 24 september, 30 september, 1 oktober, 5 oktober, 6 oktober 2004; Izvestiya (1 oktober 2004); Nezavisimaya Gazeta (22 juli 2004).

⁴⁷² Onder andere: Informationsverbund Asyl / ZDWF e.V. Asylmagazin 3 / 2003.

⁴⁷³ UNHCR, "Operations Situation Report" (juni 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Iedereen die in aanmerking wil komen voor alternatieve dienstplicht dient dit minimaal een half jaar voor de dienstplichtdatum kenbaar te maken bij zijn oproepcommissie. Om deze reden kon de voorjaarslichting van 2004 formeel nog geen beroep doen op de Wet op de Alternatieve Dienstplicht. Via de rechter heeft een aantal dienstplichtigen van deze lichting echter alsnog alternatieve dienst kunnen afdwingen.

Tussen 1 april en 30 juni 2004 bekeken de oproepcommissies 270 aanvragen en rechterlijke beslissingen van de afgelopen jaren inzake alternatieve dienstplicht. Van de 270 personen mochten er 83 alternatieve dienstplicht vervullen⁴⁷⁴, 155 personen werden vrijgesteld of kregen uitstel, en 32 personen kwamen niet opdagen op het meldpunt.

Voor de najaarslichting 2004 hebben de oproepcommissies in totaal 1530 aanvragen voor alternatieve dienstplicht ontvangen.⁴⁷⁵

Degenen die alternatieve dienstplicht vervullen zijn in de praktijk veelal werkzaam voor de Federale Dienst voor Speciale Constructie (militaire objecten e.d.) en bij defensie-gerelateerde bedrijven. Daarnaast werken ze in fabrieken, als veehouder of tractorbestuurder op boerenbedrijven, als verplegers in psychiatrische ziekenhuizen of in bejaarden- en verpleegtehuizen.

5.2.5 Dienstplichtontduiking

Dienstplichtontduiking komt veelvuldig voor in de Russische Federatie. Uit officiële cijfers blijkt dat het aantal ontduikers de laatste jaren fors is toegenomen.⁴⁷⁶ Schattingen geven aan dat in de afgelopen jaren circa 30 procent van de dienstplichtigen de dienstplicht wist te ontduiken door creatief om te gaan met de verschillende mogelijkheden legaal uit dienst te blijven. Zo is het mogelijk keuringsartsen om te kopen. Bedragen hiervoor variëren. Sommige ouders slagen er in hun kinderen in te kopen⁴⁷⁷ in een instituut van hoger onderwijs met een militaire leerstoel, waardoor slechts twee maanden hoeft te worden deelgenomen aan veldoefeningen.⁴⁷⁸ Normaal gesproken dient men een toelatingsexamen te doen voor een dergelijke opleiding.

---

⁴⁷⁴ Drie van deze 83 zijn sindsdien gedeserteerd.

⁴⁷⁵ Ter vergelijking: voor de najaarslichting 2004 werden in totaal 176.393 dienstplichtigen opgeroepen.

⁴⁷⁶ Van 1.051 in 1999 en 2.834 in 2000 tot 7.234 in 2001. The Moscow Times, "Legal loopholes military" (28 januari 2003).

⁴⁷⁷ Inkopen in plaats van het afleggen van een toelatingsexamen

⁴⁷⁸ Zoals gemeld in paragraaf 5.2.3.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Sinds enkele jaren wordt een maas in de wet voor politie en brandweer door vele dienstplichtigen gebruikt teneinde dienstplicht in het leger te ontlopen.⁴⁷⁹ Indien dienstplichtigen zich vrijwillig aanmelden bij politie of brandweer voor een periode van twee jaar hoeft na afloop van deze periode niet meer te worden gediend in het leger. Gezien het feit dat bij de politie een tekort aan agenten heerst, worden dergelijke vrijwilligers door de politie verwelkomd.

Het ministerie van Defensie meent dat het zich vrijwillig aanmelden bij andere diensten in strijd is met de Wet op de Militaire Dienstplicht. In deze wet wordt gemeld dat het leger als eerste overheidsdienst kandidaten mag selecteren uit het aanbod dienstplichtigen.⁴⁸⁰ Het Defensie-comité van de Doema heeft als reactie hierop aangegeven dat gewerkt wordt aan een wetsvoorstel dat de onderlinge tegenstrijdigheden in de huidige wetgeving moet wegnemen.

Door het vrijwillig aanmelden bij politie en brandweer, een slecht functionerend oproepbeleid, een slechte gemiddelde gezondheid onder jongeren, zeer ruim toegepaste uitzonderingsgronden voor vervulling van de dienstplicht, corruptie, nepotisme en de (illegale) mogelijkheid tot afkopen van de dienstplicht vervulde in de afgelopen jaren slechts ongeveer 10-12 procent van een jaargang dienstplichtigen daadwerkelijk de militaire dienst.⁴⁸¹

5.2.6 Dienstweigeraars en deserteurs

Ook in deze verslagperiode zijn, net als in de vorige periode, geen wezenlijke veranderingen opgetreden ten aanzien van de bestraffing van dienstweigeraars en deserteurs. Russische dienstweigeraars en deserteurs vallen onder de civiele wetgeving van de Russische Federatie. Desertie is geregeld in het Wetboek van Strafrecht van 1 januari 1997, sectie 10, hoofdstuk 33, art. 338, dienstweigering in art. 328.

Bovengenoemde artikelen bepalen twee strafmaten:

1. In het geval dat een persoon een militaire eenheid of gebouw ongeoorloofd verlaat met het doel de militaire dienstplicht te ontlopen, of als hij geen gevolg geeft aan een oproep voor militaire dienst, staat daarop een gevangenisstraf van maximaal 7 jaar;
2. Op desertie van personen aan wie in het kader van de militaire dienstplicht reeds een wapen is uitgereikt, staat een gevangenisstraf variërend van 3 tot 10 jaar.

---

⁴⁷⁹ Werd de mogelijkheid te dienen bij de politie in 1999 nog door slechts 656 jongemannen gebruikt, sinds 2002 zijn dit gemiddeld 4.500 dienstplichtigen per jaar.

⁴⁸⁰ The Moscow Times, "Legal loophole riles military" (28 januari 2003).

⁴⁸¹ Vladimir Shlapentokh, "The Russians reaction to the country's demographic decline" (7 september 2004); CPCD-Moscow, "Military reform and transparency update".

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Met betrekking tot de eerste categorie geldt een uitzonderingsclausule voor bijzondere gevallen waarbij mogelijk geen criminele vervolging plaats vindt. Dienstplichtontduiking kan daarnaast tevens met geldboetes bestraft worden. Ook komt het voor dat deserteurs en dienstweigeraars ingezet worden in strafbataljons in plaats van een veroordeling tot een gevangenisstraf.

Er geldt geen bijzondere strafmaat voor dienstweigeren en desertie in oorlogstijd, dus ook niet voor dienstweigeraars en deserteurs die aangeven niet in Tsjetsjenië te willen vechten. Deserteurs worden conform de wetgeving ter zake opgespoord en bestraft. Slechts een klein deel van de personen die de dienstplicht ontduikt, wordt echter daadwerkelijk opgespoord en bestraft.

Er zijn dezerzijds geen gevallen bekend van onevenredige of willekeurige bestraffing of tenuitvoerlegging van de straf wegens ras, religie, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging. Informatie daaromtrent is echter moeilijk verkrijgbaar.

Meer dan 2.500 militairen (2.000 dienstplichtigen en 500 beroepsmilitairen) zouden in het kader van het huidige conflict in Tsjetsjenië een plaatsing in het gebied geweigerd hebben of gedeserteerd zijn.

5.2.7 Specifieke situatie in Tsjetsjenië

In Tsjetsjenië werden in 2003 enkele duizenden dienstplichtigen opgeroepen hun dienstplicht te vervullen. Vervulling van de dienstplicht kon op verscheidene plaatsen geschieden: in de eigen republiek bij genietroepen⁴⁸², politiediensten of bij enkele ministeries, of bij onderdelen van het federale leger elders in de Russische Federatie.

In 2004 heeft in Tsjetsjenië geen oproep voor de dienstplicht plaatsgevonden. Aan dienstplichtigen werd uitstel dan wel vrijstelling verleend.⁴⁸³ Het is nog niet duidelijk of in voorjaar 2005 wel een oproep zal plaatsvinden. Zoja, zullen Tsjetsjenen hun dienstplicht binnen de Noordelijke Kaukasus moeten vervullen (normaalgesproken wordt de dienstplicht juist buiten de eigen regio vervuld).⁴⁸⁴

5.3 Etnische minderheden uit Tsjetsjenië

---

⁴⁸² Etnisch Tsjetsjenen worden niet geplaatst bij gevechtseenheden in Tsjetsjenië.

⁴⁸³ Interfax (7 oktober 2004); Prague Watchdog: 'Chechen youth will not be drafted into Russian army this year', 17 oktober 2003, via www.watchdog.cz.

⁴⁸⁴ Ria Novosti, "Chechens excused from military duty" (28 oktober 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Bijna de gehele etnisch Russische, etnisch Armeense en joodse bevolkingsgroepen hebben Tsjetsjenië als gevolg van het eerste en tweede conflict verlaten.⁴⁸⁵

Volgens de ‘Danish Refugee Council’ die voorjaar 2002 de etnische samenstelling van inwoners van Tsjetsjenië geregistreerd heeft, verbleven in mei 2002 naast etnisch Tsjetsjenen onder meer 11.154 etnisch Russen, 11.687 etnisch Ingoesjeten, 282 etnisch Armeniërs, 259 etnisch Azeri, 112 etnisch Kisten, 41 etnisch Duitsers, 67 etnisch Georgiërs, 17 joden, 5 etnisch Kabardiniërs (oorspronkelijk afkomstig uit Kabardino-Balkarië), 8 etnisch Kalmukkiërs, 2 etnisch Karatsjais (oorspronkelijk afkomstig uit Karatsjajevo-Tjerkessië), 51 etnisch Kazachen, 258 etnisch Oekraïners, 28 etnisch Ossetiërs, 569 etnisch Tataren, 1.326 etnisch Turken en 50 etnisch Witrussen in Tsjetsjenië.⁴⁸⁶ Recente cijfers aangaande deze minderheden zijn niet voorhanden.

De etnisch Russen zijn meestal bejaarden die al heel lang in Tsjetsjenië wonen en de republiek niet kunnen ontvluchten wegens geldgebrek en/of omdat zij geen familie hebben waarbij ze terecht kunnen. Deze etnisch Russen maken verhoogde kans slachtoffer te worden van acties van de rebellen⁴⁸⁷, doch ondervinden doorgaans minder problemen van de kant van de federale troepen. Een deel van de Russen is goed geïntegreerd in de maatschappij; hun positie is vergelijkbaar met die van andere inwoners van Tsjetsjenië. Een ander deel bevindt zich echter in een aanzienlijk slechtere positie dan de etnisch Tsjetsjenen, omdat zij wegens hun Russische etniciteit door de samenleving zijn verstoten.⁴⁸⁸

Nadere informatie over de positie van de andere hierboven genoemde groepen is niet beschikbaar. Aangenomen wordt dat voor deze groepen dezelfde situatie geldt als voor de rest van de Tsjetsjeense burgerbevolking.

Wanneer het gaat om de situatie van niet-etnisch Tsjetsjeense ontheemden verblijvend buiten Tsjetsjenië, zijn er wel aanzienlijke verschillen. Zoals gezegd in paragraaf 4.2 hebben de ontheemden uit het eerste conflict –en met name de niet-etnisch Tsjetsjenen onder hen– over het algemeen een forced migrant-status gekregen, waardoor zij doorgaans zonder grote problemen elders een permanente woonregistratie konden krijgen.

De ontheemden die tijdens het tweede conflict zijn gevlucht, ondervinden aanzienlijk meer problemen. Hoewel ook een deel van de etnisch Russen en andere etnisch Slaven problemen ondervindt met registratie en door

---

⁴⁸⁵ US Department of State, “Country Reports – Russia 2003”, (februari 2004).

⁴⁸⁶ Danish Refugee Council, “The Chechnya survey project” (mei 2002).

⁴⁸⁷ Onder andere: US Department of State, “Country Report – Russia 2003” (februari 2004).

⁴⁸⁸ O.a. Scott Peterson, “Ethnic Chechens face revenge attacks in Moscow”, Christian Science Monitor (1 oktober 2004); Klaus Amman, “Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF”, voor Schweizerische Flüchtlingshilfe (24 mei 2004), p. 16.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

discriminatie⁴⁸⁹, zijn de problemen veel minder groot dan die van etnisch Tsjetsjenen. De etnisch Kaukasiërs ondervinden meer problemen, maar nog steeds significant minder dan de etnisch Tsjetsjenen, mede doordat de meeste van hen gevlucht zijn naar gebieden waar hun etniciteit de meerderheid vormt (zoals etnisch Ingoesj die permanente woonregistratie in Ingoesjetië hebben gekregen).⁴⁹⁰

5.4 Minderjarigen

Volgens de Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal voor Kinderen en Gewapende Conflicten zijn in het eerste en het tweede Tsjetsjeense conflict tot aan zomer 2002 in totaal 1.300 kinderen overleden. 1.600 kinderen werden wees. Op een kinderopopulatie van 400.000 is dit minder dan een half procent. 20.000 kinderen verloren een van beide ouders.⁴⁹¹ Nieuwe gegevens zijn niet voorhanden.

In Tsjetsjenië zijn de familiebanden traditioneel zeer sterk, zodat op het moment dat een kind alleen komt te staan, in veel gevallen niet alleen de naaste familie (zoals ooms, tantes of grootouders) maar ook de ‘verre’ familie (zoals achterneven, achterooms of peettantes) en zelfs vrienden van de familie de zorg voor het kind op zich zullen nemen.

Ondanks deze sterke familiebanden leven thans vele honderden Tsjetsjeense kinderen op straat. Deze kinderen bevinden zich in een zeer kwetsbare positie.⁴⁹² De vijf weeshuizen, die helemaal vol zitten, kunnen slechts 600 kinderen opvangen. Voor de overige kinderen wordt naar gastgezinnen gezocht. De meeste kinderen houden zich echter verborgen voor de hulpverleners van het ministerie van Arbeid en Sociaal Welzijn.⁴⁹³

---

⁴⁸⁹ Normaalgesproken zijn deze etnisch Russen/Slaven niet uiterlijk herkenbaar als zijnde afkomstig uit Tsjetsjenië. Alleen al daarom ondervinden zij veel minder discriminatie dan etnisch Tsjetsjenen. Echter, indien Russen waarmee deze etnisch Russische/Slavische ontheemden in contact komen vernemen dat zij afkomstig zijn uit Tsjetsjenië, ondervinden zij soms enige discriminatie, ongeacht de gedeelde etniciteit.

⁴⁹⁰ UNHCR, “UNHCR Paper” (febrari 2003).

⁴⁹¹ Report on Mission by the Special Representative of the Secretary-General for children and armed conflict Olara A. Otunnu to the Russian Federation, including the North Caucasus (17 – 24 juni 2002) pagina 4.

⁴⁹² Veel kinderen raken verslaafd aan drugs en worden uitgebuit door o.a. criminelen en de rebellen. Zo werd vorig jaar een jongen, die voor \$100-200 per maand explosieven plantte voor de rebellen, door veiligheidstroepen opgepakt en vermoord.

⁴⁹³ Institute for War and Peace Reporting, “No help for Chechnya’s street kids” (11 november 2004); Timur Aliyev, “Nearly 400 homeless children in Grozny”, Prague Watchdog (15 februari 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

In de Russische Federatie is de overheid verplicht alleenstaande minderjarigen opvang te bieden, in weeshuizen of bij opvanggezinnen. Etnisch Tsjetsjeense kinderen die zich in weeshuizen elders in de Russische Federatie bevinden, kunnen problemen ondervinden als gevolg van discriminatie.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

6 Vluchtelingen buiten de Russische Federatie en beleid andere landen

6.1 Vluchtelingen buiten de Russische Federatie

6.1.1 Georgië

In Georgië verblijven 2.600 tot 3.700 Tsjetsjeense vluchtelingen, vrijwel allemaal met een vluchtelingenstatus verschaft door de Georgische autoriteiten. Tsjetsjenen worden in Georgië op prima facie basis als vluchteling erkend. Verreweg de meeste Tsjetsjenen wonen in de Pankisi-vallei⁴⁹⁴. Enkele tientallen wonen in Tbilisi; in de meeste gevallen betreft het gezinnen waarbij een van de familieleden gespecialiseerde medische zorg behoeft. Veel Tsjetsjenen zijn in de Pankisi-vallei opgevangen door de lokale bevolking, de Kisten, die dezelfde etnisch-culturele achtergrond hebben als de Tsjetsjenen. UNHCR en de 'Norwegian Refugee Council' verlenen hulp ter plaatse en ook de Georgische en de Russische autoriteiten stellen middelen ter beschikking.⁴⁹⁵ In de verslagperiode zijn regelmatig Russische delegaties naar de Pankisivallei toekomen om de Tsjetsjeense vluchtelingen te proberen te overtuigen dat zij veilig kunnen terugkeren en hulp zullen krijgen bij hun terugkeer (documenten, transport) en reïntegratie in Tsjetsjenië. Enige tientallen Tsjetsjenen hebben van dit aanbod gebruik gemaakt.⁴⁹⁶

In de vorige verslagperiode heeft Georgië op aandringen van Rusland (en de VS) een militaire actie uitgevoerd tegen Tsjetsjeense rebellen in de Pankisivallei. Het was echter algemeen bekend wanneer de actie plaats zou vinden, zodat alle Tsjetsjeense rebellen vertrokken waren tegen de tijd dat de Georgische soldaten arriveerden.⁴⁹⁷ Ook in deze verslagperiode stond Georgië onder grote druk harder op te treden tegen rebellen die Georgië als uitvalsbasis gebruiken. Het liefst zou

---

⁴⁹⁴ De Pankisi-vallei ligt in Noordoost-Georgië, ten noorden van Akhmeta, nabij de grens met de Russische republiek Tsjetsjenië. Zie tevens de topografische bijlagen.

⁴⁹⁵ Onder andere: United Nations Association of Georgia, Number of Chechen refugees in Georgia decreases (28 juni 2003), TCC Migration Clips 17 – 23 juni 2003 (10/25) en Raad van Europa 29th interim report by the Secretary General: human rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic (17 september 2003).

⁴⁹⁶ Norwegian Refugee Council, "Atrocities committed towards refugees in the Pankisi-gorge", Reliefweb (13 september 2004); Mosnews, "Russian officials meet Chechen refugees in Georgia" (8 juni 2004); Civil Georgia, "Russian delegation to discuss Chechens' repatriation" (7 juni 2004).

⁴⁹⁷ Voor meer informatie zij verwezen naar het algemeen ambtsbericht over de situatie in de noordelijke Kaukasus van 14 mei 2003 en het algemeen ambtsbericht over de situatie in Georgië van 5 februari 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Rusland willen dat alle Tsjetsjeense vluchtelingen worden gerepatriëerd.⁴⁹⁸ Voor zover bekend, komt het nog steeds geregeld voor dat rebellen naar de Pankisivallei komen om hun verwondingen te laten behandelen. Ook komen jaarlijks honderden rebellen in de vallei overwinteren. De Pankisivallei, die gelegen is in een onherbergzaam en dunbewoond deel van Georgië, is dan vrijwel geïsoleerd van de rest van de wereld. Bovendien vormen de Kisten, samen met de Tsjetsjenen, een zeer gesloten gemeenschap, die wantrouwend staat tegenover de Georgische autoriteiten.

Als gevolg van de pogingen van Sakaashvili, de nieuwe president van Georgië, om Zuid-Ossetië en Abchazië onder effectieve Georgische controle te brengen, liepen vanaf deze zomer de spanningen met Rusland hoog op.⁴⁹⁹ Teneinde de relatie met Rusland niet geheel op de spits te drijven, toonde de Georgische regering zich in toenemende mate bereid om actie te ondernemen tegen vermeende Tsjetsjeense rebellen. Sindsdien is het een aantal keren voorgekomen dat Tsjetsjenen die werden aangehouden bij een poging illegaal de grens over te steken, werden overgedragen aan de Russische grenstroepen. Juridische waarborgen zijn hierbij niet altijd nageleefd. Volgens Tsjetsjeense vluchtelingen en de 'Norwegian Refugee Council' heeft de Georgische politie bovendien een aantal keren groepen Tsjetsjeense mannen kortstondig gedetineerd voor ondervragingen. Sommigen meldden tijdens de ondervragingen te zijn mishandeld door de Georgische politie en met uitzetting naar Rusland te zijn bedreigd. Ook zijn gevallen gerapporteerd waarin Tsjetsjenen werden meegenomen door gemaskerde, gewapende mannen en een aantal uren werden vastgehouden.⁵⁰⁰ De vluchtelingen vermoeden dat de gemaskerde mannen leden van de Georgische veiligheidsdienst waren, omdat zij geprobeerd zouden hebben hen te recruterem.⁵⁰¹

Internationale waarnemers kunnen bovenstaande berichten niet bevestigen. De enige incidenten die vaststaan, zijn de volgende twee. Ongeveer een jaar geleden werd een groep Tsjetsjenen aangehouden en gedetineerd wegens illegale grensoverschrijding. Het Russische verzoek om uitlevering werd door de Georgische rechtbank afgewezen. Drie van de Tsjetsjenen werden vervolgens in februari 2004 vrijgelaten. Toen twee van hen (de derde was die dag ziek) een week later naar het ministerie van Vluchtelingen en Opvang reden om hun vluchtelingenpassen op te halen, werden zij uit hun auto gehaald. Een dag later

---

⁴⁹⁸ Onder andere: AFP, 'Georgia's Sakaashvili promises to reverse "dangerous" stance on Chechnya', 27 januari 2004.

⁴⁹⁹ O.a. NRC Handelsblad, "President Georgie voorziet oorlog met Rusland" (24 augustus 2004); David Jan Godfroid, "Georgie doet beroep op Rusland", NRC Handelsblad (10 augustus 2004).

⁵⁰⁰ Norwegian Refugee Council, "Atrocities committed towards refugees in the Pankisi-gorge", Reliefweb (13 september 2004).

⁵⁰¹ Ruslan Isayev, "Chechen refugee situation in Pankisi still intense", Prague Watchdog (8 augustus 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

bleken zij zich in gevangenschap in Rusland te bevinden. Volgens de Georgische pers zijn er aanwijzingen dat de Georgische veiligheidsdienst hierbij betrokken is geweest.

Het tweede incident deed zich voor in augustus 2004, toen 10 Tsjetsjeense vluchtelingen in de Pankisivallei werden opgepakt op onduidelijke gronden. Zij zijn gedurende een dag ondervraagd, en werden daarbij geslagen en bedreigd met uitzetting. De groep is dezelfde dag vrijgelaten en er is geen aanklacht ingediend tegen hen.

Van Russische zijde werd in november bekend gemaakt dat Tsjetsjenen die familie in de Pankisivallei hadden bezocht, daar vernomen hadden dat groepen wahabisten op agressieve wijze mensen probeerden te recruteren. De wahabisten zouden hierbij enerzijds geld uitdelen in ruil voor bijvoorbeeld het bijwonen van een gebedsdienst en anderzijds gebruik maken van intimidatie en bedreiging. Voorts zou het zijn voorgekomen dat zij vrouwen dwongen de tweede of derde echtgenote van een wahabist te worden.⁵⁰²

Sinds juni 2004 werken de Georgische en Russische grenstroepen wederom samen: zij voeren gecombineerde Georgisch-Russische grenspatrouilles en gezamenlijke inspectievluchten uit. Het plan is op termijn hiermee de OVSE waarnemingsmissie overbodig te maken.⁵⁰³

Na de gijzeling in Beslan (begin september) werd de Russische grens met Georgië, en twee weken later ook die met Azerbeidzjan en Armenië, tot 22 oktober gesloten.⁵⁰⁴ Ook kondigde de Russische regering na het bloedbad in Beslan aan dat het land zich serieus voorbereidt op preventieve aanvallen tegen terroristische bases, zowel in Rusland als daarbuiten. Georgië maakt zich grote zorgen dat hiermee bedoeld wordt op een aanval op de Pankisivallei, waar zich volgens Rusland nog steeds rebellenbases bevinden.⁵⁰⁵

---

⁵⁰² Ria Novosti, "Chechens create tense situation in Pankisi Gorge", in UNSECOORD Media Monitoring (16 november 2004).

⁵⁰³ Op 15 december 1999 besloot de OVSE waarnemers aan de Georgisch-Russische (Tsjetsjeense) grens te stationeren; 42 personen in de zomer en iets minder waarnemers in de winter. Tevens wordt bij de grens met de Russische deelrepublieken Ingoesjetië en Dagestan waargenomen. Zomer 2003 werden twaalf extra voorposten in gebruik genomen die, zolang de weersomstandigheden het toelaten, bemand zijn. Mosnews, "Georgia's Saakashvili denies friendly ties with Chechen rebels" (29 september 2004); RIA Novosti, 'Georgian border guards strengthen Chechen and Ingush sections of border with Russia' (4 juli 2003).

⁵⁰⁴ AP (23 oktober 2004).

⁵⁰⁵ NRC Handelsblad, "Preventieve aanvallen voorbereid" (18-19 september 2004). Maskhadov maakte het er niet beter op voor Georgië, door te verklaren dat "zijn vertegenwoordigers en assistenten in Georgië hem hadden geïnformeerd dat de Georgische regering geen bezwaar had tegen de aanwezigheid van Tsjetsjeense vluchtelingen in Georgië; zelfs het tegendeel: de regering hielp de Tsjetsjenen." Saakashvili reageerde door de afschuw onder Georgiërs van de Tsjetsjeense rebellen, waarvan velen ook in Abchazië hebben meegevochten tegen de

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

6.1.2 Azerbeidzjan

Teneinde spanningen in de bilaterale relatie met Rusland te voorkomen, laat Azerbeidzjan asiolverzoeken van Tsjetsjenen door UNHCR beoordelen. Alle andere asiolverzoeken worden wel door de Azerbeidzjaanse autoriteiten zelf afgehandeld. UNHCR Bakoe geeft Tsjetsjenen op prima facie basis een ‘protection letter’ die 6 maanden geldig is. Deze ‘protection letter’ geeft toegang tot de bescherming en faciliteiten van UNHCR, maar geldt niet als vluchtelingenstatus. Er staan thans 8.500 Tsjetsjenen geregistreerd bij UNHCR Bakoe. UNHCR vermoedt echter dat een groot gedeelte van deze groep (al lang) niet meer in Azerbeidzjan verblijft. In januari 2005 zal daarom een hertelling plaatsvinden.

In Azerbeidzjan verblijven in totaal veel meer Tsjetsjenen dan er bij UNHCR Bakoe geregistreerd staan.⁵⁰⁶ Redenen dat lang niet iedereen zich laat registreren bij UNHCR zijn onder meer dat een deel van de Tsjetsjenen slechts tijdelijk naar Azerbeidzjan komt⁵⁰⁷, en dat een deel bang is dat registratie er toe kan leiden dat de Russische veiligheidsdienst er achter komt dat zij in Azerbeidzjan verblijven.

Volgens Tsjetsjenen in Azerbeidzjan zijn zowel de Tsjetsjeense rebellen als de Kadyrovtsi en de federale Russische autoriteiten actief in Azerbeidzjan. Zij zouden de in Azerbeidzjan verblijvende Tsjetsjenen nauwlettend in de gaten houden om te bezien of er Tsjetsjenen bij zijn die activiteiten ontplooiën voor een van de conflictpartijen. De rebellen zouden via Azerbeidzjan gewonde strijders naar Turkije laten reizen om daar verpleegd te worden. De Kadyrovtsi zouden zich schuldig maken aan intimidatie en bedreiging en een paar keer (vermeende) Tsjetsjeense rebellen hebben ontvoerd naar Rusland.

Internationale waarnemers kunnen bovenstaande berichten niet bevestigen.⁵⁰⁸ Tot voor kort ondervonden Tsjetsjenen die illegaal (dus zonder registratie bij UNHCR) in Azerbeidzjan verbleven geen (substantiële) problemen van de kant van de Azerbeidzjaanse autoriteiten; zij werden noch gedetineerd, noch uitgezet.⁵⁰⁹ Sinds het gijzeldrama in Beslan lijkt deze houding van de Azerbeidzjaanse autoriteiten

---

Georgiërs, te benadrukken. Mosnews, “Georgia’s Saakashvili denies friendly ties with Chechen rebels” (29 september 2004).

⁵⁰⁶ Er verblijven tenminste 8.000 Tsjetsjenen in Azerbeidzjan. De exacte omvang van de Tsjetsjeense gemeenschap is echter onbekend.

⁵⁰⁷ Dikwijls om even bij te komen van de moeilijke leefomstandigheden in Tsjetsjenië.

⁵⁰⁸ Het enige wat bekend is, is dat er in 2004 drie aanvallen op Tsjetsjenen zijn geweest, waarbij deze door messteken verwond werden, maar er is geen aangifte gedaan en het is onduidelijk wat de aanleiding voor de aanvallen is geweest.

⁵⁰⁹ Zie het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

gewijzigd te zijn: kort na een recent bezoek van president Aliyev aan president Poetin, werden 40-50 Tsjetsjenen gedetineerd en zijn er 3 uitgeleverd aan Rusland. Het is onduidelijk wat hun achtergrond is; vermoedelijk betrof het Tsjetsjenen die illegaal in Azerbeidzjan verbleven en verdacht werden van criminele activiteiten en/of betrokkenheid bij de rebellen.⁵¹⁰

Tsjetsjenen die staan geregistreerd bij UNHCR hebben tot nu toe geen veiligheidsproblemen ondervonden; er zijn in ieder geval geen gevallen bekend van detentie, uitzetting of ontvoering van geregistreerde vluchtelingen.

Over het algemeen kan de grens tussen Rusland en Azerbeidzjan zeer gemakkelijk overschreden worden, zowel legaal als illegaal. Na de gijzeling in Beslan (begin september) werd de Russische grens met Georgië, en twee weken later ook die met Azerbeidzjan en Armenië, tot 22 oktober gesloten.⁵¹¹

6.1.3 Jordanië

De situatie voor Tsjetsjeense vluchtelingen in Jordanië is, evenals in de vorige verslagperiode, het afgelopen jaar niet wezenlijk veranderd. Tsjetsjeense vluchtelingen die als verdragsvluchteling door UNHCR-Jordanië erkend zijn, blijven tijdelijk verblijfsrecht genieten en hoeven niet in derde landen hervestigd te worden. Andere erkende verdragsvluchtelingen dienen Jordanië binnen zes maanden na erkenning door de UNHCR te verlaten. Ook de andere Tsjetsjeense vluchtelingen – zij die zich niet bij UNHCR Jordanië hebben aangemeld – komen voor een tijdelijk verblijfsrecht in aanmerking.

Sinds begin 2002 wordt de toegang tot Jordanië voor zowel Tsjetsjenen als andere vluchtelingen bemoeilijkt en in groeiende mate zelfs geweigerd. Uitzonderingen worden gemaakt in geval van familiebezoek en voor hen die valide redenen kunnen aanvoeren voor hun reis naar Jordanië en waarbij niet het vermoeden bestaat dat ze zich na aankomst vluchteling zullen verklaren.

Achtergrond van de handelswijze van de Jordaanse autoriteiten is de slechte economische situatie in Jordanië en de aanwezigheid van grote groepen vluchtelingen in het land, met name Palestijnen en Irakezen.

Het gevolg van het restrictieve toelatingsbeleid is dat in 2003 nauwelijks nieuwe Tsjetsjeense vluchtelingen zich hebben geregistreerd bij UNHCR. Thans staan ongeveer 80 Tsjetsjenen als erkend vluchteling bij UNHCR-Jordanië geregistreerd. In Jordanië wonen in totaal circa 15.000 etnisch Tsjetsjenen,

---

⁵¹⁰ Zie paragraaf 2.5, waarin o.a. staat vermeld dat de rebellen hun strijd voornamelijk met criminele activiteiten financieren, zoals smokkel van drugs, olie en wapens.

⁵¹¹ AP (23 oktober 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

waarvan verreweg de meeste afstammen van de Tsjetsjenen die zo'n 150 jaar geleden arriveerden.

6.1.4 Kazachstan

In de republiek Kazachstan bevindt zich reeds tientallen jaren een etnisch Tsjetsjeense bevolkingsgroep.⁵¹² Bij de volkstelling in 1999 woonden er 32.000 etnisch Tsjetsjenen met Kazachstaans staatsburgerschap. Naast deze groep bevinden zich 8.000 tot 13.000 Tsjetsjeense vluchtelingen in Kazachstan, waarvan het merendeel gearriveerd is na het uitbreken van het tweede conflict in Tsjetsjenië. In 2002 kwamen ongeveer 1.800 vluchtelingen uit Tsjetsjenië naar Kazachstan, van wie de meesten in oktober. De groep bestaat grotendeels uit bejaarden, vrouwen en kinderen. Zij verblijven doorgaans bij Tsjetsjeense familieleden die Kazachstaans staatsburger zijn.

Onderdanen van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten kunnen Kazachstan visumvrij inreizen. Na registratie mogen zij 3 maanden blijven. Deze verblijfsduur kan in principe onbepaald verlengd worden. In de praktijk wordt hierbij echter een onderscheid gemaakt tussen Tsjetsjenen en andere Russische staatsburgers. Tsjetsjenen wordt namelijk dikwijls registratie geweigerd, waardoor zij illegaal in Kazachstan verblijven en in principe zouden kunnen worden uitgezet. Naar schatting de helft van de Tsjetsjeense vluchtelingen beschikt niet over een geldige registratie. Voor zover bekend, zijn tot nu toe een aantal "Tsjetsjeense criminelen" uitgezet naar Rusland. Onbekend is of de personen in kwestie op Russisch verzoek zijn uitgeleverd. Bij UNHCR Almaty zijn geen gevallen van uitzetting van door UNHCR erkende vluchtelingen bekend.

Kazachstan is partij bij het Vluchtelingenverdrag, maar heeft nog geen uitvoeringswetgeving aangenomen. Bovendien zijn GOS-onderdanen vooralsnog uitgesloten van de asielprocedure.

De Tsjetsjeense vluchtelingen ontvangen geen hulp van de Kazachstaanse autoriteiten. UNHCR verstrekt humanitaire hulp in de meest schrijnende gevallen. Voor de reeds langer in Kazachstan gevestigde Tsjetsjeense gemeenschap bestaan enkele speciale voorzieningen. Zo werden in 2000 -2001 met steun van het Kazachstaanse ministerie van Cultuur verschillende speciale scholen voor onderwijs in de Tsjetsjeense taal geopend. Kinderen van Tsjetsjeense vluchtelingen zouden volgens een bron eveneens op deze scholen onderwijs krijgen, al hebben zij officieel geen recht op gratis onderwijs.

⁵¹²

Een overblijfsel van de door Stalin verordonneerde deportatie van etnisch Tsjetsjenen na de Tweede Wereldoorlog. Zie paragraaf 2.2.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

6.2 Beleid van andere landen

België⁵¹³

De Belgische autoriteiten bekijken ieder asielverzoek op afzonderlijke basis. Tsjetsjenen die recent uit Tsjetsjenië zijn gevlucht (in ieder geval na 1999) en die niet aantoonbaar over mogelijkheden⁵¹⁴ beschikken zich elders in de Russische Federatie duurzaam te vestigen, maken grote kans op asiel.

Gedwongen terugkeer naar Tsjetsjenië is uitgesloten; naar de Russische Federatie in algemene zin is het in theorie wel mogelijk, doch in de praktijk niet toegepast.

Verenigd Koninkrijk⁵¹⁵

Er zijn geen wijzigingen opgetreden in het beleid van het Verenigd Koninkrijk ten aanzien van asielzoekers afkomstig uit Tsjetsjenië. De Britse autoriteiten hanteren nog steeds geen specifiek beleid ten aanzien van asielzoekers afkomstig uit Tsjetsjenië, maar beoordelen elk asielverzoek individueel en in het licht van de actuele situatie. In principe wordt een binnenlands vestigingsalternatief tegengeworpen.

Terugkeer naar de Russische Federatie van afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers uit Tsjetsjenië wordt veilig geacht. Terugkeer rechtstreeks naar Tsjetsjenië vindt echter niet plaats.

Zwitserland⁵¹⁶

De Zwitserse autoriteiten bekijken alle asielaanvragen van Russische staatsburgers op individuele basis. Etnisch Tsjetsjenen krijgen asiel indien zij individueel vervolgd werden. In geval zij gevlucht waren voor de algehele situatie, wordt van geval tot geval bekeken of een binnenlands vestigingsalternatief aanwezig is.⁵¹⁷ Zoniet, krijgt betrokkene in principe een voorlopige verblijfsstatus in Zwitserland. Dit geldt echter niet voor personen die zich niet aan hun plicht tot medewerking houden, die onderduiken of die een strafbaar feit gepleegd hebben.

Gedwongen terugkeer naar Tsjetsjenië wordt niet verantwoord geacht. Na de gijzeling in Beslan is besloten ook geen Tsjetsjenen meer uit te zetten naar de rest van Rusland, totdat meer duidelijkheid bestaat inzake de gevolgen van de gijzeling op de situatie van de Tsjetsjeense bevolkingsgroep.

Denemarken⁵¹⁸

---

⁵¹³ Informatie van 2 juli 2004.

⁵¹⁴ Bijvoorbeeld elders in de RF verblijvende familieleden of (invloedrijke) vrienden, veel geld of een eerder verblijf buiten Tsjetsjenië.

⁵¹⁵ Informatie van 2 oktober 2004.

⁵¹⁶ Informatie van 9 januari en 27 september 2004.

⁵¹⁷ Daarbij spelen dezelfde overwegingen als in België een rol. Kinderen en bejaarden zonder familie buiten Tsjetsjenië zijn als extra kwetsbare personen aangemerkt.

⁵¹⁸ Informatie van 8 oktober 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Alle asielaanvragen van Tsjetsjenen worden op individuele basis behandeld. Gedwongen terugkeer naar Tsjetsjenië wordt niet verantwoord geacht; wel naar de rest van de Russische Federatie.

6.3 Visie UNHCR

UNHCR heeft eind april 2003 een rapport uitgebracht waarin is geconcludeerd dat geen sprake is van een werkelijk binnenlands vestigingsalternatief voor etnisch Tsjetsjeense ontheemden, als gevolg van een combinatie van lokale, restrictieve vestigingsregels, maatschappelijke discriminatie en oprechte zorg bij de autoriteiten om etnische spanningen en terroristische aanslagen te voorkomen. UNHCR adviseert voorts met klem Ingoesjetië evenmin als vestigingsalternatief te beschouwen.⁵¹⁹ Dit geldt des te meer sinds de rebellenaanvallen van 22 juni 2004.

In maart 2004 bracht de UNHCR een nieuw rapport uit, waarin werd gesteld dat de algehele veiligheids- en mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië nog steeds aanleiding tot grote zorg gaf. Alle Tsjetsjeense asielzoekers met een permanente woonregistratie in Tsjetsjenië zouden asiel moeten krijgen, aangezien zij elders in Rusland geen reëel vestigingsalternatief hebben.⁵²⁰

UNHCR acht gedwongen terugkeer naar het onveilige Tsjetsjenië in strijd met internationale normen. Uitzetting naar andere delen van Rusland zou alleen verantwoord kunnen zijn indien betrokkene daar aantoonbaar (onder andere door permanente woonplaatsregistratie) over een reëel verblijfsalternatief beschikt.

Na de gijzeling in Beslan publiceerde UNHCR een nieuwe position paper, waarin UNHCR stelt dat alle Tsjetsjeense asielzoekers met een permanente woonregistratie in Tsjetsjenië op zijn minst een tijdelijk verblijfsrecht dienen te krijgen. De asielaanvragen van Tsjetsjenen met een permanente woonregistratie elders in de Russische Federatie dienen op individuele basis beoordeeld te worden.⁵²¹

---

⁵¹⁹ UNHCR, "UNHCR Paper on Asylum Seekers from the Russian Federation in the context of the situation in Chechnya" (feb. 2003).

⁵²⁰ UNHCR, "UNHCR's position regarding the situation of Chechens" (maart 2004).

⁵²¹ UNHCR, "UNHCR position regarding Asylum-Seekers and Refugees from the Chechen Republic, Russian Federation" (22 oktober 2004); Der Standard, "UNO: Europa sollte Flüchtlinge aus Tschetschenien nicht abweisen" (17 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

7 Samenvatting

In de verslagperiode hebben de Russische autoriteiten het ‘normalisatieproces’ verder gestalte gegeven door de uitwerking van amnestie- en compensatieregelingen en de organisatie van verkiezingen. De hierbij gekozen president Akhmad Kadyrov werd in mei van dit jaar vermoord. Hij heeft een vacuüm achtergelaten dat niet eenvoudig gevuld zal kunnen worden. Eind augustus werd Alu Alkhanov als nieuwe president gekozen. Geen van de verkiezingen in Tsjetsjenië is volgens NGO’s en onafhankelijke journalisten eerlijk verlopen.

De veiligheidssituatie in Tsjetsjenië bleef onveranderd slecht. Vrijwel dagelijks waren er veiligheidsincidenten, waarbij doden en gewonden vielen. De trend waarbij criminele zelfverrijking in toenemende mate de belangrijkste drijfveer is voor de voortdurende gevechten (in plaats van ideologische beweegredenen), heeft zich in de verslagperiode doorgezet.

Vanaf juni 2004 stapten de Tsjetsjeense illegale gewapende groeperingen over op een nieuwe strategie, te weten grootschalige militaire operaties. In dit kader werden van 21-22 juni goed gecoördineerde en georganiseerde aanvallen uitgevoerd op verschillende doelen in Ingoesjetië, Tsjetsjenië en Dagestan. Voorts hebben de rebellen in toenemende mate (zelfmoord)bomaanslagen gepleegd, zowel binnen als buiten Tsjetsjenië, met de gijzeling in een school in Beslan (Noord-Ossetië) als gruwelijk dieptepunt. Bij de aanslagen vielen in totaal meer dan 3.000 doden en gewonden.

In de verslagperiode hebben de federale troepen slechts een gering aantal grotere “schoonmaakoperaties” uitgevoerd. In plaats daarvan vonden meer gerichte, kleinschaliger acties plaats. Onrechtmatige arrestatie en detentie, ontvoering, verdwijning, mishandeling en marteling kwamen ook deze verslagperiode veelvuldig voor. De veiligheidsdienst van de Tsjetsjeense president (de zogenaamde Kadyrovtsi) was verantwoordelijk voor een aanzienlijk aantal van de mensenrechtenschendingen. Als gevolg van de zelfmoordaanslagen gepleegd door vrouwen, liepen in de verslagperiode vrouwen bijna evenveel risico als mannen om slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen.

In de verslagperiode is, door uiteenlopende omstandigheden, het aantal nationale en internationale toezichthoudende instanties aanzienlijk afgenomen. Bovendien wordt hun werk steeds moeilijker gemaakt, enerzijds als gevolg van door de overheid opgeworpen belemmeringen en anderszijds door toenemende bedreiging (en zelfs moord) van een ieder die zich sterk maakt voor bescherming van de

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

mensenrechten: medewerkers van NGO's, onafhankelijke journalisten, integere overheidsfunctionarissen en politici, advocaten en mensen die het aandurfden een aanklacht in te dienen tegen de schenders van hun mensenrechten.

De humanitaire situatie in Tsjetsjenië is nog steeds slecht. Dankzij grootschalige voedselhulp is er geen acuut gebrek aan voedsel. Wel bestaan er grote problemen op het gebied van huisvesting, drinkwatervoorziening, sanitaire voorzieningen, gezondheidszorg, onderwijs en werkgelegenheid. Met name als gevolg van de slechte veiligheidssituatie blijft het voor de (internationale) humanitaire organisaties lastig de bevolking in Tsjetsjenië van hulp te voorzien.

In de verslagperiode is de veiligheids- en mensenrechtensituatie in Ingoesjetië zodanig verslechterd (zowel voor Tsjetsjeense ontheemden als voor Ingoesjeten), dat inmiddels alle vormen van geweld en mensenrechtenschendingen die in Tsjetsjenië plaatsvinden, ook in Ingoesjetië voorkomen, hoewel op minder grote schaal. Een groot deel van de Tsjetsjeense ontheemden die in Ingoesjetië verbleven, is inmiddels onder (zware) druk (doch niet onder dwang) teruggekeerd naar Tsjetsjenië.

Het conflict in Tsjetsjenië is tot op zekere hoogte niet alleen naar Ingoesjetië, maar –in mindere mate- ook naar de rest van de Noordelijke Kaukasus overgeslagen. In Noord-Ossetië heeft de gijzeling in Beslan aanzienlijke spanningen tussen etnisch Osseten en etnisch Ingoesj en Tsjetsjenen veroorzaakt. In Dagestan is de sociaal-economische –en veiligheidssituatie verslechterd en zijn de politieke verhoudingen gespannen. Ook in Karatsjevo-Tsjerkessië en Kabardino-Balkarië is sprake van toegenomen spanningen en discriminatie van Tsjetsjenen.

Tsjetsjenen die sinds het uitbreken van het tweede conflict in 1999 zijn gevlucht, kunnen in de praktijk over het algemeen geen permanente woonregistratie verkrijgen in andere delen van de Russische Federatie. Tsjetsjenen ondervinden veel problemen als gevolg van discriminatie, zowel zijdens de autoriteiten (o.a. politie, justitie) als vanuit de burgerbevolking (o.a. werkgevers, verhuurders). Dit geldt voor alle delen van de Russische Federatie, hoewel niet overal in gelijke mate. Met name ongeregistreerde Tsjetsjenen (en Tsjetsjenen met een tijdelijke registratie van minder dan 6 maanden) kunnen problemen ondervinden bij het uitoefenen van hun economische en sociale rechten.

Tot Beslan (september 2004) was sprake van een afname van het aantal mensenrechtenschendingen door de politie. Daarna was echter sprake van een scherpe stijging. De –uiterlijk goed herkenbare– Tsjetsjenen worden veelvuldig aangehouden door de politie voor identiteitscontrole. Hierbij worden zij doorgaans ook gefouilleerd en ondervraagd. Het kwam geregeld voor dat Tsjetsjenen zonder legale aanleiding werden meegenomen naar een politiebureau voor nader verhoor.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Met name in de periode van verhoor en voorarrest op politiebureaus komt mishandeling veelvuldig voor. De politiepraktijk om bewijzen te falsificeren, is nog slechts incidenteel voorgekomen. Met enige regelmaat vonden huiszoekingen zonder de vereiste gerechtelijke toestemming plaats.

Het aantal gewelddadige aanvallen door racistische groeperingen is gestegen. De gang naar de rechter biedt Tsjetsjenen over het algemeen geen adequate oplossing: de kans op succes is gering (met name de lagere rechtbanken beslissen vrijwel zonder uitzondering in het nadeel van Tsjetsjenen) en het aanspannen van een rechtszaak vergt veel moed (klagers zijn geregeld bedreigd of aangevallen) en doorzettingsvermogen, evenals tijd en geld.

In principe moeten mannen vanaf hun achttiende gedurende twee jaar hun dienstplicht vervullen. In de praktijk vervult slechts zo'n tien procent van een lichte daadwerkelijk zijn militaire dienstplicht, als gevolg van de zeer ruim toegepaste uitzonderingsgronden en de onofficiële mogelijkheid de dienst af te kopen of bij politie of brandweer te vervullen. Desgewenst kan thans voor alternatieve dienstplicht gekozen worden. In 2004 vond in Tsjetsjenië geen oproep voor het vervullen van de militaire dienstplicht plaats.

De bevolking van Tsjetsjenië bestaat op het moment voor het overgrote deel uit personen van etnisch Tsjetsjeense origine. Aangenomen wordt dat de leefomstandigheden voor de in Tsjetsjenië woonachtige etnische minderheden niet significant anders zijn dan voor de etnisch Tsjetsjeense bevolking. Wel ondervinden de niet-etnisch Tsjetsjeense ontheemden aanzienlijk minder problemen bij verblijf buiten Tsjetsjenië dan etnisch Tsjetsjenen. Hoewel de meeste weeskinderen door familie worden opgevangen, is het aantal straatkinderen in Tsjetsjenië sterk gestegen.

In Georgië en Azerbeidzjan staan de autoriteiten thans, met name sinds het gijzeldrama in Beslan, negatiever tegenover Tsjetsjenen. In Kazachstan en Jordanië is hun positie niet wezenlijk veranderd.

Het beleid van België, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland komt er op neer dat iedere asielaanvraag van etnisch Tsjetsjenen op zijn individuele merites wordt beoordeeld en dat een binnenlands vestigingsalternatief niet in alle gevallen wordt tegengeworpen. In geen enkel land vindt gedwongen terugkeer naar Tsjetsjenië zelf plaats. Alle landen achten uitzetting naar de Russische Federatie in algemene zin aanvaardbaar.

Volgens UNHCR dienen alle Tsjetsjeense asielzoekers met een permanente woonregistratie in Tsjetsjenië op zijn minst een tijdelijk verblijfsrecht dienen te krijgen, omdat van een werkelijk binnenlands vestigingsalternatief geen sprake is. De asielaanvragen van Tsjetsjenen met een permanente woonregistratie elders in de Russische Federatie dienen op individuele basis beoordeeld te worden.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Bijlage 1: Overzicht terroristische aanslagen buiten Tsjetsjenië

Onderstaand volgt een chronologisch overzicht van de voornaamste (pogingen tot) aanslagen in de verslagperiode. De meeste van deze aanslagen zijn opgeëist door Basayev. Overigens meldden de Russische autoriteiten in 2004 in totaal ook meer dan 200 aanslagen verijdeld te hebben.⁵²²

Op 5 juni 2003 kwamen zo'n 15 mensen om het leven toen een vrouwelijke zelfmoordterroriste in Mozdok, Noord-Ossetië, een bom tot ontploffing bracht nabij een bus met Russisch luchtmachtpersoneel. Op 5 juli bliezen twee Tsjetsjeense vrouwen zichzelf op bij de ingang van een rockconcert in Tushino, Moskou, resulterend in 15 doden en tientallen gewonden. Een dag later werd een zelfmoordterroriste tijdig gearresteerd, maar kwam een agent om bij het onschadelijk maken van de bom. Op 17 juli vielen 4 doden en 3 gewonden toen een bom afging voor een politiebureau in Khasavyurt, Dagestan. Het is niet zeker dat Tsjetsjenen hiervoor verantwoordelijk waren. Op 1 augustus werd een vrachtwagen met explosieven voor het militair ziekenhuis in Mozdok, Noord-Ossetië, tot ontploffing gebracht, resulterend in 50 doden en 80 ernstig gewonden. Op 26 augustus vielen enkele doden bij een bomaanslag in Krasnodar. Op 15 september brachten twee zelfmoordterroristen een truck tot ontploffing voor het FSB-gebouw in Magas, Ingoesjetië, waarmee zij 2 mensen doodden en 25-40 gewonden maakten. Eind september werd een zware anti-tank mijn onder een spoorlijn in Dagestan gevonden. Op 5 december werden door een bom (geplaatst door een man en 3 vrouwen) 45 passagiers van een trein in de Stavropol regio gedood, en 184 verwond. Op 9 december vielen 6 doden en meer dan 12 gewonden, toen een vrouw zichzelf opblies voor het hotel National in Moskou. Deze beide zelfmoordaanslagen zijn opgeëist door Basayev.

Op 6 februari 2004 vielen 41 doden en meer dan 100 gewonden als gevolg van een bom in de metro van Moskou. Basayev veroordeelde deze aanslag en bood de Russische autoriteiten zijn steun aan bij het beveiligen van de Moskouse metro. De aanslag werd op de Tsjetsjeense website (kavkaz.center) opgeëist door een tot dan toe onbekende Tsjetsjeense terreurgroep, Gazotan Moerdasj. In mei liet een Tsjetsjeense zelfmoordterroriste tijdens een schijnbaar onvoltooide missie een bom ontploffen voor een hotel in Moskou. Eind mei 2004 werd door onbekende daders de Moskou-Vladikavkaz trein nabij Vladikavkaz ontspoord door twee ontploffingen onder de rails. Op 4 juni vielen 11 doden en 70 gewonden toen een bom tot ontploffing kwam op de markt van Samara, Ingoesjetië. Hoewel de autoriteiten Tsjetsjenen verantwoordelijk stelden, is het waarschijnlijk dat deze

---

⁵²²

Ria Novosti (10 november 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

aanslag plaatsvond in het kader van de strijd tussen rivaliserende (criminele) bendes.⁵²³ In juli werd een aantal politieagenten slachtoffer van een autobom in Noord-Ossetië. Op 30 oktober explodeerden twee bommen in het centrum van Mozdok, Noord-Ossetië.

Op 24 augustus kwamen 89 mensen om het leven toen twee Russische passagiersvliegtuigen tijdens binnenlandse vluchten tegelijkertijd opgeblazen met behulp van hexogeen door vrouwelijke zelfmoordterroristen.⁵²⁴ Dezelfde dag blies een vrouw zich bij een bushalte vlakbij het vliegveld. Hierbij vielen echter slechts twee gewonden, omdat de bus vanwege een geparkeerde auto niet op de bushalte zelf stopte. Op 31 augustus vielen 10 doden en 51 gewonden toen een vrouwelijke zelfmoordterroriste een bom liet ontploffen bij de ingang van een metrostation.⁵²⁵ In beide gevallen werden de aanslagen opgeëist door de Islambouli Brigades, die zeggen onderdeel te zijn van het netwerk van Al-Qaeda. De Islambouli Brigades waren tot dan toe uitsluitend actief in Afghanistan, waar zij een basis zouden hebben, en Pakistan.⁵²⁶ Later werden de aanslagen op de vliegtuigen eveneens opgeëist door Basayev.⁵²⁷ Achteraf bleek dat de vier zelfmoordterroristen (waaronder 2 zussen) een appartement in Grozny hadden gedeeld en een paar weken voor de aanslagen naar Moskou waren gekomen. De vrouwen, gematigde moslims, zouden volgens de meeste bronnen vermoorde echtgenoten en familieleden hebben willen wreken.⁵²⁸

Met de gijzeling in Beslan werd een nieuw dieptepunt bereikt: dit keer waren kinderen het doelwit van de terroristen.⁵²⁹ Op 1 september, de feestelijke

---

⁵²³ Zie paragraaf 4.3.2 voor meer informatie hierover.

⁵²⁴ Nick Paton Walsh, "Terror mystery haunts jet disasters", in *The Guardian* (26 augustus 2004); Andrew Jack, "Double flight disasters", in *The Financial Times* (27 augustus 2004); David Jan Godfroid, "Vliegcrampen Rusland toch aanslagen", in *De Volkskrant* (27 augustus 2004).

⁵²⁵ De vrouw had eigenlijk het metrostation willen betreden, waar de bom nog veel meer slachtoffers zou hebben gemaakt, maar blies zichzelf op bij de ingang toen ze zag dat daar politieagenten paspoorten controleerden. Corine de Vries, "Weer zelfmoordaanslag Rusland", in *De Volkskrant* (1 september 2004); *Der Spiegel*, "Moskau fürchtet neue Selbstmordattentate" (1 september 2004).

⁵²⁶ David Jan Godfroid, "Claim terroristen steun voor Poetin", in *NRC Handelsblad* (1 september 2004).

⁵²⁷ ANP (17 september 2004).

⁵²⁸ *Reformatorisch Dagblad*, "'Zwarte weduwen' houden Rusland in houdgreep" (2 september 2004).

⁵²⁹ Bronnen: *De Volkskrant*, "Tsjetsjenenleider Basayev eist gijzeling Beslan op" (17 september 2004); J.F.O. MacAllister en Paul Quinn-Judge, "Defenseless targets", *Time Magazine* (13 september 2004); *NRC Handelsblad*, "Gijzelingsdrama: Russen hebben steeds gelogen" (9 september 2004); *NRC Handelsblad*, "Ruim 200 doden bij gijzeldrama school" (4 september 2004); *Het Parool*, "Poetin wilde vrijgeleide aanbieden" (7 september 2004); *Memorial*, "Beslan: the hostage-taking at the school" (5 september 2004); *NRC Handelsblad*, "In Beslan

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

openingsdag van het nieuwe schooljaar, waarop ouders (vooral moeders) met hun kinderen mee naar school komen, drong een groep terroristen school nummer 1 in het stadje Beslan, Noord-Ossetië binnen. De meeste van de 1.326 gijzelaars werden naar de gymzaal geleid. Circa 10 mannen werden meteen vermoord. De aanval was goed voorbereid: tijdens de renovatie van de school gedurende de zomer, bleken wapens en explosieven verstopt te zijn. De hele school, in het bijzonder de gymzaal, werd van explosieven voorzien. Er waren een paar bommen bij die af zouden gaan indien de schakelaar zou worden losgelaten. Verschillende terroristen droegen voorts explosieven op hun lichaam.

Op 2 september wist Ruslan Aushev, de voormalig president van Ingoesjetië die als bemiddelaar was aangewezen, de vrijlating van 26 moeders en kinderen te verzekeren. De terroristen werden steeds nerveuzer en vermoedder. Een deel leek bereid te zijn de actie door onderhandelingen te beëindigen. Zij eisten terugtrekking van de federale troepen uit Tsjetsjenië en vrijlating van hun kameraden in Ingoesjetië. Aushev nam contact op met Zakayev, de in Londen woonachtige “minister van Buitenlandse Zaken van Itsjkerië”. Een dag later antwoordde Zakayev dat zowel hij als Maskhadov bereid was naar Beslan te komen om met de gijzelnemers te onderhandelen. President Poetin zou bereid zijn geweest de terroristen een vrijgeleide aan te bieden. Echter, voordat onderhandelingen uitkomst konden bieden, kwam de gijzeling onverwacht tot een dramatisch einde.

Op 3 september werd toestemming verkregen voor het weghalen van de lijken van degenen die tijdens het begin van de gijzeling waren gedood. Waarschijnlijk heeft een van de terroristen toen door vermoeidheid per ongeluk een bom laten ontploffen, waardoor een gat in de gymzaal werd geslagen. In paniek begonnen de gijzelaars naar buiten te rennen. Toen de terroristen het vuur openden op de vluchtende vrouwen en kinderen, zagen de Russische troepen geen andere mogelijkheid dan in te grijpen.⁵³⁰ In totaal hebben de vuurgevechten en explosieven 344 doden en meer dan 700 gewonden geëist; voor de helft kinderen.⁵³¹

De terroristen stonden onder leiding van Dokku Umarov, de “minister van Veiligheid van de republiek Itsjkerië”. Een deel waren ervaren strijders; een ander

---

waren 1326 gijzelaars” (21 september 2004); De Volkskrant, “Moeders moesten kizen welk kind ze meennamen” (3 september 2004), Corine de Vries, “Mammotsjka, we gaan het overleven!”, de Volkskrant (6 september 2004); vele andere artikelen in kranten en tijdschriften.

⁵³⁰ Volgens sommigen was de bestorming van de school wel gepland. O.a. het feit dat de elitetroepen op het moment van de aanval zo verrast waren dat ze niet eens kogelvrije vesten droegen (mede hierdoor leden zij zware verliezen: 10 doden en 31 gewonden) weerspreekt dit.

⁵³¹ NRC Handelsblad, “Dodental Beslan 344” (30 september 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

deel (waaronder de twee vrouwen) waren zelfmoordterroristen, “shahidas”. Bij de gevechten werden 31 terroristen gedood en 1 gevangen genomen. Volgens sommige berichten zouden maximaal 6 andere terroristen zijn ontsnapt.⁵³² Basayev heeft een verklaring uitgegeven waarin hij stelt dat er 33 gijzelnemers waren, waarvan 14 Tsjetsjenen, 9 Ingoesjeten, 3 etnisch Russen, 2 Osseten, 2 Arabieren (etnisch Tsjetsjenen uit Syrië en Jordanië⁵³³) en 3 personen van andere etniciteit.⁵³⁴ De gijzelingsactie is opgeëist door Basayev. Maskhadov heeft de actie van het begin af aan scherp veroordeeld, maar volgens de Russische autoriteiten is ook hij betrokken geweest bij de actie.⁵³⁵

Na afloop van het bloedbad werden de Russische autoriteiten van alle kanten hevig bekritiseerd voor hun optreden tijdens de crisis. President Poetin kondigde uiteindelijk, na druk van alle kanten, op 10 september aan dat hij een onafhankelijk onderzoek naar Beslan zou gelasten.⁵³⁶ In reactie op alle kritiek heeft de Noord-Ossetische president zijn voltallige regering ontslagen. Voorts is een aantal hoge politiefunctionarissen aangeklaagd wegens criminele nalatigheid in het beschermen van de school, omdat politieagenten tegen betaling van steekpenningen de gewapende strijders vrijelijk lieten reizen.⁵³⁷

---

⁵³² Nick Paton Walsh, “Ingushetian security officer implicated in Beslan massacre”, in The Guardian (4 november 2004).

⁵³³ Andere bronnen dan Basayev voegen dit detail toe. Als gevolg van de door de Russen tijdens de Kaukasische oorlogen in de 19e eeuw uitgevoerde etnische zuivering, zijn er Tsjetsjeense gemeenschappen in heel het Midden-Oosten. Zie ook paragraaf 2.5 (rebellie). Peter Michielsen, “Verzet vooral nationalistisch”, NRC Handelsblad (6 september 2004).

⁵³⁴ Verklaring Basayev op Kavkazcenter.com (17 september 2004).

⁵³⁵ Nick Paton Walsh, “Beslan siege plotter will be tried, vows Chechen leader”, The Guardian (25 september 2004); Herman Veenhof, “De radicalinski’s van het Tsjetsjeense verzet”, Nederlands Dagblad (7 september 2004).

⁵³⁶ David Jan Godfroid, “Onderzoek naar Beslan komt er toch”, NRC Handelsblad (11-12 september 2004); David Jan Godfroid, “Noord-Ossetse regering naar huis gestuurd”, NRC Handelsblad (9 september 2004); Peter Michielsen, “Twijfels en vragen over gijzeldrama”, NRC Handelsblad (7 september 2004).

⁵³⁷ Nick Paton Walsh, “Ingushetian security officer implicated in Beslan massacre”, in The Guardian (4 november 2004).

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

I Bijlage 2: lijst van gebruikte afkortingen

AI	Amnesty International
AG	Assistance Group (van de OVSE, voor Tsjetsjenië)
art.	artikel
bv.	bijvoorbeeld
CAP	(UN) Consolidated Appeals Process
CPT	Comité ter Voorkoming van Marteling
d.d.	de dato
DRC	Danish Refugee Council
ECHO	Humanitarian Aid Office of the European Commission
EHRM	Europese Hof voor de Rechten van de Mens
EU	Europese Unie
FM	Forced Migrant
FMS	Federale Migratie Dienst
FPS	Russische federale grensdienst
FSB	Russische federale veiligheidsdienst (de vml. KGB)
GOS	Gemenebest van Onafhankelijke Staten
HRW	Human Rights Watch
ICRC	International Committee of the Red Cross (het Rode Kruis)
IDP	Internally Displaced Person (ontheemde)
IHF	International Helsinki Federation
IO	Internationale Organisatie
i.p.v.	in plaats van
i.v.m.	in verband met
m.n.	met name
MVD	Russische ministerie van Binnenlandse Zaken
NGO	Non-Gouvernementele Organisatie
nr./no.	nummer
o.a.	onder andere
OCHA	(UN) Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights
OM	Openbaar Ministerie
OMON	speciale divisie binnen de politie
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
OVSE-AG	Assistance Group van de OVSE
p.	pagina
pp.	pagina's
PACE	Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa
PTV	Personen die tijdelijk hun vaste verblijfplaats hebben verlaten i.v.m. terroristische acties (een bepaald soort ontheemdenstatus)
RvE	Raad van Europa

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

RF	Russische Federatie
SU	Sovjet-Unie
TAC	Tijdelijke Accomodatie Centrum (opvangcentrum voor ontheemden)
t.o.v.	ten opzichte van
t.w.	te weten
UN	United Nations
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNHCR	Office of the United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNSECOORD	Office of the United Nations Security Coordinator
US	United States (of America)
USD	US dollar
VN	Verenigde Naties
vml.	voormalig(e)
vwb	voor wat betreft
VS	Verenigde Staten (van Amerika)

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Bijlage 3: Literatuurlijst

Action contre la Faim, Handicap International en Médecins du Monde, Tchéchénie: retour en enfer, maart 2004.

(Klaus) Ammann, Tschetschenien und die tschetschenische Bevölkerung in de RF, voor Schweizerische Flüchtlingshilfe, 24 mei 2004.

Amnesty International, Op weg naar de wet, mensenrechten in Rusland (Amsterdam en Antwerpen, 2002)

Amnesty International, Denial of Justice (Londen, 2002)

Amnesty International, 'Dokumenty!' (Londen, februari 2003)

Amnesty International, Rough Justice: the law and human rights in the Russian Federation, AI Index: EUR 46/077/2003, 2 oktober 2003.

Amnesty International, Russian Federation, januari – december 2003.

Amnesty International, Russian Federation: Amnesty International Statement on the situation of Chechen asylum-seekers, maart 2004.

Amnesty International, Human Rights Watch, the Medical Foundation for the Care of Victims of Torture and Memorial, The Situation in Chechnya and Ingushetia Deteriorates: New Evidence of Enforced Disappearances, Rape, Torture, and Extrajudicial Executions, 8 april 2004.

Amnesty International, Russian Federation in 2003, 26 mei 2004.

Amnesty International, Russian Federation: Chechen Republic, "Normalization" in whose eyes?, 23 juni 2004.

Amnesty International, Russian Federation: The risk of speaking out, november 2004.

Caucasian Knot / Encyclopedia, Islam in Russia.

Commission on Human Rights under the President of the RF to Chechnya and Ingushetia, Internally Displaced Persons from the Chechen Republic in Tent Camps of the Republic of Ingushetia and in Places of Temporary Accommodation upon their Return to Chechnya, 28-29 januari 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

CPT, Public statement concerning the Chechen Republic of the Russian Federation, 10 juli 2003.

Danish Refugee Council, The Chechnya Survey Project: population surveys on Chechnya and internally displaced persons from Chechnya in the North Caucasus, Russian Federation as an instrument for providing targeted humanitarian assistance (mei 2002)

Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 31st session, 28 november 2003.

Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, Commission on Human Rights, Sixtieth session, Specific Groups and Individuals: Mass Exoduses and Displaced Persons, Report of Francis M. Deng, 24 februari 2004.

The Economist, No end to it, 4 september 2004

The Economist, Terror's new depths, 11 september 2004

The Economist, Russia's horror, 11 september 2004

Europees Parlement, Ontwerpverslag, versie 2003/2230 (INI), 19 november 2003.

Human Rights Watch, World Report 2004, 2004.

Human Rights Watch, World Report Human Rights and Armed Conflict, 2004.

Human Rights Commission under the President of the RF, IDPs from the Chechen Republic, 9 februari 2004.

Human Rights Watch, Briefing Paper on the Situation of Ethnic Chechens in Moscow, 24 februari 2003.

Human Rights Watch, Russia, Spreading Despair: Russian Abuses in Ingushetia, Vol.15, No. 8(D), september 2003.

Human Rights Watch, To serve without health? Inadequate Nutrition and Health Care in the Russian Armed Forces, Vol. 15, No. 8 (D), november 2003.

Human Rights Watch, Russia: E.U. Policy Should Address Human Rights, 19 maart 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Human Rights Watch, Examples of State Practice in the Council of Europe Region, Vol. 16 No. 4(D), voorjaar 2004.

Human Rights Watch, The wrongs of passage: Inhuman and Degrading Treatment of New Recruits in the Russian Armed Forces, oktober 2004 (Vol. 16, No. 8 D).

ICBL, Russian Federation, Landmine Monitor Report, 2003.

ICBL, Chechnya, Landmine Monitor Report, 2003.

IHF, Still in a state of terror: Chechnya after the referendum, 10 september 2003.

IHF, Chechnya and the European Court, Ethics and obligations, 2004.

IHF, Ingushetia: Enforced “Disappearances”, Extrajudicial Killings and Unlawful Detentions December 2003 - June 2004, 4 augustus 2004.

IHF, Chechnya: Enforced “Disappearances”, Extrajudicial Killings and Unlawful Detentions – An Update, 4 augustus 2004.

IHF, The Situation of IDPs in Ingushetia after the Armed Incursion of 21/22 June 2004, 4 augustus 2004.

IHF, The Silencing of Human Rights Defenders in Chechnya and Ingushetia, 15 september 2004.

Medical Foundation for the Care of Victims of Torture, Rape and Other Torture in the Chechnya Conflict: Documented evidence from asylum seekers arriving in the United Kingdom, april 2004.

Memorial en Russian NGOs Network against Racism, Compliance of the Russian Federation with the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, An NGO report to the UN Committee on Elimination of Racial Discrimination (62nd session, March 2003), december 2002.

Memorial Human Rights Centre, Bulletin: from the conflict zone. Alle maandelijkse uitgaven in de verslagperiode.

Memorial Human Rights Centre, Deceptive Justice, Situation on the investigation on crimes against civilians committed by members of the Federal Forces in the Chechen Republic during military operations 1999-2003, mei 2003.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Memorial Human Rights Centre, The Situation in the Chechen Republic and Republic Ingushetia, januari 2004.

Memorial Human Rights Centre, The Situation in the City of Grozny on March 14, 2004, During the Presidential Elections in the Russian Federation, 14 maart 2004.

Memorial Human Rights Centre, The situation in the Chechen Republic and Republic Ingushetia, mei 2004.

Memorial Human Rights Center en Migration Rights Network, On the situation of Chechnya residents in the RF: June 2003-May 2004 (2004)

Memorial Human Rights Centre, Beslan: the Hostage-taking at the School, 5 september 2004.

Memorial Human Rights Centre, The Situation in the Chechen Republic and Republic Ingushetia, april 2004.

Memorial Human Rights Centre, The Situation in the Chechen Republic and Republic Ingushetia, juni 2004.

Memorial EHRAC, Bulletin: International Human Rights Advocacy, zomer 2004.

Moscow Helsinki Group, Nationalism, xenophobia and intolerance in contemporary Russia (Moskou, 2002)

Moscow Helsinki Group, Presidential Elections in Chechnya, Human Rights Monitoring, Bulletin No. 4, 6 oktober 2003.

NHC, Annual Report 2003, 2004.

Norwegian Refugee Council/Global IDP Project, Profile of Intern Displacement: Russian Federation, 15 januari 2004.

ODIHR, PA OVSE, PACE, RF: State Duma elections, 7 december 2003.

ODIHR, RF: Presidential election 14 March 2004, 15 maart 2004.

OMCT, Chechnya: No Means to Live, An Appraisal of Violations of Economic, Social and Cultural Rights in Chechnya, november 2003.

OMCT, FIACAT, Médecins du Monde, CCFD, Caritas France, Joint Written Intervention 60th Session of the Commission on Human Rights, Item 11:

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Violations of Human Rights in the Russian Federation/Chechnya, 20 februari 2004.

Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, Russian Federation State Duma Elections, 7 december 2003.

Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, Situation of refugees and displaced persons in the Russian Federation and some other CIS countries, 25 maart 2004.

Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, Situation of refugees and displaced persons in the Russian Federation and some other CIS countries, Recommendation 1667 (2004), 25 juni 2004.

Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, The human rights situation in the Chechen Republic, Doc. 10283, 20 september 2004.

Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, The human rights situation in the Chechen Republic, Resolution 1403 (2004), 7 oktober 2004.

Raad van Europa, Twenty-seventh interim report by the Secretary General: Human rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic, 14 mei 2003.

Raad van Europa, Addendum to the 27th interim report by the Secretary General: Human rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic, 19 mei 2003.

Raad van Europa, Twenty-eighth interim report by the Secretary General: Human rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic, 20 juni 2003.

Raad van Europa, Twenty-ninth interim report by the Secretary General: Human rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic, 17 september 2003.

Raad van Europa, 30th interim report by the Secretary General: Human rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic, 20 oktober 2003.

Raad van Europa, 31st interim report by the Secretary General: Human Rights, civil rights and freedoms in the Chechen Republic, 28 november 2003.

Raad van Europa, Russian Federation: Council of Europe's response to the situation in the Chechen Republic, 16 januari 2004.

Raad van Europa, Russian Federation: Council of Europe's response to the situation in the Chechen Republic, 7 april 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Raad van Europa, The humanitarian situation of the Chechen displaced population: Publication of a report by PACE Committee on Migration, 14 september 2004.

SwissPeace, FAST Update (early warning unit): Quarterly Risk Assessment. Kwartaalrapporten gedurende de verslagperiode voor Tsjetsjenië, Ingoesjetië en Dagestan.

UN, Report on Mission by the Special Representative of the Secretary-General for children and armed conflict Olara A. Otunnu to the Russian Federation, including the North Caucasus (17-24 juni 2002).

UN, Chechnya and neighbouring republics: CAP 2004, november 2003.

UN, Chechnya and neighbouring republics: CAP 2005, november 2004.

UNDP, Human Development Report: RF 2004, Moskou 2004.

UNHCR, Operations Situation Report. Maandelijkse rapporten gedurende de verslagperiode.

UNHCR, Information Note: On the Implementation of Compensation for Lost Housing and Property To the Victims of the Conflict in the Chechen Republic, april 2004.

UNHCR, Basis of claims and background information on asylum-seekers and refugees from the Russian Federation, mei 2004.

UNHCR, Position regarding Asylum-Seekers and Refugees from the Chechen Republic, Russian Federation, 22 oktober 2004.

UN OCHA, Inter-Agency Standing Committee Working Group 56th meeting, IDP Situation in the Russian Federation: IDP situation in the North Caucasus, the Russian Federation – Follow-up to the recommendations made by the RSG-IDPs after his September 2003 mission to the Russian Federation, 4 februari 2004.

UN OCHA, Humanitarian Action in Chechnya and neighbouring republics (Russian Federation), september 2004.

UNSECOORD, Security Advisory 001/04 , Security Situation in Russia, 9 januari 2004.

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

US Department of State, Country Reports of human rights practices: Russia – 2003, februari 2004.

WFP, Monthly Report, augustus 2004.

Persberichten

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van alle relevante artikelen die in de Tsjetsjeense, Russische of internationale pers verschenen in de verslagperiode (mits beschikbaar in Nederlands, Engels, Duits of Frans). In de noten is melding gemaakt van de artikelen waaruit informatie is opgenomen/verwerkt; die bronverwijzingen zullen hier niet herhaald worden.

In het bijzonder is gebruik gemaakt van de volgende persoverzichten:

- CPCD-Moscow Articles Update [mailto: peacecentre@online.ru]
- Institute for War and Peace Reporting (IWPR) Caucasus Reporting Service (Londen, jaargang 2002 en 2003) (internet: www.iwpr.net)
- The Jamestown Foundation, Chechnya Weekly (Washington) (internet: www.jamestown.org)
- The Jamestown Foundation, Eurasia Daily Monitor (Washington) (internet: www.jamestown.org)
- UNSECOORD Russian Federation, Media Monitoring of reported incidents in the North Caucasus

Daarnaast is gebruik gemaakt van o.a. de websites van:

- Interfax
- Itar-Tass
- Associated Press
- Agence France-Presse
- Algemeen Nederlands Persbureau
- Spiegel (www.spiegel.de)
- Institute for War & Peace Reporting
- Prague Watchdog
- Relief web
- alle nationale Nederlandse dagbladen
- NGO's (m.n. Amnesty International en Human Rights Watch)
- Internationale organisaties (OVSE, ODIHR, RvE, CPT, VN etc.)

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Bijlage 4: Topografische overzichtskaart van Tsjetsjenië

Algemeen ambtsbericht noordelijke Kaukasus januari 2005

Bijlage 5: Topografische kaart van de Russische Federatie